BİR TEREDDÜDÜN ROMANI

Bütün Romanları

Peyami Safa

ÖTÜKEN

BİR TEREDDÜDÜN ROMANI

Bütün Romanları

Peyami Safa

ÖTÜKEN

ÖTÜKEN

Peyami Safa

BİR TEREDDÜDÜN ROMANI

YAYIN NU: 16
EDEBÎ ESERLER: 7

T.C.
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
SERTİFİKA NUMARASI
16267

ISBN 978-975-437-026-3

ÖTÜKEN NEŞRİYAT A.Ş.®
İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 80060 Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 251 03 50 Faks: (0212) 251 00 12
Ankara irtibat bürosu:
Yüksel Caddesi: 33/5 Kızılay - Ankara
Tel: (0312) 431 96 49
İnternet: www.otuken.com.tr
E-posta: otuken@otuken.com.tr
www.facebook.com/otukennesriyat
http://twitter.com/otukennesriyat
Kapak Tasarımı: GNG Tanıtım
Dizgi - Tertip: Ötüken

MUALLÂ kendisine çok tavsiye edilen bu kitabı okumakta hâlâ tereddüt ediyordu. Yapraklarını çevirdi. “Beni yalnız bırakmayınız!” diye başlayan bir sahifenin yukarısından ortalarına doğru gözleri, satırların basamaklarını ikişer üçer atlayarak aşağıya kadar inmişti. Bir kaç yerde hep aynı cümle: “Beni yalnız bırakmayınız!”

Gene o sahifelerde can çekişmesine benzeyen bulantılarla karışık baş dönmeleri, titremeler ve baygınlıklar; yarı karanlıklarda avuçlarını yanaklarına kapamış ve dehşete düşmüş kadınlar, başı dizlerinin arasına doğru sarkmış bir adam gölgesi, boğulmalar ve çırpınmalar, beyaz bir savruluş içinde lâpalaşan insan kalabalıkları, çanlar, haykırışlar...

Sahifeleri çevirdi. Gözlerine ilişen satırların uyandırdığı parça parça hayalleri birbirine ekliyor ve kitapla kendisi arasındaki yabancılığı azaltmak için mevzuu biraz kavramağa müsait, umumi bir fikir edinmeğe çalışıyordu. Fakat, cüzlerden külle doğru ilk hamlede gitmek isteyen tecessüs birdenbire hızını alamamıştı. Gözleri başka bir sahifenin ortalarına takıldı:

“- Bak! Şu ışıklar birdenbire sönüverse... İşte ölüm!”

Parlak bir güneş ortalığı kesiyordu; ve düşündü ki ölüm güneşin negatifidir, onun için geceye benzetiliyor.”

Başka bir sahife açtı: “... Ölüme ve güneşe, diyor, sabit bir gözle bakılamaz.”

Hep ölüm. Gözlerini kapadı. Kendi içine çevrilince simsiyah ve çok parlak bir maddeye bakıyor da kamaşıyormuş gibi sıkılan ruhunda, bu kitabı okumak için duyduğu ilk arzunun buruştuğunu hissediyordu.

Gözlerini açtı ve kitabı kapadı. Fakat parmağı yapraklarının arasında kalmıştı. Biraz durdu ve kitabı tekrar açtı. Sahifeleri karıştırırken, belki forma başında olduğu için sık sık aynı yerinden açılan kitabın o cümlesine tesadüf etti: “Beni yalnız bırakmayınız!”

Bu üç kelimeden yükselen imdat çığlığı, Muallâ’nın küçük ve müphem parçalara bölünen dikkatini artık iyice kendisine çekmişti. Satırları geriye doğru çabucak atlayarak, bir vaka hikâye eden sahifenin başını buldu ve okudu:

“Bir iki defa yarım uyanmıştı. Cilâlı bir derinliğin içinde, karanlıklara doğru çıkıp sönerek yuvarlanan bir parıltı görüyor ne olduğunu bilmiyordu. Yalnız, bir defasında, bunun pencereden gelen ve elbise dolabının karanlık aynasında boğulan gün ışığı olduğunu anlamıştı. Fakat bu karanlıkların ve

parıltıların tesiri, dolabı ve pencereyi seçecek bir idrak haline gelir gelmez bayılıyor, kendinden geçiyordu. Bir kaç defa, böyle, yarım uyanışlar içinde kendini kaybetti.

“Nihayet gözlerini iyice açmıştı. Bu sefer tam uyanış. Renkleri ve çizgileri iyice sallandıktan sonra yerli yerine oturarak biçimlerinin kabartmaları meydana çıkan büyük eşyayı tanımış, isimlerini hatırlamış ve uyandığını anlamıştı. Fakat henüz nerede olduğunu bilmiyordu. İçinde bir hatırlama korkusu var. Bütün mazi, bir tehlikeden uzaklaşır gibi halin şuurundan kaçıyor.

“Gözlerini etrafa çevirdi. Pencerenin yanında gördüğü bir musluk, ona, birdenbire nerede olduğunu buldurmuştu: Otel. Fakat o kadar. Buraya niçin geldiğini düşünmesine müsaade etmeyen, korku ile karışık ağır bir his, içinden dışarı çıkarak havada ağırlaşıyor, göze görünmeyen büyük bir madde tazyikiyle göğsünün üstüne yükleniyor, soluğunu kesiyordu. Vücudu, yatakla yorgan arasındaki boşlukta, ince bir çizgi halinde, hiç bir yere değmeden sallanıyormuş gibi hafif. Bir yerini kımıldatmak istiyor, fakat muvaffak olup olamadığını anlamıyor. Bütün vücudu kendisinden kaçıyor gibi. Ellerinin yorgan üstünde olduğunu âdeta biraz düşünerek buluyor. Kendisine nüzul inmediğinden şüphe edecek kadar zihninde fikir uzanışları yok; yalnız derin bir korku içinde yoğrularak teşekkül eden zayıf bir irade ile, ellerinin parmaklarını sıkıyor, tırnaklarının avucuna geçişini hafifçe duyuyordu. Biraz kımıldamağa çalıştı. Bu güç değil. Yastık örtüsüyle yorgan çarşafının dokunuşunu hissetmeden kolaylıkla dönebilmişti. Vücudu yeni soğumuş bir sıcak su içinde yüzüyor gibi. Gene arka üstü yattı. O vakit, su içinde bulunduğu hissi kaybolmağa başlamıştı. Bu su yavaş yavaş çekiliyor ve yatağın içi kuruyordu. Fakat bu sefer de şiltede ve örtülerde bir yapışkanlık.

“Çok terlediğini anlıyordu. Hâlâ da bütün vücudunda hatta kemiklerinin ve karnının içinde garip bir titreme, karıncalanma, buruk bir ürperme var. Ve ter, ter, ter. Nefes alırken içinin titrediğini âdeta kulağıyla duyuyor. Geceyi müphem olarak hatırlamağa başladı. Otelin büyük kapısında üç gölge. Sonra bu dörde çıkıyor ve ikiye iniyordu.

“Bazen bunların yalnız gözlerini ve bazen de yalnız seslerini hatırlıyordu. “Çay iç!” diyordu biri. Sonra şuuru karardı. Bütün bu hatıraların yerini bir tek duygu, fena bir duygu, fenayım, fena oluyorum, çok fenayım duygusu kapladı. Gözleri bir noktaya ilişip kalıyordu ve derece derece körleşiyor ve aydınlıktan karanlığa inen yokuşun sonlarında rüyetini kaybediyordu. Sonra büyük bir korku ile gözlerini açıyordu. Benliğini canına bağlayan yegâne duygu üstünde bu korkunun müthiş bir ağırlığı var. Göğsünde, karnında, bir yerlerinde gezinen bir şeylerle beraber, ekşi gazlar halinde, sanki bu fena his de ağzından çıkıyor, fakat bitmiyordu. Bu hal çok uzun, saniyelerce, belki de iki üç dakika sürmüştü.

“Başını sola doğru çevirdi. Kendinden dışarıda bir yardım arayan, imdat isteyen bakışları, cansız ve kuru eşyaya sürtünerek yoruluyor ve rastgele bir noktaya düşerek olduğu gibi kalıyordu; bir aralık yatağının başucundaki dolabın üstüne ilişmişti. Evvelâ hiç bir şey görmeden oraya bakıp durdu. Yavaş yavaş sürahi, bardak, tabla gibi cam eşyanın parıltıları gözlerini ayıltıyordu. Fakat bunları birbirinden ayıramadı. Sonra bir gazetenin beyazını mermerden iyice fark etmek için azar azar, fakat ısrar-

lı bir gayret göstermeğe başladı. Gitgide muvaffak oluyordu; ve nihayet hepsini görebildi: Sürahi, bardak, tabla, sigara paketi, bir gazete, kitaplar ve bir şeyler arasında, ağzına kadar dolu bir çay fincanı, bunu görür görmez, içinde bir ses parlayıp söndü: "Çay iç!" Sonra gene otelin kapısı. Uzanıp kısalan, çoğalıp azalan karartılar. "Çay iç!" diyordu bir tanesi. Ve gözleri büyüyerek hiç kırpılmadan, yüzüne doğru yanaşıyor ve tekrar ediyordu. "Açılırsın diyordu, çay iç, çay iç, açılırsın!"

"Kulağında kalan ve dirilmeğe başlayan bu sesleri, mânasından ziyade kuvvetli tonu, edası ve "Ç" harfinin bu kelimelerde fazla bulunması delâletiyle hatırlıyordu. Hep o ses, hâlâ, bazen iki nokta kadar küçülüp uzaklaşıyor ve kulağında çınlıyordu: "Çay iç, çay iç, çay iç."

"Otelciye de emretmişlerdi:

"- Odasına çay götürünüz!

"Çay iç. Çay, çay, açılırsın, çay iç.

"Boynu uzadı ve bakışları fincanı ağzına kadar dolduran soğumuş çayın derinliklerinde bir dalıp çıktı. Fakat hemen gözlerini kapamıştı. Birdenbire, bütün vücudunu allak bullak eden şiddetli bir sarsıntı, bir titreme, bir göz karartısı, bir bulantı... Alt çenesi her yerinden fazla titriyordu. Korku ile gözlerini açtı ve gene o soğuk çayı gördü. Üstünde sigara külleri yüzüyordu. Kara kırmızı bir su. Dibinde, kıyılmış kertenkele ve yılan parçaları varmış gibi, midesini bulandırmıştı. Gecenin bütün pis havasını esneyişleri, nefesleri, geğirtiler ve gecenin bütün zehirini içine çekerek ağır ağır soğuyan bu çaydan o kadar iğrendi ki hızla yatağın içinde doğrulmak istedi. Fakat birdenbire, ağzından..."

Muallâ kitabı kapadı. Hayır! Okuyamayacak. Bir roman kahramanı, her şeyden evvel, kendisiyle beraber yaşanacak sevimli bir arkadaş olmalıdır. Muallâ'nın böyle ne kadar dostları var. Onun için, ekseriya, romandan ziyade meşhur adamların hayatlarını anlatan hakikî eserler okumuştu. Bu kitabın da ismi öyle bir şey vaat ediyor: "Bir Adamın Hayatı." Ne hayat! Muharrir mi? Kim bu adam? Muharrir olacak. Türk. Niçin böyle bir otelin yatağında kıvranıp duruyor? Aman o çay.

Muallâ bundan evvel Vagner'in hayatına dair bir kitap okumuştu. Şimdi, içinde, ondan kalan tadı arıyor. Bu kitabı elinden bıraktı ve başucundan ayırmadığı öteki eseri aldı, sevdiği ve etrafını çizdiği sahifeleri açtı:

Boğucu rüyaları arasında, harikulâde güzel bir mırıltı ile ve alnında sıcak dudakların dokunuşunu hissederek uyanan Vagner'in karısından ayrılışı. Gündüzleri susan ve geceleri de gondolların uzaklardan gelen şarkılarıyla boğuk ses veren eski Venedik'in ruhu. Şuraya buraya serpilmiş, namütenahi bir çizgi üstünde sıralanan yassı adalar.

Trista'nın ikinci perdesini yazarken Vagner'in geçirdiği ruhî anlar nerede? "Gökte parlayan yıldızlar ve etrafımda deniz- mazi nerede, âti nerede? Pembe ve saf bir aydınlık içinde hep yıldızlar görüyorum ve sandalım küreklerin tatlı şıpırtıları arasında kaybolup gidiyor."

Fakat bu iki eserin uyandırdığı hayaller birbirine karışmağa başlamıştı. Venedik gecelerinin uğultuları arasında bir otel kapısı. Gölgeler uzanıp kısalıyor. Gondollardan gelen şarkıların içinde keskin bir ses "Çay iç, çay, çay iç!" ve üstünde sigara külleri yüzen kara kırmızı bir su. Pembe ve saf bir ay-

dınlık içinde hep yıldızlar görüyorum. Evet, niçin böyle bir otelin yatağında kıvranıyor? Kimdir o gölgeler?

Muallâ yeniden o Türkçe kitabı eline aldı, bıraktığı yeri buldu ve okumağa devam etti:

“Yatağın kenarına oturmuş bir elinin tırnaklarını öteki elinin bileğine geçirerek şiddetli bir ıspazmozla mücadele ediyordu. Vücudu iki kattı. Uzanmaktan korkuyordu. Başını yastığa bir daha koyacak olursa şiltenin uçurumlarında kaybolacağını sanıyordu. Ayağa kalkarak üç adım ötedeki musluğa kadar gitmeği denedi. İkinci adımda, yere düşmemek için kollarını uzattı ve musluğun taşını tuttu. Başı öne doğru sarkmıştı ve birdenbire şiddetlenen yeni bir ıspazmoz içinde gözleri karardı ve kustu. Artık ayakta duracak halde değildi ve kendini yatağa attı. Açılması lâzım geldiği halde fenalığı çoğalıyordu. Avuçlarıyla yorganı didiklemeğe başladı. “Bir gelen olsa” diye düşünmüştü; fakat sesinin dışarıdan duyulmayacağını ve ne kadar kendini zorlasa daha fazla bağıramayacağını anlıyordu.

“Aklına hizmetçiyi çağırmağa mahsus elektrik zili geldi. Yatağa yüzükoyun kapanmıştı. Bu zil düğmesinin nerede olduğunu hatırlamağa çalışıyordu. Başını hafifçe kaldırdı. Karyolanın başında bir tel sarkıyor. Bu mu? Gözlerini bu telin sonuna kadar yavaş yavaş indirerek bir elektrik düğmesi gördü. Kolunu o tarafa doğru uzattı. Fakat gözleri kararıyor ve parmakları düğmeyi tutamıyordu. Büyük bir gayret sarf etti ve nihayet düğmeye bastı. Fakat zil çalacağı yerde dolabın üstündeki abajurun lambası yanmıştı. Zil düğmesi değilmiş. Başı tekrar yastığın üstüne düştü. Zil düğmesi. Şimdi bütün ümitlerini ona bağlamıştı. Kemik düğmenin küçük beyaz yuvarlağı, muhayyilesinde, bütün öteki hayalleri söndüren hâkim ve parlak bir nokta halinde sertleşiyordu. Nerede bu düğme. Oraya kadar gelebilir mi? Yerini hatırlayarak bulamayacağını anlayınca, düğmeyi gözleriyle aramağa karar verdi. Bir taraftan da hayalden düğmeyi buluyor ve ona var kuvvetiyle basıyordu. Gözleriyle odanın içini iyice kavrayabilmek için arka üstü yatması lâzımdı. Vücudunun büyük sarsıntılara dayanmadığını anladığı için yavaş yavaş döndü. Fakat gözlerini odanın duvarlarında gezdirmek güç. Bebeklerin küçük bir kavis çizmesi bile başını döndürüyor. Bir kaç defa gözlerini kapamağa mecbur oldu. Muhayyilesinde hep o kemik düğmenin küçük, parlak ve beyaz yuvarlağını görüyordu.

“Nihayet, son açılışında, gözleri oda kapısının sağ kanadı üstüne düştü. Biraz daha sağa doğru meyletti ve orada, kemik düğmenin küçük beyaz yuvarlağını gördü. Hakikat olup olmadığını anlayabilmek için gözlerini beyaz noktanın üstüne dikiyor ve kuru bütün beynini sıkarak o beyaz nokta üstüne dikkatinden bir damla akıtmak istiyordu. Sonra emin oldu: Elektrik düğmesi orada. Vücudu o noktanın üstüne atılmak için, gerilip gevşedi. Yatakla kapı arasındaki mesafe, korkusunun artması nispetinde uzuyor ve beyaz küçük nokta uzaklaşıyor, sisler ve karaltılar içinde kayboluyordu. Oraya kadar gidebilmek için bir tecrübe yapmağa karar vermişti. Kendini hiç sarsmadan bir bacağını karyolanın yanından sarkıttı, arkasından ötekini ve bir ayağını gererek uzatıyor, yere değdirmeğe çalışıyordu. Fakat parmakları yere dokununca, şiddetli bir refleks hareketiyle bacağı kasıldı ve dizleri bükülerek vücudu takallüs etti. Ispazmoz artmış ve vücudu iradesinin emirlerinden tamamıyla çıkmıştı. O vakte kadar gizli ve müphem bir surette içinde gezinen ölüm korkusu, bu sefer, soğuk bir parıltı gibi

şuurunu kaplamıştı. "Ölüyorum!" diye düşündü. Ellerinin ve ayaklarının soğuduğunu duyuyordu. Fakat bu "ölüyorum" fikri onu birdenbire yerinden fırlattı. Hiç düşünmeden yataktan atlamıştı. Kapıya doğru iki adım atınca gidemeyeceğini anlayarak tekrar musluğun taşına tutundu. Yeniden boşaltıyordu. Musluğun taşında kırmızı renkler gördü: Kan; midesinden kan geliyordu."

Muallâ uzaklardan bir ses duyar gibi oldu. İyice işitmemişti. Gözlerinin içinde esen şiddetli bir rüzgârla karanlık bir otel odası ve sesler, karartılar, gölgeler savruluyordu.

Dışarıdan gelen ses, içindeki sese ve gölgelere karışıyor, bazen hepsini dağıtarak bir alev gibi yayılıyor ve daralıyor, hatırlanmasıyla, unutulması bir olan kısa bir anlayış anı halinde kalıyordu. Bu ses yavaş yavaş kuvvetlenmeğe ve ilk önce kulak sinirleriyle idraki arasında gezinen buğu halinde, hafif bir duygu iken şişmeğe ve sertleşmeğe başladı. Yakınlaşıyor ve büyüyordu.

Nihayet Muallâ'yı kitabına bağlayan bütün hayalleri kesti:

- Muallâ Hanım, Muallâ Hanım!

Kız birdenbire silkindi ve başını kitabın sahifelerinden kaldırdı; hizmetçi, ta yanı başında, tekrar ediyordu:

- Muallâ Hanım, yemek hazır, kitaba çok dalmışsınız, buyurunuz!

Muallâ sofrada konuşmadı. Yemek de yiyemiyordu. Buna dikkat eden annesi, izahat isteyen bir şey sormuştu. Muallâ'nın boynu ileri doğru biraz uzadı ve kaşları iki ince hareketle yukarı kalktı. Onun boynu ile kaşları arasındaki münasebetin mânasını annesi ekseriya hissederdi. Bu tevekkülle karışan bir memnuniyetsizliğin ifadesiydi. Fakat Muallâ'ya kendinden mi, yoksa annesinin sualinden mi geliyordu? Hanımefendi bunu merak etti.

- Hasta mısın? diye sordu.

Bu defa, annesinin sesinde, tahakkümden ziyade şefkatin derecesini kâfi bulduğu için Muallâ cevap verdi:

- Hayır, bir kitap okuyordum...

Ablası Melâhat sordu:

- Raif'in getirdiği kitap mı?

- Evet.

- Çok methetti o, nasıl?

Muallâ, bir otel odasında niçin kıvrandığını hâlâ anlamadığı ve merak ettiği o romandaki adamı düşünerek:

- Enteresan! dedi.

Sonra bir takım fena esneyişler, nefesler, kan, soğuk bir çay hatırlayarak mırıldandı:

- Fakat iğrenç...

Hep ölüm fikri veren parça parça birçok hayalleri de hatırlayarak:

- Hep ölüm, dedi. Ölümün lâkırdısı çok geçiyor içinde.

- Sana böyle yemek yedirmeyecekse bu kitap… diye kabardı Hanımefendinin sesi.

Fakat Muallâ'nın isteksizlikle bir yemişi ikiye bölmeğe çalışan bıçağı, o sert maddeyi ansızın yararak keskin bir sesle tabağa vurmuştu. Bu gürültü, Muallâ'nın her türlü ihtarlara karşı içinden gelen reaksiyonu ifade ettiği için, annesinin sözünü yarıda kesti. Yemişin bir parçası dışarı fırlayacak kadar tabağın kenarına gelmişti. Büyük çekirdeğin de ikiye bölündüğü görülüyor ve bıçağı bastıran eldeki asabî kararsızlığın derecesi hissediliyordu.

Muallâ o parçayı tabağın kenarından ortaya çekmeğe cesaret edemedi; onu sofradakilerin bakışlarıyla ağırlaşmış sanıyordu. Hafifçe bıçağı bıraktı ve kalktı.

Oteldeki adamın ne olduğunu öğrenmeğe gidiyordu. Kitabı okumağa devam etti:

"Bu kanı görünce gözlerini kapamıştı. Musluğun taşını tutan ellerinden omuzuna kadar vücudunun bir kısım ağırlığını taşıyan kolları titriyor ve başı öne sarkıyordu. Gene ve daha kuvvetli "ölüyorum" fikri.

"Birdenbire doğruldu ve bu sefer iki büyük adımla kendisini kapının yanına attı, kanada tutunarak titreyen elini düğmenin tarafına doğru uzattı ve nihayet düğmeye bastı.

"Muslukta bir istasyon yaparak yatağına dönmüştü. Hizmetçinin ihmalini sarsacak derecede zile kuvvetle basıp basmadığını düşünerek ayak sesleri bekleyen bütün dikkati içinde gözlerini kapıya dikti. Anahtar deliğinin üstündeki anahtarı görünce, dışarıdan gelecek olana kapıyı açmak için yataktan bir daha kalkmağa mecbur olmak korkusuyla geceyi hatırlamağa çalıştı.

"Kapıyı kilitlemiş miydi? Hiç bir şey hatırlamıyordu. Bir daha kapıya kadar gitmeğe muvaffak olacak mıydı? Ayak sesi bekleyen kulağı, uğultular içinde, odanın dışındaki bütün sesleri ayıklamak için diriliyor, fakat hep kördüğüm haline gelen seslerin karışıklığı içinde uğultular başını ağrıtacak kadar çoğalıyordu. Sıcak ve tozlu bir günün öğle güneşi altında eriyerek birbirine bulaşan bu sesler arasında otomobil kornaları ve tramvay çanları bile sertliklerini kaybederek pelteleşmiş bir halde kulak zarına yapışıyorlardı. Pencereden gelen bu şehir seslerinin cihetini bile tayin edemiyordu. Gözleri kapının topuzu ile anahtar deliğinin bulunduğu saha üstünden hiç ayrılmadı.

"Ölüm karşısında yalnız kalmanın dehşeti, ölüm korkusunu bile bastıracak bir şiddetle artıyordu. Haykırmak istedi. Ona ses ve can, aynı şey gibi geliyordu ve bağıracak olursa ağzından bir çığlıkla beraber canının da çıkmasından korktu. En sevdiklerini hatırlıyordu. Şimdi birinden biri burada olsa... Otel odalarında aşinasız ve sessiz can verenlere ağlamayı tavsiye eden lirik bir mısra aklından geçti.

"İnsanlardaki yalnızlık korkusunun, bütün hayatı müddetince şuurlu ve ekseriya şuursuz olarak hissettikleri ölüm tehdidi karşısında birleşmek ihtiyacıyla olan alâkasını anlıyor, cemiyetle ölüm arasındaki münasebetin sırrına eriyordu. Bir anda ölüm ona cemiyetin yaratıcısı gibi göründü; milyarlarca insanın üstünde bir kara ışık gibi uzanan bu en büyük korkusunun altında herkesin birbirine sokulmasındaki ihtiyacın ehemmiyetini hissediyordu. Halden anlayan beşerî alâka ile dolu bir insan gözü-

nün bir bakış anında toplanan imdat ve yardım kuvvetini anladı. Hep açılmasını beklediği kapının aralığında görmeğe can attığı şey, bu bir an sürecek bakıştı.

“Aşağı katta bir gürültü. Oraya kadar ok gibi giden dikkatiyle bu gürültüyü yakaladı ve takip etmeğe başladı. Ayak sesine benziyordu. Ağır ağır ve tahtalar arasında boğulan tutuk akislerle yükseliyordu. Bir aralık durdu ve kayboldu. Bir kapı açılıp kapanması. Gıcırtılar. Sonra tekrar ayak sesi. Oda kapısına yaklaşıyordu.

“Yatağın içinde dikildi. Kapı vuruluyordu.

“- Giriniz! dedi.

“Fakat gene kapı vuruluyordu. Sesini duyuramadığını anlayarak daha kuvvetle tekrar etti:

“- Giriniz!

“Topuz dönmüştü. Kanat bir esnedi ve kapı açıldı. Bu otele başka defa gelişlerinde kendisinden her sabah kahve getirmesini istediği ve saati sorduğu ve daima her şeye karşı derin şikâyetini büyük bir sükût içinde gizlemeğe çalışan, fakat bu gayretin yüzündeki akislerinde şikâyetinin çığlıkları daha fazla duyulan ihtiyar, hizmetçi kadın, eşikte ona yorgun ve boş gözlerle baktı. Kafasında, bir emir bekleyen kulaklarından başka hiç bir yerinin çalışmadığı ve gözlerinin görmek istemeyerek baktığı belliydi.

“Hasta ağzını açtı, ellerini uzattı, havada salladı ve kesik bir kaç nefes alırken topladığı kuvvetle:

“- Çabuk, diyebildi, bir doktor!

Kendisinden büyük hareketler beklediği hizmetçi, yerinden kımıldamıyordu. Ölümle onun bu esrarengiz hareketsizliği arasında bir alâka sezer gibi olan hasta kollarını havada salladı.

“- Çabuk, doktor, doktor çağırınız! dedi bir daha.

“Sonra yatağa arka üstü düştü. Kararan gözleri önüne yığılan karanlıkların tüneli içinde ihtiyar hizmetçinin açık renkli elbisesi, üflenen bir ışık gibi derhal söndü. Ayak sesleri, ağır ağır uzaklaşıyordu. Hasta bu sesleri daha çabuk yürütmek için hayalinde itiyordu. Her adımın bir merdiven basamağındaki boğuk ve tıkanık gürültüsü, kulağında sonu gelmeyen bir akisle uzuyordu. Sonra tekrar uğultular, çınlamalar, hangi istikametten geldiği belli olmayan çan, insan sesleri, çığlıklar, haykırışmalar, satıcı naraları...

“Başını yastığa koyduktan sonra vücudunun aşağı kısmı kendiliğinden yukarı kalkıyormuş gibi oluyordu, başı ağırlaşıyor ve bütün vücudu yüksek bir yerden boşluklara hızla iniyordu; arada bir kuvvetli bir titremeden sonra kendine geliyor ve bir parmağıyla kulağının arkasındaki sinire gayri ihtiyarî, bütün kuvvetiyle basıyordu. Şu doktor gelinceye kadar sağ kalabilse. Öldürücü bir kalb aksesinin bazen saatlerce sürebileceğini gayet iyi biliyor. Fakat belli olmaz. En fena şekilde zehirlenmiş olduğunu hissediyordu. O vakit gecenin bir safhası hatırına geldi: Büyük bir kapının demir parmaklıkları önünde açtığı kâğıdın içindekilerini eline boşaltırken karanlıkta yuvarlaklarından beyaz bakışlar fırlayan bir çift göz ansızın birer tabak kadar büyüyerek yüzüne yaklaşıyor, alçak ve keskin bir ses iğne gibi içine geçerek ona: “Ölürsün, ölürsün, öleceksin!” diyordu. Sonra hatıraları karıştı: Çok par-

lak, fakat hiç aydınlatmayan ışıklar, tersine dönerek bir ok gibi toprağa saplanan mağaralar ve ateş gibi yakan bir karanlığın ortasında sıçrayan kırmızı gürültüler ve "öleceksin, emin ol ki ölürsün!" diyen ses ve büyük yuvarlakların içinden fırlayan beyaz bakışlar...

"Titreyerek silkindi. Geceyi hatırlamak istemiyordu. Elini nabzına götürdü, fakat birdenbire çekti; biliyordu ki sinirlere ve kalbe ait bir aksenin tezahürleri üstünde koyulaşan dikkat, vehimleri arttırır ve fena bir otosükjesyonla buhranı çoğaltır. İyi olduğunu zannetmeğe çalışıyordu. Fakat can çekişmesine benzeyen bir mide bulantısı, telkinini yarıda bırakıyordu.

"Ansızın yeni ve büyük bir fenalık geçirmeğe başladı. İçinde garip bir sıkışma, ezilip, büzülme duyuyordu. Her yeri takallüs etti. Bacakları kasılmış, dizleri gerilmiş, bükülmüş ve karnına yaklaşmıştı. Elini kalbinin üstüne götürdü. Çarpıntının sesi gayet sık, fakat hafif ve uzaktan geliyor. İntizam yok. Derhal ümidi kesilmişti, öleceğini anlamış.

"Gözleri kapıda, yumrukları sıkılmış, ağzı açık, nefesleri sık sık, başı sağa devrilmiş, alnında soğuk terler, kulakları uğultulu ve tıkalı, alt çenesi titrek, dudakları sarkık, ağzının içi kupkuru, dili hissiz ve damağına yapışık, yutkunuşları zahmetli, göğsünün içi dar ve büzülmüş, adalelerinde ürperişler, damarlarında bir karıncalanma ve kemikleri erimiş gibi ve etleri çınlıyor gibi, ayakları soğuk.

"Kulağının dikkati, otelin içindeki anlaşılmaz ve karışık sesler arasında, ümitsiz ve yorgun, dolaşıyor. Aradığı şey hep yaklaşan bir ayak sesi ve kapının kanadında bir kımıldanış, fakat bir an düşündü: Ne yapacak doktor? Şırıngasını beraber getirir mi? Hizmetçi kadın ona vaziyeti anlatabildi mi? Ya anlatamadı ise? Ya doktor alelâde bir dahilî hasta zanneder de tedariksiz gelirse?

"İnlemeğe başladı. Korkudan mı? Kalbinin etrafındaki sıkışma artıyordu ve can acısından daha müthiş bir ıztırap veriyordu. Elini kalbinin üstüne bastı, yüzükoyun döndü ve kıvrandı, çırpınıyordu. Can çekiştiğini zannetti. Şuuru birden aydınlanmıştı: O gece yatağında değil, mezarda ve toprağın içinde bulunacağını düşündü. Toprağın içinde bulunmak hayali onu yerinden sıçratmıştı. Yatakta birdenbire dimdik oturdu ve parmaklarını saçlarının arasına soktu.

"Gözleri hep kapıda. Gelmiyorlar. Ölüm karşısında insanın yalnızlığı, boğuluyor. Saçlarını çekti, çekti. Gelmiyorlar. Bir örümcek ağının içinden bakıyor gibi, kapıya saplanan gözleri bulanıyor, karıncalanıyor ve her şeyi titrek görüyordu. Kapının kanadı sallanıyor gibi, fakat açılmıyor. Gelen yok. Yapayalnız ölecek. Bütün hayatında yalnız kalmıştı. Yalnızlığın korkunç yüzünü tadıyordu, ona biraz ısınmış ve epey alışmıştı. Fakat bu sefer, bu müthiş, bu korkunç, bu dehşet, dehşet! Avazı çıktığı kadar haykırmak istiyor. Fakat artık sesinin çıkacağından da emin değil. Bazen kalbinin hafif ve sık çarpıntıları arasında, ansızın tokmak gibi vuruşlar var. Derin bir nefes almak ihtiyacıyla titreyerek havayı zorla içine çekmek istiyor, fakat bu teneffüs yarıda kalıyor.

"Boğulmak üzere, anlıyor. Çabuk bir şey yapmak lâzım. Ne olursa olsun, kendini tekrar yataktan aşağı attı ve kapı istikametine doğru yürüdü. Birdenbire gözleri karardığı için hiç bir şey görmüyordu. Zaman garip bir surette uzadı. Yataktan ineli bir iki saniyeden fazla geçmemiş olması lâzım geldiği halde kendini saatlerden beri yürüyor ve saatlerce yürüyecek sandı. O kadar yorgun. Ve sisler ara-

sında giden bir gemi hissiyle ilerliyordu. Ansızın bir yere çarptı ve sarsıldı. Gözlerinin içindeki örümcek ağları biraz çözülmüştü. Önünü görebildi. Karyolanın tahtasına çarpmıştı. Muntazam yürüyemeyeceğini anlayarak kendini ileriye doğru attı. Bu sefer çenesi ve bir omuzu keskin bir şeye vurmuştu ve elleri kaypak bir maddeye sürtünerek aşağıya doğru kaydı. Gözlerinin önünde, yukardan aşağı kadar inen keskin bir çizgi vardı. Ne olduğunu anlamıyordu. Gözlerini iyice açtı: Aynalı dolabın köşesine düşmüştü. Kapı sağ tarafta. Ve dolaba dokunarak kendini kapıya attı ve parmağını zile bastı. Elini çekmiyordu. Bastı, bastı.

"Vücudu yere yıkılmak üzere idi. Kapıya ve duvara tutunan elleri, yukardan aşağı, boydan boya kayıyordu. Yere düşerse öleceğini sanıyordu. Hep kendini koruma insiyakiyle büyük bir gayret daha sarfetti ve yatağa koştu. Yüzükoyun düşmüştü.

"Koridordaki ayak sesleri ona yeni bir gayret daha vermişti. Ağır ağır doğruldu. Yatağın kenarında sarkarak oturuyordu.

"Kapının eşiğinde hizmetçiyi görünce daha uzun nefesler almağa başlamıştı. Göğsünün hareketleriyle meramını anlatmağa çalışıyordu. Fakat hizmetçide gene bir hareket yok. Gene o perdelenmiş gözlerinden kudurtucu bir mânasızlık fışkırıyor.

"Hasta inledi:

"- Nerede doktor? Nerede? Çabuk... Fenayım...

"Ölüyorum, diyemiyordu. Korkuyordu. Bir şeyden, belki otelin nizamlarından, belki de kendi kendine fena telkin yapmaktan korkuyordu. Bir kere daha:

"- Fenayım... Çok... diye inledi.

"Niçin bu kadın eşikten içeri girmiyordu? Niçin oraya kakılı duruyordu? Nerede doktor?

"Hizmetçi kadın başını öne doğru biraz uzattı:

"- Gidiyor, dedi, şimdi musyo.

"Bu musyo da kimdir, nedir, nereye gidiyor, ne diyor bu kadın?

"- Musyo?

"- Evet, gidiyor şimdi çağıracak, doktor!

"Hizmetçi kadın hemen uzaklaştı. Hastanın başı öne düşmüştü. "Gel gitme!" diye bağıramıyordu. Felâket. Daha doktor çağırmağa giden olmamış, daha gidecekler."

Muallâ derin bir nefes alıp bıraktı ve kitabı kapadı. Hiç bir şey düşünmeden kendini bu kitabın uyandırdığı hayallere salıveriyordu.

Kalktı. Okuduklarının tesirinden kurtulmak için vazoların yerlerini değiştirdi ve çiçekleri düzeltti. Onların iç açan renkleriyle ruhunu yıkamak ve kitaptaki otel odasının karanlıklarını dışarı çıkarmak istiyordu. Birkaç defa derin derin nefes aldı. Adeta kalbinin üstünde bir tazyik var.

Hâlâ şu romandaki adamın otelde niçin kıvrandığını anlayamamıştı. Yirmi sahife içinde hep aynı hikâye.

Saate baktı ve bitişik salona geçti. Ablası orada. Biraz sonra gelecek misafirlere dair konuştular. Muallâ elini kalbinin üstüne götürmüştü. Ablasının buna dikkat ettiğini görünce izahat vermekten kaçmak için arkasını döndü ve pencereye doğru gitti. Fakat bu hareketiyle sofradaki vaziyeti arasında bir münasebet olduğunu sezen ablası, kitabı hatırlayarak sordu:

- Gene okudun mu?

- Evet.

- Nasıl?

- Anlamadım ama. Hem enteresan, hem değil. Bir şey işte. Göğüs darlığına uğratacak beni.

- Nedir? Korkunç mu?

- Öyle gibi bir şey, yirmi sahife okudum, romandaki adam daha bir kere rahat nefes alamadı. Ölecek mi, kalacak mı, anlaşılmıyor. Yarı fizyolojik, yarı psikolojik bir tahlil gibi bir şey işte.

Sonra gene misafirlerden bahsettiler.

Onlardan biri, iki saat sonra, masanın üstünde duran kitabı eline alarak Muallâ'ya sormuştu:

- Nasıl bu?

- Daha anlamadım. Siz okudunuz mu?

- Hayır. Fakat muharririni tanıyorum. Hiç bir kitabını okumadım.

- Ben bir iki tane okudum. Her kitabında hastalıktan biraz bahis vardır. Fakat burada garip bir kalb aksesi anlatıyor. Ve uzun uzun. Böyle giderse bütün kitap bir adamın yarım saatlik hayatını anlatmakla geçecek. Fakat "Bir Adamın Hayatı" koymuş adını. Ben "biographie romane"leri severim. Bunu da öyle zannettim.

Muallâ çok kitap okumazdı. Çoğunun sahifelerini karıştırır, daima tereddüt içinde kalır ve beğenmeyince kitabı elinden bırakırdı. Fakat bir kere de beğenirse onu tekrar tekrar okur, elinden düşürmez. Konağın kütüphanesinde ciltleri kopmuş, yaprakları kirlenmiş ve yıpranmış, köşeleri bükülmüş, orasına burasına işaretler konmuş, sahife kenarları ve satır altları kalemle çizilmiş kitaplar Muallâ'nın sevdikleridir; çoğu, romandan ziyade, meşhur adamların hayatlarına ait ecnebî eserleridir. Bu kitapların yaşanmış olmaları, başkalarının tecrübeleriyle Muallâ'nın ruhunun ihsas, görgü ve intiba taraflarını zenginleştiriyor.

- Ben, dedi, okuduğum kitabın kahramanlarını sevmek isterim; onları dostum farz ediyorum, hep kendileriyle beraber yaşıyorum ve yanımdan ayrılmalarını istemiyorum. Onun için bir kitabın kahramanını... Hatta pek çok sevmeliyim. Senelerce aynı kitabı tekrar tekrar okuduğum vardır. Öyle bir kitap arıyorum ki bütün hayatımda bıkmadan hep onu okuyayım.

- Müfritsiniz.- Belki; bence kitap demek bir defa okumak için yazılan şey değildir. Bazı tanıdıklarım haftada üç dört tane okuyorlar. Onlara hayret ediyorum. Kitap. Nasıl diyeyim... İçinde yaşadığımız ev gibi olmalı, vatan gibi olmalı, ona alışmalıyız, bağlanmalıyız, köşesini bucağını gayet iyi tanımalıyız, her noktasına hatıralarımız karışmalı. Değil mi? Bir musiki parçası gibi... Her vakit başka

başka eserler okuyanlar, iki üç günde bir dostlarını, evlerini, vatanlarını değiştiren insanlara benzemezler mi? Belki bunun için her yerde pek çok kitap çıkıyor, fakat iyileri ne kadar az.

- Evet, kitap okumak bir sanattır; belki de yazmak kadar güç bir sanat. Onun için muharrirler, yalnız muharrirlerin okuması için yazmalıdırlar. Kari ile muharrir arasındaki seviye aynı derecede olmazsa anlaşmanın imkânı kalır mı?

- Tamamıyla böyle düşünüyorum.

Bahis umumileşti. Bu kitabın muharririne dair herkes bildiğini söylüyordu. Onun hayatında sefalet, hastalık ve sefahat gibi üç unsurdan başka hiç bir şey bulunmadığını iddia edenler oldu. "Eserleri de öyledir." dediler. Elden ele dolaşan bu kitap, bir doktorun elinde kalmıştı:

- Biliyor musunuz? diye söze başladı ve böyle marazî kitap yazan muharrirlere teşekkür etti; çünkü dedi, böyle kitapları okuyanlar hastalanıyorlar. Ve bize geliyorlar. Sonra kitapların kari üzerindeki telkini hakkında fikirlerini söyledi; bence, diye devam etti, marazî bir kitabın mikroptan farkı yoktur, insanı hasta eder. Sonra misaller getirdi. Başta mahut "Verther" misali. Arkasından mahut vecize: "Ne kadar insan Verther'i okuduğu için intihar etmiştir." Kıssadan hisse: "Genç kızlarımızın kütüphanelerine dikkat etmeliyiz."

Ve:

- Muallâ Hanım, dedi doktor bey, size yaşamak enerjisini verecek kitaplar tavsiye ederim.

Sonra:

- Ben kendimi böyle yetiştirdim, dedi doktor bey.

Ve daha ne misaller getirmedi, ne hikâyeler anlatmadı doktor bey, fakat kendini dinleyenler arasında Muallâ yoktu, salondan müphem bir tarzda çıkmıştı ve sofalarda gayesiz ve sebepsiz yürürken, sanki bir insan sesi, kulağına; "Beni yalnız bırakmayınız!" diye bağırıyordu. Muallâ hemen düşünmüştü: "Acaba otele doktor geldi mi?" Kitabı o anda okumağa devam etmek istiyordu. Fakat salona döndü.

O gün misafirler hep kitaplardan bahsettiler, doktor bey hep yaşama enerjisi veren eserlerin methinde bulundu.

Muallâ hep; "Acaba otele doktor geldi mi?" diye düşündü ve misafirler gider gitmez kitabı açtı:

"Hava, hava! Boğuluyordu. Nefes almakta iyice güçlük çekmeğe başladı. Küçük dolabın üstündeki gazeteyi alarak yüzüne sallamak istemişti. Fakat başı döndü ve gazete elinden düştü.

"Ölüm pahasına hareketler yapmak mecburiyetinde olduğunu anlıyordu. Çıplak ayaklarını iskarpinlerine geçirmek ve pantolonunu çekmek için büyük bir gayret sarf etti.

"Son kuvvetini topladı ve kendini odadan dışarı attı. Karanlık sofada hiç bir şey görmeden, mesafe katedip etmediğini anlamadan kollarını ileri uzatarak yürüyordu. Elleri bir yere değdi. Gözlerini iyice açarak bulunduğu noktayı görmeğe çalıştı. Başka bir odanın kapısında idi. İçerde bir adam olmak ihtimaliyle kapıya hafif bir yumruk vurdu. Fakat bekleyemiyordu. Merdivenlerden duvara sürtü-

nerek indi. Aşağı katın sofasında, ayağında pantolon, belinden yukarısı çıplak bir adamla karşılaştı. Bu adam hareketsiz duruyor ve ona, karanlıkta mânâsı görünmeyen acaip gözlerle bakıyordu.

"Hasta yere düşmemek için arkasını duvara dayadı ve inledi:

"- Çabuk... Doktor!

"- Şimdi gidiyorum.

"Hasta gene duvarlara sürtünerek kendini alt katın merdivenlerine attı. Halinden anlamadıklarını görüyordu, ne olursa olsun kendini sokağa, insanların arasına atmak istiyordu, belinden yukarısı çıplak adam arkasından geliyordu.

"- Şimdi, diyordu, gidiyorum doktora... Böyle aşağı inmeyiniz, üşüyeceksiniz.

"Belki onu alelâde bir gripli sanıyordu, aceleye lüzum görmüyordu, bir kaç kere, üst üste:

"- Üşüyeceksiniz! diyordu; odanıza çıkınız, yatınız. İyice örtününüz! diyordu; ben şimdi doktoru alır gelirim, şimdi, şimdi! diyordu.

"Fakat kendisinin ve hastanın "şimdi"leri arasındaki farkı bilmiyordu.

"Hasta alt kattaki salona kadar gitti ve bir kanepenin üstüne düştü. Başı dizlerinin arasında sarkarak inliyordu. Yüzüne serpilen suyla biraz doğruldu. Etrafında, avuçlarını yüzlerine kapamış ve dehşete düşmüş kadınlar.

"- Neniz var, diye sordu biri.

"Hasta inliyordu. Ağzının etrafında köpükler belirmeğe başladı. Kulağına yaklaşan ağızlardan gelen sesleri güç duyuyordu.

"- Neniz var?

"- Doktor...

"Sonra müthiş kelimeyi söyledi:

"- Ölüyorum!

"Ve kanepenin üstüne boylu boyuna düştü. Artık hiç ses işitmiyor ve etrafında hiç bir hareket hissetmiyordu. Bir aralık başını kaldırdı ve:

"- Hava! diye inledi.

"Loş salonda kimseler kalmamıştı. Korktular. Onun yanında duramıyorlar. Otel, nizam, polis, kanun, mesuliyet.

"Yerinden kalktı ve sürünerek odanın kapısına geldi. Hâlâ avuçları yüzlerinde duran kadınlar ona ve birbirlerine bakıyorlar, susuyorlar ve kımıldamıyorlardı.

"Hasta kollarını uzattı:

"- Beni yalnız bırakmayınız! dedi ve salona dönerek kapının yanındaki kanepeye kendini bıraktı.

"Etrafında gene kimseler yoktu. Gelmiyorlar. Kaçıyorlar.

"Boğuk sesler çıkardı.

"Kadının biri başını kapıdan uzatıyor, içeri girmek istemiyor:

"- Gitti musyu şimdi, getirecek doktor şimdi, merak etmeyiniz! diyordu.

Fakat hasta, kendini bir kere daha ve son defa olarak toplamak, sokağa fırlamak istiyordu. Koridora çıktı. Sokak kapısına doğru gidiyordu.

“Kadınlar bağırıyorlardı:

“- Üşürsünüz, nereye? Üşürsünüz!

“Bir an içinde soğuk algınlığından gelebilecek en tehlikeli hastalıkların kendisine kurtulmak ve yaşamağa muvaffak olmak için, en aşağı üç dört günlük bir mücadele fırsatı verebileceklerini düşündü ve öyle bir vaziyette olmağı çok istedi.

“Kadınlardan biri, ötekine:

“- Ceketini getir, yukarıdan! diye bağırdı.

“Büyük kapının eşiğine gelen hasta, caddenin kalabalığını görünce bütün korkularını bastıran içtimaî bir endişe ile kıyafetini düşünmeğe mecbur olmuştu; çıplak ayaklarına geçirdiği iskarpinleri, pantolonu, fanilâsı ve karışık saçlarıyla cemiyetin karşısına çıkmak! Başkalarına zarar vermeyen bir “vice”, bir sefahat, onun nazarında ancak zevahirin estetiğini muhafaza etmek şartıyla mübah olabilirdi; arasıra bu güzellikten uzaklaşmağa mecbur olmuş olmanın daima azaplarını çekmişti, fakat hiç birinde kendini böyle bir manzarayla teşhir vaziyetinde kalmamıştı. Geri döndü, arkasını bir duvara dayadı, gözlerini kapadı ve durdu. Bir taraftan da buhranın bu kadar uzun sürmesine şaşıyor ve ümitleniyordu. Sonra gene saatlerce süren bir akseden sonra çok sevdiği bir adamın boğularak nasıl öldüğünü hatırlamıştı ve ümitleri zayıfladı. Fakat bir taraftan da maziye doğru tedaîleri zenginleşen şuurundan ve ruhî kabiliyetlerinin artmasından yeni bir ümit âlemi doğuyordu. Hem o ihtiyardı. (Saatlerce süren bir kalb aksesinden sonra boğularak ölen adam) ihtiyar ve kalbi hasta idi.

“- Ceketiniz! diyordu hizmetçi kadın.

“Ve ceketini ona giydiriyordu. Garip. Yeni ıttılalar ve parça parça rüyetler. Hiç bir şeyi tam göremiyor. Yarı karanlıklar içinde, bir an, yalnız ceketinin eteğini, sonra bir kapıyı, sonra bir kadının omuzunu, sonra duvarda bir levhayı ve merdivenin trabzanlarını gören gözleri bir noktaya takılıp kalarak iyice kararmadan evvel, küçük kavisler içinde hareket ederken, cihetleri şaşıran bir bulanıklık içinde, birçok ince farklarla derece derece sönüyordu. Nihayet yalnız, bir hareketin ve sarsıntının müphem idraki içinde, sallandığını ve sendelediğini pek az hissederek, farkında olmadığı bir zaman geçtikten sonra gözlerini açmış ve kendini salondaki o kanepenin üstünde bulmuştu. Karşısında, biraz evvelki erkek:

“- Doktor şimdi gelecek!

“Diyordu ve o ve öteki kadınlar ve hepsi, uzakta, gözleri ona dikilmiş ve daima hareketsiz duruyorlardı.”

Sofrada Muallâ’nın gene sessiz ve iştahsız olduğunu gören Hanımefendi, büyük kızına Raif’in ne zaman geleceğini sormuştu.

- Yarın! dedi, Melâhat.

Ve Hanımefendi Raif'e sormak istediği şeyin en nazik formülünü düşünmeğe başladı: Bir genç kıza tavsiye edilecek eserlerde güzellikten başka bazı şartlar da aramak lâzım değil miydi? Hayır, bu sual Raif'i incitebilir.

Hanımefendi bu formüllerin en münasibini ertesi gün Raif'le konuşurken buldu:

- Muallâ'ya verdiğiniz kitap nasıl, diye sordu evvelâ:

Raif tereddütsüz cevap verdi:

- Fevkalâde.

- Ben de biraz karıştırdım bu kitabı. İçinde marazî parçalar var. Pek çok sefahat. Bilmem, siz ne fikirdesiniz? Raif Bey, klâsik terbiye almış bir kız için böyle eserleri faydalı buluyor musunuz?

- Ahlâk noktai nazarından mı?

Hanımefendi, gençlerin ve sanatkâr takımından adamların seslerinde bu "ahlâk" kelimesinin aldığı hakir ihtizaza bir kere daha ve iyice dikkat ettikten sonra, "evet, ahlâk noktai nazarından" cevabını vermek istediği halde:

- Hayır, dedi, ahlâk noktai nazarından değil. Çünkü bence, ahlâk nedir biliyor musunuz?

Ve ahlâk bahsine geçtiler. Kitabı unutmuşlardı. Muallâ içeri girdi ve Raif'e dedi ki:

- Verdiğiniz kitap enteresan.

- Fevkalâde.

- Evet, fakat beni hasta edecek. Dün yemek yemedim ve gece az uyudum. Hâlâ da mevzuunu iyice anlamadım. Muharrir bir sefahat gecesinin sabahını mı anlatıyor?

- Evet.

- Kendi hayatı olacak.

- Tabiî.

- Bu o kadar fevkalâde değil, fakat...

- Muallâ Hanım, billâhi, ben bu muharriri bir kaç ay evvel tanıdım, meğer biz onunla senelerden beri tanışıyormuşuz gibi dostuz; fakat, hani, görseniz çok samimî kendisi.

- Evet... Hayır.. ben şimdiden kritik etmiyorum, zaten onun iki üç eserini okumuştum, fakat bu kitabın... Nasıl diyeyim, daha "tournure"sini anlıyamadım.

- Tanımak isterseniz, kendisini tanımak...

Muallâ gözlerinin parıltısını önüne eğdi ve omuzlarının kayıtsızlık ifade eden gayet hafif bir hareketiyle arzusu arasında muvazene tesisine çalışarak, alçak sesle:

- İsterim tabiî, dedi.

- Bu cuma bize gelecek, siz de buyurunuz.

Gözleri, annesiyle pencere arasında kararsız bir yarım daire çizdikten sonra, Muallâ cevap verdi:

- Bir mani olmazsa...

Hanımefendi o kitabın muharriri için fikrini söyledi.

- “Coulant” bir üslûbu var, bazı his ve fikir “nuance”larını çok net ve iyi tasvir eder. Fakat... Bilmem.

Raif, Hanımefendinin sözlerini samimî ve nazik bir gülümseyişle tasdik ettikten sonra, Muallâ’ya döndü:

- Cuma günü, hani, geliniz mutlaka.

BEN ki “Bir Adamın Hayatı” muharririyim, kitabımın etrafında cereyan eden bu şeylerden hiç haberim olmadan ve Muallâ Hanım isminde hiç kimseyi tanımadan, bir cuma günü, dostum Raif’in apartmanına gittim.

Henüz orada benim için yabancı bir insan yoktu. Evlenmekten bahsedildi. Fikrimi sordular galiba. Ne cevap verdiğimi bilmiyorum. Fakat pek mümkündür ki evlenme hakkında her zaman düşündüğüm şeyi tekrar etmiş olayım. Meselâ:

- İzdivaç, demiş olabilirim, her evliye göre değişen hatta her evlinin muhtelif yaşayış safhalarına göre değişen bir terkiptir; bu meselede umumî fikirler ve tecritler, hususî vaziyetleri ihmal ettikleri için, yanlış olmak tehlikesine maruzdurlar. Meselâ müvellidülma ile müvellidül humuzanın birleşmesinden su çıkar; fakat bu iki unsurdan birinin büsbütün başka bir unsurla birleşmesinden de ayrı terkip hâsıl olur. Kimya ilmi gibi, ayrıca bir de izdivaç nazariyesi yapabilmek için böyle yüz binlerce ferdî unsurların vücuda getirdikleri terkipleri tespit ve tasnif etmek, oradan da evlenmenin kanunlarına yükselmek lâzımdır ki, bu da, bir izdivaç ilmi karikatürü meydana getirir.

Sonra, iyi hatırlıyorum ki, zevce-hizmetçi, zevce-sevgili, zevce-arkadaş, zevce-hastabakıcı, zevce-metres, zevce-dişi ilâh... tipleri arasında fantezi nevinden kıyaslar yapmıştım ve demiştim ki:

- Bana gelince, evlenmek isteseydim, ya kendime çok yakın yahut çok uzak bir kadın tercih ederdim.

- Nasıl çok uzak? diye soranlar oldu.

- Bunu ilk keşfeden ben değilim, dedim, asırlardan beri, kendilerinden çok uzak, yani çok basit kadınlarla evlenen tarihî insanlar da vardır. Bu ihtiras adamları, evlendikleri basit bir köylü kızının boş ve saf gözlerinde, kendilerini yakan büyük ve kuvvetli sansasyonların alevini söndürürlermiş, filân. Belki her tecrübede aynı kıymeti muhafaza etmeyen bu fikir, bana mülâyim geliyor. Fakat bunda da, evlenmenin korkularıyla beraber zevkle-

rini azaltmak var. Bütün yollar Roma'ya çıkar. İzdivaçta da ideal bir terkip yoktur. Her türlüsünde de faydalarını ve mahzurlarını görecek kadar realist olalım.

Mecliste bulunan ve maddî fikirleri, bir takım sergüzeşt hayalleri kurmasına mâni olmayan, hovarda bir tüccar:

- Adapazarı'ndan bir Çerkez kızı kaçırınız! dedi.

Ve silâh sesleri arasında, dörtnala giden bir atla sisli dağlar aşarken, insanın kollarında sıktığı bir Çerkez kızıyla ne kadar mesut olacağını anlattı:

- Ben, dedi, zevce ile cariye arasındaki farkı hâlâ anlamış değilim.

- Bizden iki üç nesil evvelkilerden biri hayatta ve burada olsaydı şüphesiz bu fikirlerinizde sizi yalnız bırakmazdı. Ben basit kadınların cariye olmaları için değil, ruhî durgunluklarını bana biraz geçirmeleri için iyi zevce olabileceklerini söyledim. Fakat bütün bunların hepsi birer faraziyedir.Sonra, kanlı ve beyinleri ihtikana pek müsait, kırıp geçirici bir taşkınlığa hazırlanmak suretiyle ilcalarına muvakkaten hâkim olabilen zeki, hırslı ve azgın Çerkez kadınlarının akrabam arasında bulunanlarını düşündüm. Ara sıra en ince ruhî safhalardan öfkenin en kaba derecelerine hızla giden bu iptidaî dişi hassasiyetinin cazip ve tahammülfersa taraflarını zihnimde ayırmağa başladım. Büyük annelerim...

Fakat uzaktan Raif'in bir işareti fikirlerimi yarıda bıraktı. Beni dışarı çağırıyordu. Çıktım.

Bitişik salonun yarı karanlığında gölgeme doğru ağır ağır eğilen büyük gölgesinden mahrem bir ses çıktı:

- Bir kız var, diye, fısıldamıştı.

Gülmeğe başladım. Dostumun ruhunda en çok beğendiğim ermişlik ve olgunluk hassaları, her vakitki tatlı ağırlığından sıyrılarak onu bana âdeta bir vodvil kahramanı gibi göstermişti; çünkü aylarca evvel beni hayatta yalnız bırakan büyük bir felâketimden evvel de, sonra da evlenmemi çok istiyordu ve bana: "Bir kız var..." cümlesiyle başlayan tavsiyelerde bulunuyordu. Hepsi ciddî, sade, zeki ve münevver kızlar... Diyeceğim yok; fakat evlenmenin benden ziyade onda mübrem bir ihtiyaç haline gelmesindeki hasbîlik ifratının gülünç tarafını görmekten zevk alıyor ve belki, böylece, komik duygularımın perdesi altında, kendimden bile gizlemek istediğim kifayetsizliklerimi örtüyordum. O da, belki, her şeyi anlıyor, gücenmiyor ve ısrar ediyordu. Gene ısrar etti:

- Gülme, dedi, bu hiç biri gibi değil. Fevkalâde. Hani... Billâhi... Azizim, bulunmaz bir kız.

Ve bana halis usaresini mazinin derin köklerinden alan eski bir aileye mensup, ciddî ve kendisine güvenilebilir, anlayışlı ve hazımlı bir kültür sahibi, fakat içtimaî zaruretlerden değil, muammalar karşısındaki doymak bilmeyen ferdî tecessüsünün sevkiyle okumak ve anlamak isteyen mükemmel bir kız tasviri yaptı.

- Şimdi buraya gelecek! dedi.

Bende aradığı ciddiyetin ne kadar devam edeceğini anlamak ister gibi yüzüme uzun uzun baktıktan sonra, hiç bir şey ilâve etmeden, ağır ağır odadan çıktı.

İçimde uyanan ümitleri daima istihza ile karşılayarak muhayyilemi ölçüye ve ihtiyata davet eden benliğimin murakabesinden bir an için kaçtım ve evlenmenin bayağı romantizmini terennüm eden Fransızca bir parça hatırladım:

“Evleniniz, çocuğum... Benim yaşımda yalnız yaşamanın ne olduğunu bilmezsiniz. Akşamüstü, evde, ateşin karşısında, yalnızlık, o vakit bana öyle gelir ki ve yüzünde yapayalnız, meçhul şeyler, belirsiz tehlikelerle çevrili, müthiş surette yalnız ve tanımadığım komşumdan beni ayıran duvar, penceremden gördüğüm yıldızlar kadar onu benden uzaklaştırır.

“Beni humma ile karışık derin bir korku sarar ve duvarların sükûtu beni dehşete düşürür. İçinde yalnız yaşanan odaların sessizliği ne kadar derindir ve ne kadar korkunç! Bu yalnız vücudun değil, ruhun etrafını da çeviren bir sükûttur ve mobilyalardan biri çıtırdayacak olsa, insan iliklerine kadar titrer; çünkü bu ıssız odada hiç bir gürültü memul değildir.”

Yalnızlık korkusunun bu ezelî edebiyatına karşı can sıkıcı beraberliklerde hissettiğimiz tek başına kalmak ihtiyacını metheden edebî haykırışları da unutmamak lâzım geldiğini düşündüm. Her meselede iki zıt kutup arasında çırpınan insan ruhunu tereddütten harekete geçirmek için, kendime yeniden istikamet vermek mecburiyetinde olmak hoşuma gidiyordu. Böylece o andaki felsefî şahsiyetimi yapan bütün uyumuş ve durulmuş fikirlerimi çalkalayarak uyandıracak, hepsine birer birer bakacak ve onlardan yeni bir terkip ve sistem çıkarmak için, yeni bir zekâ oyunu sarhoşluğu içinde oyalanacaktım. Bir evlenmek hikâyesi, her şeyden evvel bana yeni sistemler aramanın taze ihtirasını vadettiği için ehemmiyetli ve güzeldi. Sayısız imkân ve âlemlerine doğru yapacağım hayalî seyahatlerin ümidi ve keyfi içinde

öteki salona girdim ve bir kadının kulağına eğilerek, arkasında büyük bir ciddiyet gizlenen maznun bir neşe ile:

- Evleniniz çocuğum... Benim yaşımda yalnız yaşamanın ne olduğunu bilmezsiniz, dedim.

Beni bir kaç aydan beri ve oldukça az tanıyan bu münevver kadın, mürahiklere mahsus alelâde bir inşat heyecanı içinde olduğumu zannetti ve estetik zevkimi tenkit etmek isteyen bir yan bakışla:

- Nedir bu? diye sordu.

Gülerek:

- Hiç, dedim, evleniniz, evleniniz çocuğum... Benim yaşımda yalnız yaşamanın ne olduğunu bilmezsiniz!

Bu hanımefendi evliydi ve tekrar ettiğim cümlenin basit mânasına omuzlarını silkti. Ben de, Çerkez kızı kaçırmak hülyasının kâşifi, tüccar dostumun yanına oturdum ve kulağına eğilerek sordum:

- Niçin evlenmezsiniz, dostum?

- Güzelce, temiz pak bir halayık bulsam tereddüt etmem, evimde iki tane var, fena değil, fakat daha, daha güzellerini arıyorum.

Bu safsatanın tüccar dostumun içinde gizlenen hakikî ihtiyaçlarla ne derece alâkası olduğunu sezmeğe çalışarak yüzüne bakıyordum. Ansızın, herkesle beraber ayağa kalkmağa mecbur oldum ve salona giren Muallâ Hanıma yerimi verdim.

Raif bana onun ismini söylememişti; fakat yaptığı küçük tasvire benzeyişinden anladım ki bu, odur. Yabancılar kendisine takdim edilirken, alâkasını herkese müsavi derecede taksim etmesini bilen Muallâ Hanımın bu muvazenesini hem beğenmiştim, hem de biraz endişe ile karşıladım. Mazbut hislerin şiddetlerine karşı duyduğum şüphe de hemen ayaklanmıştı. Doğrusunu söylemek lâzım gelirse ben “kapalı” denilen ruhların muammadan elbiseler içinde büyük ve derin görünmelerine itimat etmem ve bu tuvaletin muammasından alelâde ruhların da basit bir maharetle istifade ettiklerini bilirim. Onun için, bazen, bizde bu şüpheyi uyandırmayan açık kalplere karşı meylim artar fakat onların da ihtiyacımızdan fazla hararetimizi söndüren bol alkışlarından ve taşkınlıklarından bıkınca, kanunlarını iyice bilmediğimiz bir değişme ile zaman zaman kapanıp açılan ve bize bir fırsat gibi yaklaşıp uzaklaşan ruhların ararım.

Salonda göründüğü andan, verdiğim yere oturduğu ana kadar Muallâ Hanımın manzarasında vukua gelen bütün inkılâpları gözlerimle takip et-

mek istememiştim, çünkü bir gece evvel gene sabahlamış olduğum için, irademle öteki ruhî kuvvetlerim arasındaki muvazeneden emin değildim ve Muallâ Hanıma ayıracağım dikkatin ölçüsünü bulamayarak, herkesin, bilhassa bazı kadınların fazla nafiz olmasından şikâyet ettikleri bakışlarımla meşru bir dikkatten saygısızlığa doğru farkında olmadan gidivermekten çekiniyordum. Yalnız, biri salonun kapısından ortasına doğru yürürken, biri beni rahatsız etmek endişesiyle verdiğim yere oturmakta tereddüt ederken, biri de başkaları kendisine takdim edilirken üç kısa müşahede içinde Muallâ Hanımın enstantane üç vaziyetini zihnime çektim. Evvelâ bütün vücudunun gölgesini görmüştüm: İnce ve zayıf, kendini bırakan, hafif dalgalı, bol ve uzun bir rop içinde kenar çizgileri belirsizleşen ve maddiyatı kaybolan titrek bir vücut ki, daima ileriye doğru uzanan boynunun üstünde hareketsiz duran ve omuzlarıyla beraber dönen sabit başının ifşa ettiği sebat hatta inat ve ısrar duygusuna dikkat edilmezse bütün kuvvetleri boşalmış olduğuna hükmedilebilir; fakat ruhî merkezlerden idare edildiği görülen bu itaatli uzviyetin başla alâkası hemen anlaşılıyor ve tabiîye pek yakın bir kendini bırakış içinde insiyakî bir tabiye ile enerjisini gizlediği seziliyordu.

Sonra verdiğim yere otururken gözlerinin mütereddit bir bakışını gördüm. Fakat o anda öyle müteheyyiçtim ki rüzgârlı bir su gibi ürperen zihnimde bu gözlerden gelen intiba, müphem ışıklar gibi titreyerek dağılmıştı ve onlara daha fazla bakamadım.

Nihayet benden başkaları kendisine takdim edilirken profilini görmüştüm. Bana derhal tevekkül ve inat hissi verdi. Yalnız müdafaa halinde ve “Passif” bir mücadeleyi sevdiğini zannettim. Bu seciyesiyle Gandi’yi hatırlatmıştı. Bu umumî görünüşünden fazla Muallâ Hanımın uzviyetinden ve şahsiyetinden hiç bir şey zaptedemiyerek, ilk anlarda kendisine bakmamak kararıyla oturdum. Fakat bu kızla benim münasebetime ait binlerce ihtimal arasında bir de evlenmek vaziyeti olduğu için merakım fazla idi; hatta öyle bir an geldi ki ona yaklaşmak ve saçının her telinden her mesamesine varıncaya kadar vücudunun ve hareketlerinin bütün teferruatını görmek istiyordum.

Bu yaşıma kadar evlenmeği daima tereddütle karşıladığım halde, günün birinde mutlaka evleneceğimi bana haber veren kuvvetli bir his taşıdığım için, zevcem olacak meçhul insan etrafında, senelerden beri türlü hayaller kurmuş ve tahminler yapmıştım. “Kim bu kadın? derdim; elbette, şimdi, o da benim gibi yeryüzündedir, hatta fazla bir ihtimal ile Türkiye’dedir ve da-

ha fazla bir ihtimal ile İstanbul'dadır. O da benimle bahtını ve hayatını birleştireceğini bilmeden, kendi kendine müstakbel zevcinin kim olabileceğini sorup duruyor. Nasıl bir tesadüf, nasıl bir hâdise veya mecburiyet, hangi yollarda, nerde ve ne zaman bu iki insanı karşılaştıracak, tanıştıracak ve birbirine yaklaştıracak? Gazali'nin meçhul sevgilisi için kendi kendine sorduğu gibi, "Nerde şimdi o? Sarı saçlı mıdır, esmer midir ve gecenin büyülü şiiri içinde, acaba, şimdi ne düşünüyor?"

Raif, Muallâ Hanımla benim aramda bir konuşma imkânı hazırlamak için, onun son kitabımı okumakta olduğunu haber verdi. İşte en büyük meselem. Kitaplarımla karilerim arasında, merak ettiğim en ufak teferruatı bana ebediyen meçhul kalacak olan gizli münasebeti anlamak hırsıyla çıldıran tecessüsüm, bir gün zevcem olması ihtimali bulunan insan karşısında kudurabilirdi. Birçok şeyler yazıyoruz ve birçok insanlar okuyorlar. Ben her kitabımın her sayfasını, her satırını ve her kelimesini okurken binlerce karimin ayrı ayrı yanında bulunmak isterdim; yanında değil, hattâ ruhunun içinde. Ve her parça yazımın, hatta her kelimenin o ruhta uyandırdığı hayalleri, tedaileri, akisleri, heyecanları, birer birer görmek ve bir kitapla kari arasındaki sayısız tesir ve aksi tesirlerin en bölünmez, küçük ve ince parçalarına nüfuz etmek ihtiyacıyla yanardım. Bu kadar müthiş bir harareti söndürmek için, kitaplarım hakkında bir münekkidin veya bir kaç kişinin söyledikleri kısa ve daima sathî kalmaya mahkûm sözlerin ne hükmü var? Onun için bu mevzuda susmalarını söylemelerine tercih ettiğim çok vakidir; fakat arada bir fikirlerini sormak zaafından da kurtulamam. En hararetli medihlerin bile hakikatine karşı duyduğum şüphenin azabına bu ince merak da karışır. Böyle olduğu halde, bir kaç eserimi okuduğunu söyleyen Muallâ Hanıma, o zaman kadar beni çok utandıran bir sual sormakta mahzur görmedim:

- Beğeniyor musunuz?

Gülerek:

- Hayır! dedi.

Bir bakıma bu cevabın tamamıyla aksini kabul etmek, çünkü bir genç kızın nezaketinden bu korkunç tenkidi beklememek lâzımdı; fakat benim böyle düşüneceğimi bilerek hakikati iki zıt ihtimal içinde saklamış olmak istemesi de mümkündü. Bir gece evvel sabahlamış olmak yüzünden böyle bir şüpheyi yüklenemeyecek kadar yorgun olan tecessüsüm kaçtı ve yeni işaretlerin zuhuruna kadar meselenin hallini başka bir zamana bıraktı. Fakat Muallâ Hanım dedi ki:

- Son kitabınızı okuyorum. Hayatını yazdığınız adam siz misiniz? Otelde o buhranı siz mi geçirdiniz?

- Evet.

Gülümsedi ve beni yeni şüphelere düşüren bir duygusunu gizlemek ister gibi gözlerini önüne dikti.

- Memnun oldum, dedi, hayattasınız, yirmi sahife okuduğum halde ölümden kurtulup kurtulmadığınızı anlamamıştım.

Tebessümünü iade ettim ve mevzuun fantezi tarafını alarak dedim ki:

- Ne iyi. Sizi tanıdıktan sonra, hep karanlıkta kalan ve benim için meçhul binlerce kari arasından bir tanesinin daha yüzü aydınlandı. Ben yazı yazarken, nereye ve kime göndereceğimi bilmediğim, adresi meçhul bir mektup yazar gibi oluyorum. Kim okuyor, kim okuyacak bunu? Ve içinden ne cevap verecek? Her ne olursa olsun ben bu cevabı asla öğrenemeyeceğim. Karilerden bazıları mektupla bu karanlıkları yırtmağa çalışırlar. Fakat bu kadarcığın ne ehemmiyeti var? Bazıları hayatlarının bir roman haline getirilmesini isterler; kendilerine fevkalâde görünen sergüzeştlerinin fazla beşerî olmaktan gelen adiliğini hissetmezler.

Bir mecliste, her romancıdan, mesleğine ait bazı fıkralar anlatması beklendiği için, etrafta uyanan umumî arzuya tâbi olarak başımdan geçen bir hikâye naklettim:

“- Bir gün, dedim, kadın imzalı bir mektup aldım. Büyük bir aşk buhranı geçirdiğini yazan bu Hanım, benim ruhî meselelerde bir mütehassıs olduğumu farz etmiş. Gizli bir adres veriyor, oraya bir mektup yazarak randevu tayin etmemi istiyor. Macerasını anlatacak. Merak ettim. Beşiktaş’ta oturan bu kadını, Karaköy’de ve tramvayların durduğu yerdeki bir pastacıya davet ettim. Vaktinde gelmedi. Hemen dükkândan çıktım ve durmak üzere bulunan bir tramvayın ön tarafına göz attım. Vatmanın yanında sarışın bir kız, pastacının vitrinine dikkatle bakıyordu. İner inmez yanına gittim ve kendimi tanıttım. Yürüdük. Onu başka bir pastacıya götürdüm ve üçüncü katta, itiraflara oldukça müsait bir salonda, karşı karşıya oturduk. Ancak on sekiz yaşlarında vardı ve kendisini bakışlarımın istibdadından mümkün mertebe kurtarmağa çalıştığım halde kızarmaktan kendini alamıyordu.

“Göğsünün büyük hareketlerle inip kalktığını ve rahat nefes almadığını görüyordum. Bu heyecanına bir nihayet vermek için hemen mevzua girdim:

“- Sizi dinliyorum, dedim, sıkılmayınız, anlatınız.

“Derin bir nefesle göğsü şişti, omuzları yukarı kalktı, boynunun damarları kabardı ve yüzü iyice kızardı. Gözlerimi önüme indirince tahmin ettiğim şey olmuştu: Hıçkırıyordu.

“Mendilini aradı ve bulamadı. Ona kendi mendilimi verdim ve gözlerini sildi. Masamıza yaklaşan garson kız, bana, “zavallıyı niçin ağlatıyorsun?” diyen ve tekdirler fışkıran bir gözle bakıyordu. O uzaklaştıktan sonra ben kıza doğru eğildim ve rica ile emri birleştiren -bence telkin için en müsait formül budur- bir sesle:

“- Haydi, dedim, açılırsınız.

“Ve tereddütlerini dağıtmak için telkinimi tamamlayan sabit bakışlarla, bir kaç kere tekrar ettim:

“- Haydi, açılırsınız, anlatınız, haydi, anlatınız!

“Ve anlattı: Bostancı’da mı, nerde, bir gün, tren yolu üstünde, arkadaşlarından biriyle, yorgun ve dalgın, yürüyormuş. Birdenbire gayet kuvvetli iki kol, onu arkasından ve belinden yakalar, havaya kaldırır ve yolun üstünden kenara çeker. Arkasına dönüp bakınca, evvelâ bütün sürat ve mehabetiyle yaklaşan treni, sonra da kendisini ezilmekten kurtaran yabancı adamı görür: Resmî elbisesi içinde, Askerî Tıbbiye talebesinden bir genç.

“Birinci fasıl bu kadar.

“Aylar geçer. Refet Paşa’nın İstanbul’a geldiği gün. Kız, teyzesiyle beraber, Karaköy’de ve ezici kalabalıklar arasında duruyorlar. Aylarca evvel, onu bir tren altında parçalanmaktan kurtaran genç Tıbbiyeli yanına yaklaşır. Elinde bir küçük fotoğraf makinesi.

“- Kımıldamayınız, der, resminizi çekeceğim!

“Tıbbiyeli uzaklaşır, fakat o izdiham içinde kızın teyzesi de kaybolur. Fotoğraftan ziyade teyzesine ehemmiyet veren kız, halk arasında onu ararken tekrar genç Tıbbiyeliyle karşılaşır ve birlikte ararlar.

“Teyze Hanım yok. Artık onu bulmak imkânsız. Fotoğraf da çekilemez. Oldukça yorulmuşlar da. Genç Tıbbiyeli oralarda bir dişçi arkadaşının muayenehanesinde alayı daha rahat seyretmek mümkün olduğunu söyler ve kızı oraya götürür. Ve nihayet bütün alaylar, filânlar ve muayenehaneye aynı maksatla gelen kalabalıklar dağıldıktan sonra, dişçi de genç Tıbbiyeliyi ve kızı orada yalnız bırakır.

“Vakit akşam. Hava kararır. Genç Tıbbiyeli elektrikleri yakmaz ve kızın bazı arzularını tahrik hususunda karanlığın tesirine bir şişe konyak da inzimam eder. Netice, ekseriya olduğu gibidir: Aşk teminatı, izdivaç vaatleri;

altı ay sinemalarda ve Ada çamları altında sevişmeler. Nihayet genç Tıbbiyelinin ortadan kayboluşu.

“Aradan yedi ay geçtiği halde, bu Hanım kız, aldatıcı sevgilisini unutamamıştır. Her gece ağlıyor. (Bunu söylerken de gözleri yaşarıyordu.) On bir kilo kaybetmiş. (İsabet, çünkü vücudu tam karar görünüyordu.) Kendisine bir dalgınlık ve unutkanlık gelmiş. (Belli, çünkü mendil almağı bile unutmuştu.) Velhasıl, bana soruyor bu zavallı Hanım kız, ne yapmalı ki onu düşünmekten kurtulsun, artık onu hiç hatırına getirmesin, onu sevmesin?

“Evvelâ kendisine anlatmağa çalıştım ki bu türlü hastalıkların muayyen bir tedavisi yoktur; eğer sulfato gibi hummayı çabuk geçiren bir ilâcı olsaydı, kendisi bana kadar gelmezdi, çünkü bu maruf ilâcı ona başkaları tavsiye ederlerdi. Bundan anlamalıdır ki, oldukça ağır bir vaziyet vardır ve izalesi epey uzunca bir zamana bağlıdır. Büyük bir gayret lâzım olduğunu anlattım.

“Genç kız içinde gizlenen cümleyi bir kelime ile anlatmak için yaşlı gözlerini açarak:

“- Hazırım! diye bağırdı.

“Fakat ona ne tavsiye edebilirdim? Ben Avrupa’nın püriten papazlarıyla rekabet eden ruhiyat büyücülerinden değilim. Freud gibi kiliselerdeki itiraf mahalleri yerine kliniği ikame eden bir doktorun usullerini kullanamazdım; fakat hastanın iradesine istinat eden bir telkinden fayda gelebileceğini umarak, ona şöyle bir tavsiyede bulundum:

“- Onu unutmak istiyor musunuz? Bu dakikadan itibaren şuurunuzu, anlıyor musunuz, şuurunuzu bir sinema perdesi farz ediniz ve gene farz ediniz ki makineyi çeviren ve perdede filmi gösteren el, sizin iradenizdir. Anlıyorsunuz değil mi?

“- Anlıyorum, ben lise on birinci sınıfa kadar tahsil gördüm.

“- Baktınız ki perdede, yani şuurunuzda, ona ait hatıraların resimleri görünmeğe başlıyor; hemen eliniz, yani iradeniz evvelâ makineyi durdursun. Sonra o film yerine başkasını taksın. Yani başka şeyler düşünmeğe çalışınız. Bu oldukça güçtür; fakat büyük bir gayret sarf ederseniz, muvaffak olacağınız muhakkaktır. Gözlerinizi hiç perdeden ayırmayınız, baktınız ki sevgilinizin hayali orada yavaş yavaş belirmeğe başlıyor, meselâ evvelâ başı, yüzü, omuzları, askerî elbisesinin yakası ve apoletleri görünüyor, hemen makineyi durdurunuz, olmazsa bulunduğunuz yeri değiştiriniz, büyük hareketler yapınız, meselâ gidip pencereyi açınız yahut kapayınız, ağır bir şey kaldırınız. Ve bir hafta bu tecrübeyi yaptıktan sonra bana geliniz.

“Bir hafta sonra, kız aynı pastacıda buluşur buluşmaz bana:

“- Telkininiz hiç fayda etmedi, dedi.

“Bu neticeyi tahmin ettiğim halde:

“- İmkânı yok! diye bağırdım.

“- Emin olunuz, dedi, bütün söylediklerinizi yaptım, faydası olmadı. Perdenin üstünde hep ona ait hatıralar...

“- Durunuz, dedim, içinizin dikkatini şuurunuza iyice saplayabilmek için bazı şartlar vardır. Evvelâ haftanız iyi geçmiş olmalıdır. Eğer canınızı sıkacak başka şeyler olduysa...

“- Evet, dedi, teyzem hasta idi; ona bakmağa mecburdum, başucunda otururken canım sıkılıyordu ve ötekini düşünmekten kendimi alamıyordum.

“- Gördünüz mü? Elbette bir sebep olacak. Yoksa ben reçetemin iyiliğinden eminim.

Fakat on gün sonra kendisinden aldığım bir mektupta sevgilisinin hayaliyle mücadelesinde muvaffak olduğunu ve böyle giderse tamamıyla galebe ümit ettiğini haber veriyor, bana teşekkür ediyordu. Bu kadarını kâfi buldum ve bir daha kendisini görmedim. İki sene sonra gönderdiği bir mektup, bana, sevgiliyi tamamıyla unuttuğunu ve başka biriyle evlendiğini bildirmişti. “Belki size bir roman mevzuu vererek zahmetinizi ödemiş olabilirim!” diyordu. Bir mektupla saadetini tebrik etmekten başka bir şey yapmadım.

Tüccar dostumun kısık sesli bir gülüşle bana ima etmek istediği noktaya cevap vermek için kendisine döndüm:

- Evet, dedim, güzel bir kızdı; kendisine ilk âşığını unutturmak için daha amelî bir tarzda hareket edebilirdim. Belki o da benden nasihat değil, böyle bir vekâlet bekliyordu. Bilmem; fakat böyle küçük fırsatlarda beni tatmin edebilecek hiç bir şey bulmuyorum.

- Fena mı? İstediği romanın asıl kahramanı siz olurdunuz.

- Günün birinde kadın karilerimden biriyle aramda enteresan bir ruhî ticaret başlayacak olursa bunu bir roman mevzuu yapıp yapmayacağımı bilmiyorum, fakat muharrirle kari arasındaki meçhul ve karanlık münasebeti aydınlatacak olan böyle bir kitap yazmayı evvelce çok düşünmüştüm.

Mecliste Raif’le benden başka hiç kimse böyle bir roman vakasının yarım saatten beri başlamış olduğunu bilmiyordu. Muallâ Hanım da, kendisinin haberi olmadan çekilen bir filmde en mühim rolü oynadığının farkında

değildi. Fakat yeni tanıdığı bir erkek karşısında her ihtimale karşı uyanan hususî bir dikkatle beni dinlediğini anlıyordum.

Hâlâ onu iyice görmemiştim. Mecliste hararetin arttığı bir anda ölçülü bir sessizlik ve hareketsizlikle duran Muallâ Hanıma doğru, bir aralık, iki üç adım yürüdüm. Yaklaştıkça büyüyen şeklinin muhtelif dereceleri bana ayrı ayrı hisler ve intibalar vermişti: Evvelâ kalkık ince kaşları altında gittikçe irileşen gözleri, daimî bir hayret içinde yayılan sade bir ruhun saf usaresiyle parlıyor. Fakat biraz daha yaklaşınca bu hayreti kendisine perde yapan muzip ve yaramaz bir dikkatin saklı olmasından şüphe etmeğe başlıyorum; daha yakında, alnının geniş ve zeki teşekkülünü hiç tekzip etmeyen ince dudaklar etrafında hafif bir müstehzi gölge, belki de ağır mülâhazaların meddü cezrine kapılarak, belirip kayboluyor. Daha ziyade yaklaşınca bu hem gizli, hem de âşikâr muhtelif tezatlarla dolu başın birbirini tamamlayan ve nakzeden parçaları arasındaki nispetleri göremez oluyordum. Tekrar geri çekildim ve ona gene uzaktan baktım: Daima ileriye doğru meyleden boynundaki feragatle, ince derili ve çizgileri bariz, yüzden müteaddi bir uzanışla ayrılan burnundaki inat arasındaki tezat, alına doğru yükseldikçe, ince bir tefekkür lehine kayboluyordu. Kuzuyu, tavşanı, tilkiyi ve dişi bir kaplanı hatırlatan bu başın gizli iddialarına yavaş yavaş nüfuz eder gibi idim.

Nihayet yanına oturdum ve kendisiyle meclisteki umumî mükâlemenin haricinde konuşmağa başladık. Nahif ve titrek vücudunun umumî karakteriyle ince sesi arasındaki tabiî ahenk, mizacının sert ve vahşi taraflarını o kadar örtüyordu ki, artık yavaş yavaş kaybolmağa başlayan klâsik ve ruhanî genç kız tipinin basübadelmevte uğramış yeni bir hayalini canlandırıyordu. Bir an, onun bana verdiği bu tesiri hayalimde iyice tasfiye ederek hakikatle alâkalarından, maddî ve müşahhas dekorundan tecrit etmeğe başlamıştım. Bu hayal asrileşmiş kadınlara ait erkekçe sertliklerinden ve kabalıklarından gittikçe sıyrılıyor ve maziye doğru hızla koşarak on sekizinci asır Avrupa'sının genç kız tiplerinden birine tetabuk ediyordu. Muhayyilem tarafından aldatılmak ihtimalinin şuurunu asla kaybetmeden, bu kızın şahsiyetiyle bir limonlukta büyümüş çiçeğin hassasiyeti arasındaki benzeyişleri arayacak kadar eski şiirlerin mazmunlarına yaklaştım.

Ve onu, eski bir şark şairinin muhayyilesinde aldığı mânâ ile düşünmek, beni bugünkü hüviyetimden ayırarak arada bir hasretini çektiğimiz eski dünyalarda yaşattığı için hoşuma gitmiyor değil. O günden sonra Muallâ Hanımın bende bıraktığı tesiri beyaz bir gül, saf ve lekesiz bir zambak ha-

yaliyle karıştırıyor ve genç kızlara karşı halk edebiyatının en iptidaî hislerini de kendimde uyandırmağa çalışıyordum.

O günlerde bütün ananevî şartları haiz olan bir aile teşkil etmek bende hâkim bir arzu idi. “Asrî aile” terkibinden nefret ediyordum. Evvelce bu hususta bana fikrimi soranlara şuna benzer cevaplar vermiştim: “Yalnız ailenin asrîsi olamaz. Binlerce senelik mazisi olan bu müessese, radyo veya çarliston gibi yeni bir buluş değildir ki... Asrî bir dans salonu, asrî bir kadın, perukâr, asrî bir bar anlaşılır şeylerdir; asrî bir aile? Hayır! Asrî namaz, asrî kıble ve asrî imam olamayacağı gibi.” Daha doğrusu, birer çalgılı kahve veya bar taklidi haline gelen danslı meclisleriyle bugünkü ailenin ve kırk defa büyütülmüş bir kümesten farkı olmayan harem hayatiyle eski ailenin gülünç taraflarını atarak, ananenin hoşuma giden taraflarına istinat eden bir ev yapmak hayali içinde yaşamağa başladım.

Muallâ Hanım hakkında benim müşahedelerimle başkalarının sonradan verdikleri malûmatı birbirine karıştırarak, onda, ananevî ve asrî meziyetleri toplanmış farz ettim. O zamanlar, ahlâk ve aile hakkındaki fikirlerimi en basit ve en adî bir felsefeye irca ederek düşünmekte bir rahatlık duyuyordum.

Eski ailelerin büyük bir kusurları vardı: Kapalı olmak; eski ailelerin büyük meziyetleri vardı: Gene kapalı olmak. Bu kapalılık onların zihinlerini kapamak suretiyle bir kusur, fakat seciyelerini muhafaza ettirmek itibariyle bir meziyet oluyordu. Yeni ailelerin de büyük bir meziyetleri var: Açık olmak; büyük bir kusurları da var: Gene açık olmak. Bu açıklık onların zihinlerini açmak suretiyle birer meziyet, fakat seciyelerini bozmak suretiyle birer kusur oluyor. O halde, bugün için mükemmel bir zevcenin vasıflarını tayin etmek kolaylaşıyor: Eski ailelerin kapalı ahlâkî terbiyesiyle yeni ailelerin açık fikrî terbiyelerini haiz bir genç kız. İşte benim ilk tasavvur ettiğim Muallâ Hanım. Bu kaba ve sathî tasavvurumun bir vehim olduğunu bildiğim halde “imkânsız”ları yaratmaktan zevk alan muhayyilemin faaliyetlerine tam bir hürriyet verdim. Zevcemi ben yaratmak istiyordum ve onun ayakları yeryüzüne basmayan hayalî bir mahlûk olduğunu anlayacağım güne kadar, kendi kendime icat ettiğim bu kukla ile oynamak istedim.

Raif, Muallâ Hanıma beni nasıl bulduğunu sormuş ve bana yaptığı teklifi ona da ima ederek hakkımda müsait cevap almış. Bir kaç gün sonra bunu bana haber verdi.

Türkiye’de mümkün olabileceği kadar asil bir ailenin kızıyla evlenmek için müspet sahaya doğru adım atmış bulunuyordum. Daha ileriye gitmekte

mahzur görmedim. Eğer insanları evlenmekte tereddüde sevk eden şey bedbaht olmak korkusu ise bende böyle şey yoktu; çünkü hiç bir hareketimin gayesinden tam bir saadet beklemiyordum. Hayattan aldığımız her zevki ona muadil bir ıstırapla ödediğimizi bildiğim için, hiç bir şeyden yüzde yüz saadet ümit etmiyor ve yüzde yüz felâketten korkmuyordum. Bunun ikisi de imkânsızdır. Çünkü ruhî varlığımız hazla kederin muvazenesine istinat eder, işte en büyük adalet ve müsavat! İnsan, çektiği ıstırap nispetinde zevk duyar: Ne kadar acıkırsa yemekten, ne kadar yorulursa dinlenmekten, ne kadar ararsa bulmaktan o derece zevk alır. İhtiyaç ve ıstırapla muvaffakiyet ve saadet arasındaki bu riyazî tenasüp, bütün insanlar arasında tam ve ezelî bir müsavat temin etmiştir. Eğer bir adamın hayatında duyduğu haz ve keder yekûnları hesap edilecek olursa görülecektir ki hiç kimse kimseden daha fazla ne mesut ne de bedbahttır. Hepimiz kahkahalarımızı gözyaşlarımızla ödüyoruz ve bu hususta bir dilenci bir milyarderden farksızdır. Çok gülenin çok ağladığını söyleyen atalar sözü de bize heyecanlarımız arasındaki muvazeneden doğan bu büyük müsavatı bildiriyor. Bunun için muvakkat hazlar ve kederler istisna edilirse insanlar arasında devamlı bir saadet ve felâketten bahsedilmesini bile fazla bulanlardanım. Kararlarım üzerinde mesut olmak ümidi ve bedbaht olmak korkusu tesirini kaybetmişti. Bütün amellerimizin neticeleri arasında ıstırap ve zevk itibariyle ahenk bulunduğuna bir kere daha kaani olduktan sonra, Muallâ Hanıma bu meseleyi doğrudan doğruya açmağa karar verdim.

Kitabımla bir kadın kari arasındaki münasebet, böylece daha canlı ve mücessem bir hale geliyordu.

Kendisine bu evlenme teklifini yapabilmem için bir gece Muallâ Hanımı Raif'in evine davet ettirdim. Kendisiyle bir salonda beni baş başa bıraktıkları vakit, cebimden küçük bir paket çıkardım ve dedim ki:

- Muallâ Hanım, size bir hediye vereceğim; bunu kullanmağı isteyip istemediğinizi bana bildiriniz. Düşünmek için epey vaktiniz var.

Kalkık ve ince kaşları altında, her zaman hayret halinde bulunan gözlerini önüne eğerek paketi eline aldı, oturduğu koltuğun kenarına koydu. Yalnız, paketin sicimi üstünde hem düğümü, hem de muvazenesini arayan kıvrak ve sinirli parmaklarına bakarak ruhî vaziyetine intikal etmeye çalışıyordum. Parmaklar düğümü buluncaya kadar fevkalâde büyük bir telâş gösterdiler. Fakat düğümü bir çekişte açmak imkânını temin eden kesik ip ucunu

bulunca durdular. Muallâ Hanımın büyük bir nefes aldığını hissettim. Yüzüne bakmıyordum.

Paket açıldı. Bir mukavva kutu. İçinde, Muallâ Hanımın ismi yanında benim ismimi taşıyan kartvizitler.

Muallâ Hanımın bu küçük yazı üstüne dikilen başı bir müddet hareketsiz kalmıştı ve tecessüsüyle beraber ilk dikkatinin parıltısı gitgide azalan gözleri kartvizitin üstünde bir noktaya takılarak epeyce durdu. Yüzüne hafif bir kan dalgası çıkıyordu. Göğsündeki hareketlerin sıklaştığını ve kartviziti tutan parmaklarının hafifçe titrediğini gördüm.

Kendini iyice kapayarak derunî inkılâplarını ifşa edecek en küçük bir hareket yapmadı: Başını ahenkli ve ölçülü bir kımıldanışla, ağır ağır yukarı kaldırdı ve o anda bakışmanın kuvvetli, fakat çok adi hassasiyetinden kaçmak isteyen gözlerimiz birbirine tesadüf eder etmez ayrıldılar.

O hâlâ koltuğun kenarına doğru eğilmiş vücuduyla önüne bakıyordu; ben, o anda açılan bir imkân penceresinden hayatımın alacağı her hangi bir istikameti ve atinin mümkün olan bütün manzaralarını aynı sükûnet ve metanetle seyretmeğe hazırlanır gibi koltuğa yaslandım. Muallâ Hanımın yüzünde istikbalimi bildirecek yazıyı okumak istedim. Fakat gözlerimiz tekrar buluşup ayrılmışlardı ve bu bakış tesadüflerinden kaçmak için elimle oynayacak bir şey aradım, bulamadım.

Muallâ Hanımın sesi, incelerek, titreyerek ve uzaklaşarak çıktı. Kendisine büyük bir iftihar vesilesi verdiğimi söylemişti. Ben onu her ne şekilde olursa olsun cevap vermek eziyetinden kurtarmak ve belki, aynı zamanda, menfî bir karşılığın can sıkıntısından kendimi de korumak için:

- Bana şimdi cevap vermeyiniz, dedim, düşününüz.

- Evet, dedi, şüphesiz... Fakat; konuşalım biraz. Sizi böyle anî bir karara sevk eden nedir? Beni pek az tanıyorsunuz değil mi?

- Bir insanı tamamıyla tanımak için bazen asırlar bile yetişmez; kâfi derecede tanımak için bazen bir an bile yetişir. Bana lâzım olduğu kadar sizi tanıyorum.

- Korkuyorum ki son zamanlarda yalnız kalmamak ihtiyacıyla bu anî kararı verdiniz. Çünkü büyük bir felâketin sizi yalnız bıraktığını söylediler bana.

- Bu kararımda hayatımın en büyük hâdisesinin elbette bir tesiri vardır; ben de herkes kadar yalnızlıktan ürkerim, fakat evlenmek insanı bundan kurtarıyor mu? Bazen kalabalıkların ortasında, tek başına kaldığımız vakit-

lerdekinden fazla yalnız değil miyiz? Öyle zamanlarda kendimizle bile baş başa kalamıyoruz ve bunu yapabilmek için dağ başları arıyoruz. Kitaplarımdan birinde yalnız kalmamak için evlendiğimizi, fakat evlendikten sonra daha ziyade yalnız kaldığımızı yazmıştım. Vakıa bu her zaman böyle değildir, ben cemiyetten aldığımız şeyi inkâr etmiyorum; fakat yalnız kalmak korkusu kadar zevki de bir hakikattir ve zaman zaman ikisinin de üzerimde aynı derecede büyük birer âmil olduklarını bilirim. Tek cepheli edebiyatlara aldanmak istemiyorum.

- Evet, fakat beni kâfi derecede tanımanıza hayret ediyorum.

- Bana lâzım geldiği kadar. Siz, asil ve münevver denilen bir ailenin kızı olduğunuz halde snob değilsiniz; eski kızlar hisleriyle ve ihtiraslarıyla yaşıyorlardı, şimdikiler yalnız heveslerinin peşinde gidiyorlar; sizde ikisinde olmayan bir şuur zenginliği var. Kitap, sizin nazarınızda tuvalet eşyası meyanında olmadığı için yalnız anlamak yahut düşünmek için okuyorsunuz. Hâlbuki birçok kadınlar malûmatlarını zarafetlerinin bir mütemmimi addederler ve bir kitapla bir kutu pudra, onlar için, hemen hemen aynı şeydir. Ciddiyetiniz ve sadeliğiniz onlardan sizi ayırıyor. Ben birçok monden kadınların malûmatlarından nefret ederim.

- Servetim olmadığını biliyor musunuz?

- Her şeyi biliyorum. Servetiniz olsaydı şimdi sizinle böyle bir mesele konuşmazdık. Hayatımın hiç bir tasavvuruna para hayalini karıştırmadım. Paranın düşmanı değilim fakat zengin olmağı düşünmüyorum, çünkü her şeyin en fazlasını istiyorum, zengin olunca insan dünyanın sayılı milyarderlerinden biri olmalıdır, miskin burjuva servetleri beni tatmin etmiyor, onun için paraya ait bütün iddialardan kaçarak maddenin benim içimde aldığı mânayı zenginleştirmeğe çalışıyorum; bunların hepsi felsefî mânada birer “Jeu”dür, oyundur, insan da sonuna kadar gidebileceği sahada oynamalıdır.

- Ya hep, ya hiç...

- Belki... Fakat bazen “Orta” da güzeldir, yerine göre. Ben hem müfrit, hem mutedil olmak isterim, azamî bir nizamsızlıkta azamî bir nizam ararım, hiç kimse benim kadar derbeder ve muntazam olmamalıdır, hayatımda bunu az çok tatbik ettim, iki zıt kutupta aynı zamanda seyahat çok güç, fakat imkânsız değil; bununla beraber istiva çizgisinde bulunmanın zevkini de inkâr etmiyorum; yalnız, para meselesinde “Orta”, zahmete değmez. Çünkü alelâde refahımızı temin eden paranın fazla kısmı gururumuzu tatmin içindir. Bunu manevî sahada da yapabileceğimize kaniim. Kuvvetlerimi ikiye

ayırmaktansa, yalnız bir sahada azamiye gitmeyi tercih ediyorum. Bir bütün, iki yarımdan daha iyidir.

- Çok "noble" ve yüksek düşünüyorsunuz.

- Teşekkür ederim, hayır, fikirlere kıymet vazetmekte acele etmemeliyiz, sadece böyle düşünüyorum, kolayıma öyle geliyor, çünkü bütün fikirlerimiz, hayatın şartlarına intibak eden zekâmızın mahsulleri olduğu için menfaatlerimizin ve temayüllerimizin zihnî birer şeklinden ve ifadesinden başka bir şey olmayabilirler. Fakat bunun aksi de mümkündür, yerine göre her şey mümkün ve gayri mümkündür, bunları bırakalım, fakat sizin de benim gibi düşündüğünüzü tahmin ettim. Eğer tahminimde aldandımsa bunun cezasını çekmeliyim, anlayışımın terbiyesi için bunu lüzumlu görüyorum.

- Hakkınız var, ben de küçükten beri bu fikirler içinde büyüdüm.

- Öyle görünüyor.

- Fakat teklifinizi derhal kabul etmiyorsam, başka tereddütlerim de var.

- Bunları konuşalım.

- Evvelâ hasta birçok tereddütler... Korkuyorum, sizden değil, sizden ve kendimden, yaşamaktan korkuyorum. Şimdiye kadar bunun için evlenemedim. Her şeyde tereddüt ediyorum.

- Hakkınız var. Ben de öyle. Ben de şimdiye kadar onun için evlenemedim. Bazen dehşetli cesurum, fakat bazen de uzak bir ayak sesinde facialar gizlendiğini zannedecek kadar, her şeyden korkuyorum; çocukluğumdan beri her an bir felâkete uğrayacak gibi, sebepsiz korkarım, hattâ altı yaşlarımda iken yatakta uyanık durduğum halde yorganın içinde büyük bir kudurmuş köpek var sanırdım ve hırıltılarını duyarak, titremeler içinde anneme sarılırdım. Buna rağmen, bir kere hareket haline geçtikten sonra tereddütsüz ve pervasız ileri atılırım. Çünkü tereddüt edecek olursak evlenmek şöyle dursun en küçük hareketleri bile yapamayız; meselâ sigara içemeyiz, nikotinin yarın bize yapabileceği fenalıkları düşünmek elimizi felce uğratır; hiç bir gece uykusuz kalmayız; kaza ihtimallerini düşünürsek otomobile, hatta vapura bile binemeyiz; her kuvvetli his gibi, tereddüt de insanı öldürebilir, hareketsiz ve meflûç bırakabilir. Dörtyol ağzında fazla durmayalım, fazla tereddüt etmeyelim, bir tanesine sapıverelim, nihayet şuna kaniim ki bütün yollar Roma'ya çıkar.

Yirmi altı yaşını fazlaca geçen Muallâ Hanıma zekâmızın bize her zaman dost olmadığı ve tereddütlerimizin saçlarımızı ağartacağını söyleme-

dim; çünkü ne kadar entelektüel olursa olsun bir kadınla erkek arasındaki farkı hesaba katıyordum.

- Ben, dedi, bir de kendimi değil, sizi mesut edememekten korkarım; çünkü siz çok taşkınsınız, kitaplarınızdan anlıyorum ki hisleriniz nihayet noktalarına kadar gitmekten korkmuyor ve zevk alıyorsunuz; hayatınızda daima kuvvetli his azgınlıkları arayacaksınız, ben bunları tatmin edebilecek miyim?

- Aynı şeyi ben de sizin için...

- Hayır, ben sizin gibi değilim, sakinim. Sizin çok vesveseli olduğunuzu söylüyorlar.

- Müthiş kıskancım, aynı zamanda hiç kıskanç değilim.

- O vakit de lâkayt olursunuz.

- Hayır, hayır bunları şimdiden ölçmeğe kalkmayalım, hayatın klâsik tahlillerimizi geride bırakan bir yürüyüşü var. Siz kıskanç mısınız?

- Hayır, katiyen!

- Buna imkân yok. Kıskançlık temayüllerimize şiddet veren mücadele ihtirasının en meşru ve tabiî hallerinden biridir, herkeste vardır, fakat çoğumuz farkında olmayız.

- Hayır; o kadar ki pek yakın akrabamdan bazı kızlarla aramdaki farkı herkes görüyor. Bana hayret ediyorlar.

- Ben de bu söylediğinize hayret ediyorum.

- Emin olunuz. Fakat sizin pek kıskanç olduğunuzu söylüyorlar. Bu da beni korkutuyor.

- Ben meçhule karşı kıskancım. Benim bu hissim daima şüphe ile karışıktır. Tecessüsün kudurttuğu kıskançlık. Fakat düşmanımı bilirsem, ne kadar zayıf olursam, şiddetli bir mücadele hırsıyla yanarım ve kıskançlığımı unutarak mücadelenin mutlak ve mücerret heyecanı içinde yaşarım.

- Bazen de ben sizin bu hissinizi tahrik edecek surette hareket edersem?

- Sizden bu eski ve bayağı koketri oyunlarını ümit etmem. İnsiyaklarınızın kendiliklerinden yapabilecekleri bu ezelî cilvelere mâni olacak kadar kendi üstünüze katlanmış bir şuurunuz var. Avrupa'yı bilmiyorum, fakat bizim monden hayatımızda hâlâ bazı ince şekilleriyle devam eden bu oyunların adi riyaziyelerinden hoşlanmıyorum. Bence kadının münevver olması ve erkek seviyesine yaklaşması demek, her şeyden evvel bu iptidaî koketriden ayrılması demektir. Romantik devirlerde bu nevi cilvelere aşk mâni olurdu, şimdi de kültür.

Vakit gece yarısından sonra üçe geliyordu. Muallâ Hanıma tereddüdünde istediği kadar mühlet verdim. Yalnız, teklifimi redde karar verdiği takdirde, “hayır” kelimesini ağzından çıkarmak için hiç tereddüt etmemesi lâzım geldiğini ve beni incitmek korkusuyla menfi cevabını bana ansızın vermekten çekinerek bazı klâsik inceliklere müracaat edecek olursa, bundan daha çok müteessir olacağımı anlattım. Fikir adamları arasında alelâde burjuva inceliklerinin yeri olmadığını ve böyle hayatî meselelerde kısa ve açık sözlerle konuşulmak icap ettiğini o da pek iyi biliyordu, söz verdi. Beni incitmek korkusunun kendisi için biraz da çirkin bir gurur olacağını bilmem ki anlamış mıydı? Zira böyle bir korku, onun kendisine verdiği ehemmiyetin ve en fena hodbinliğin sahte bir âlicenaplık kisvesi altında meydana çıkması demekti. Fakat bu noktaya dikkatini davet etmedim ve bunu anlayışına bıraktım.

Apartmandan çıkınca, tenha ve geniş caddede, yapayalnız, ağır ve sakin adımlarla yürüyordum; gecenin o saatinde bomboş kaldırımlar beni kendime daha çok yaklaştıracakları halde, şahsiyetimin garip bir tarzda parçalanmasına ve dağılmasına sebep oluyor gibiydiler. Adeta kim olduğumu, ne yaptığımı ve ne istediğimi anlamıyordum. Etrafımı saran boşluk ve sessizlik birdenbire en derin varlığıma ve ruhumun halvetlerine kadar işledi, biraz evvelki mülâkattan kalan hatıralarımı bile bastırdı. Hiç bir şey düşünmeden epey yürüdüm. Ertesi günkü işlerime ait maddî ve basit bir iki fikirden başka aklıma hiç bir şey gelmiyordu. Bir iki defa kendi kendime: “Evleniyorum” dedim, fakat derin bir uğultudan başka içerimden bu hitabıma hiç bir cevap gelmiyordu.

“Evleniyorum, ayol, evleniyorum” diye tekrarladım. Bana beni gizleyen yırtılmaz bir sessizlik ve nüfuz edilmez bir karanlık içinde, içim: “Olabilir” der gibiydi. Evet, hiç bir insanın asla malik olmayacağı tam realist bir telâkki karşısında evlenmek de yaşamak ve ölmek gibi sade, alelâde bir hâdiseden ibaretti: Hiç bir mübalâğaya kapılmadan, en küçük unsurları arasındaki nispetleri tam bir ölçü ile tayin edebildiğimiz hangi karışık mesele vardır ki aslında basit olmasın? Fakat ben müfekkiremin şe’niyetlere karşı bu hürriyetini kazanacak kadar fevkalbeşer bir realizme yükselmiş olabilir miydim? Ben ki alelâde bir tesirle, bir güzel bakış veya söz, bir küçük ima veya işaret karşısında çıldıracak gibi heyecanlar duyarım; hayatımda en hafif bir değişiklik yapan gayet basit hâdiseler beni çığırımdan çıkarabilir, kendimden geçirebilir, nasıl oluyor da şimdi bu sükûnet içinde bulunuyo-

rum? Bu bir fırtınaya hazırlanış mı? Yoksa bu işin neticesini benden evvel sezen içim, ümitlerimin genişleme sahalarını kapamak gayretiyle beni şimdiden tıkıyor ve sert hakikatlere mi hazırlıyor?

Beyoğlu'na geldim. Ne otele gitmek, ne yalnız kalmak, ne düşünmek, ne uyumak istiyordum. Hatta beni oyalayabilecek şiddetli bir can sıkıntısı özleyecek kadar boşluk içinde idim.

Otelimin önünden geçtim ve içeri girmek istemedim. Benim için garip bir surette her şey ölmüştü. Bu kaldırımlar üstünde geçirdiğim coşkun maziye hayretle ve inanmayarak baktım. Gecenin herhangi bir saatinde herhangi içkiden bir kadeh içmek bir zevkti. Onu da istemiyordum. Sabaha kadar açık kalan barların önünden kayıtsızlıkla geçtim. Belki de yüzümü evlenme ihtimaline çevirir çevirmez bütün mazime arkamı dönmüştüm ve içimde yeni bir benlik doğmaya başlamıştı. Fakat hani o yıkılan âlemlerin gürültüsü? Hani enkaz altında kalan hatıralarımdan yükselen çığlıklar? Hani bu doğumun sancıları, kıvranışları? Ne ümit, ne teessüf! Ölmüş gibiyim.

Gecenin bu saatinde bohem arkadaşlarımın bulunabilecekleri büyük bir birahanenin kapısı önünde durdum. Eskiden ne hızla içeriye girerdim! Şimdi karar bile veremiyorum. Sonunda yapılacak şey olmadığı için yolda yürümek de istemiyorum. İçeride onları bulursam bu halimle rahatsız edeceğim, onlar ki beni görünce ne kadar çıldıracaklar! Fakat gözlerimden boşalacak soğuk bakışlar altında evvelâ şaşıracak, sonra çırpınacak, nihayet donacaklar!

Manzarayı merak ettim ve girdim. İçerlek birahanenin uzun koridoruna kendimi çok yabancı buldum. Hâlbuki daha bir akşam evvel ve kaç gece, kaç gece, bu koridordan şarkılar söyleyerek ve kahkahalar atarak girip çıkmıştık!

“Evleniniz çocuğum, benim yaşımda yalnız yaşamanın…” “Hayır, evlenmeyiniz çocuğum, daha kapının eşiğinde insanın ne hale geldiğini…”

Paltomu çıkarırken vestiyer, isimlerini saydığı bir kaç arkadaşımın içeride olduğunu haber veriyor ve alacağım zevk için beni peşinen tebrik eden meslekî bir tebessümle gülüyordu.

Büyük salonda yalnız bizimkiler var ve bermutat, evlerinde imiş gibi yaşıyorlar. Bir tanesi, önündeki camlı bölmelerin karanlık köşesinde, bir kadınla ayrı oturuyor. Evvelâ onun masasına yaklaştım. Kadın, baygın bir halde başını omuzuna dayamış ve kravatıyla oynuyordu. Dostumun başı önüne düşük. Çok sarhoş olduğu belli. Çünkü sabahlara kadar, bütün bu âlem in-

sanlarının taklit ettikleri şahsî ve sevimli bir makamla söz söyleyen bu maruf sanatkârın başını önüne düşüren şey, ancak fevkalâde bir sarhoşluk olabilir. Beni gören kadın onu kravatından çekerek sarstı:

- Bak, bak, dedi, kim geliyor, bak!

Ve bekliyordu ki dostum hemen yerinden fırlasın, her vakit yaptığı gibi salonu velveleye veren bir sevinçle boynuma sarılsın, “Gel! Bizim faziletimiz, faziletimiz!” desin ve sabaha karşı Türk kavmi hakkındaki enfes nutuklarından birine başlasın, yirmi otuz kelimeden ve mânasız üç beş heceden başka hiç bir şey söylemediği halde cümlelerinin musikisiyle, bakışlarının hayret verecek kadar zengin ve değişik ifadesiyle, tavrıyla sabaha kadar herkesi oyalasın!

Fakat dostum bana doğru yalnız gözlerini kaldırdı ve bir bakışta anladı ki ben bu gece onlardan çok uzağım. Eliyle beni savan bir hareket yaptı:

- Git, git, haydi git! dedi.

Yan yana iki masanın etrafını çeviren öteki arkadaşlara gittim. El çırpıyorlardı. Fakat halime dikkat edince bakıştılar. Ben izah ettim.

- Bu gece sizden değilim. Hiç içmedim. Yemek yedim.

- Viski! dediler.

- İmkân yok.

Buna rağmen garson viski getirmişti ve yanıma yaklaşan kadın bunu bana zorla içirmek için kadehi ağzıma yaklaştırıyordu. Kendisine karşı duyduğum nefretin viskiden geldiğini zannettirmeğe çalışarak bir tiksinme hareketi yaptım. “Ne o? diyordu kadın, senin bu akşam bir hoşluğun var, haydi bakayım, çek şunu.”

Ben üç dört yudum alırken içimden ona cevap veriyordum: “Sen bu akşam düşündüklerimi ve senin için aklımdan geçenleri bilsen o viski kadehini ağzıma değil, tepemden aşağı boşaltırdın.”

Biraz evvel bu kadınla oturan dostum da masamıza yaklaştı, iki eliyle omuzlarımdan tuttu, beni sarstı:

- Arkada...ş, dedi, zatı âliniz merhumsunuz, Allah sana rahmet etsin, burada cenazen duruyor.

Karşıma oturan kadın ıslak gözleriyle yüzüme dikkatli dikkatli bakıyor, sonra alkolün birdenbire kestiği bu zihin faaliyetinden hezeyanlara geçerek, başı bir omuzuna doğru kaymış, mırıldanıyordu.

- Nedir bu, efendim, kimdir bu karşımızda oturan? Nedir bu hal?

Kendisine ilk defa arzusuz baktığım bu kadın, bana iğrenç görünüyordu. Sakin bakışlarımı yüzünden ayırmayarak ona gene içimden cevap verdim: “Ah, bilsen, bu gece senin için ne düşündüğümü bilsen...” ve daima yüzüne bakarak, bundan on beş sene evvel, annemin muallim olduğu mektepte, bu kadının genç kız çocuğu halini bir kere daha hatırlıyordum. Cidden güzeldi. Bir vapur gezintisinde benim yan cebimden mendilimi aşırmıştı. Belki şimdi de güzel. Fakat artık bana öyle gelmiyor. Hatta ismimi ağzına alacak diye korkudan titriyorum.

Bir anda bakışlarımız buluştu. Bütün düşüncelerimi görmüş gibi gözlerini dehşetle açtı, olduğu yerde doğruldu ve haykıracakmış gibi gerildi, sonra kendini bıraktı. Bu sefer gözleri iyice küçülmüştü ve kirpikleri arasında ıslak bir ince pırıltı halinde kalmıştı. Fakat hep bana bakıyordu.

- Annen, rahmetli annen... diye mırıldandı.

Sonra gözlerini iyice kapadı ve durdu. Eminim ki Nümune mektebinin bahçesini ve oradaki siyah saten gömlekli, beyaz yakalı saf kız çocuğunu hatırlıyordu. Hiç kımıldamadan, ses çıkarmadan, ağır ağır nefes alarak, derin bir ibadet halinde ağlamaya başladı. Ben onu biraz seyrettim ve gözlerini açmadan evvel, arkadaşlara hiç bir işaret yapmadan salondan çıktım.

Caddede rasgele ve hızlı yürüyordum. Bende de ağlama istidadı vardı. Yutkundum. Ruhi bir takallüsle heyecanlarımın bütün menfezlerini tıkamağa ve içimde idarei örfiye ilân etmeğe çalışıyordum. Ey deli heyecanlarım, gecenin bu saatinde, şuurumun üstünde gezmeniz yasak! Yorganlarınızdan başlarınızı çıkarayım demeyiniz. Her türlü coşkunluklara paydos! Gözlerimi dışarıya çevirdim. Karanlık bir sokağın köşesinde şoförü uyuyan bir otomobil. İleride başı önüne düşük ve kolları sarkık bir adam gölgesi. Ansızın çıkan ve yerden bir gazete kâğıdını kaldırarak bana doğru savuran bir rüzgâr. Yağmur damlaları. Bir duvarın dibinde gerinerek ağır ağır yerinden kalkan ve bir sokağın içine doğru hızla koşan bir köpek. Uzaklarda bir havlama. Lâmbalarda ve tabelâlarda sallantı. Dar sokaklardan çıkarak, ufkî bir surette yol kesen ekşi kokular.

Tepebaşı. Otelime girdim ve odada, soyunmadan evvel, uzun müddet hareketsiz durdum. “Evleniniz çocuğum, benim yaşımda yalnız yaşamanın ne olduğunu bilemezsiniz.”

Gözlerim yatağın soğuk beyazında. Kımıldamıyorum. Kulaklarım çınlıyor. “O vakit bana öyle gelir ki yeryüzünde yapayalnızım, meçhul şeyler, belirsiz tehlikelerle çevrili, müthiş surette yalnız.” Şimdi böyle bu. Gecenin

sükûtundan umulmayacak sesler icat ediyorum. Uzaklarda bir haykırış benim ismimi çağırıyor gibi.

MUHARRİRİNİ tanıdıktan sonra Muallâ bu kitabı günlerce okuyamadı; bir kaç sahifesini karıştırdıktan sonra elinden bırakıyordu. Satırlara göz gezdirdikçe, kitapla kendisi arasına giren yeni meselenin uyandırdığı hayaller, okuduğunu anlamasına hep mâni oldu. Şimdi bu eserin kahramanları arasında kendisini de görüyor ve beyaz esvaplı bir genç kız hayaleti kitabın bütün vakalarına karışıyordu. Raif'in evi. Muharrir. Göz kamaştırıcı ve tahammül derecesini aşan parlak ışıklar arasında müphem bakışlardan birbirine geçen mânalara karışan bir takım merasim kalabalıkları. Böyle bir hâdise olduğu takdirde bütün bir aile muhitinde ve dostlar arasında yapacağı tesirin tahmini etrafında beliren hayalî şekiller. Her insanın alacağı tavır, içinde doğacağı gıpta veya istihfaf, söylenecek sözler ve hep bunların arasında daima o beyaz esvaplı kız, onun senelerden beri zaman zaman tahayyül edilen bu halinin şimdi biraz daha net bir hayal şekline girmesi ve muharririn başı, karışık bir maneviyat ifşa eden yüzünün arızalı zemini ve sesi. Bazen elindeki eserin bir cümlesi, bütün bu hayalleri dağıtan bir siyahlıkla kabarıyordu: "Kerpiç evler, ipe serili çamaşırlar gibi ay ışığında sallanıyorlar."

Kitabın sahifesini çeviriyor ve rasgele okuyor: "Vaktiyle bir eserinde kahramanlarından birine söylettiği şu sözleri kendi kendine tekrar etti: Sen daima o içi dolu adamsın. Daima büyük bir alevle sarıldığını hissettiğin başın ancak toprağın altında soğuyacak ve ancak toprağın altında sen, bu en tatlı ve en korkunç mest edici ve haşlayıcı hararetten ayrılacaksın."

Evet, bu kızgın hisler onun kitaplarında da, ateşten bir kalemle çizilmiş gibi keskin ve yanık çizgilerle dolu yüzünde de belli. Ona hem bayağılığını, hem de fevkalâdeliğini veren bu taşkınlık insanı korkutuyor, bunaltacak yahut da yakacakmış hissini veriyor; hayır... Kabul etmek güç, çok güç... Kendini yakan böyle bir tabiat, Muallâ'yı da ateşten bir çember içine alacak, ona belki de genç kızlığında teneffüs ettiği bol ve serbest havayı aratacak. Evet, fakat.. kim bilir? Onun dediği gibi, insan tereddüt ederse belki serçe parmağını bile kımıldamaz. Fakat evlenmek bu... Lâkin onda da ne cesaret!

Ne cesaret beyefendi hazretlerinde! Üşenmeden çabucak komik dünyanın eşiğinde birdenbire duraklıyor ve daha fazla içeri giremiyor. Kapıda ona ciddiyet tavsiye eden şeyler var: Seneler, seneler, beklemekle geçen seneler... Maamafih, omuzlarını silkerek hafifçe gülümsüyor: “Ne cesaret!” diye düşünüyor.

Sonra gözleri elindeki kitaba gitti. Oteldeki adamı ağır ağır hatırlamağa başlamıştı. Nereye kadar geldiğini düşündü. Adam, yanında otelin hizmetçisiyle, otomobile binmişti. Daima beyazlıklarla karışan bir baş dönmesi içinde, otelden eczaneye kadar süren iki dakikalık yol bitip tükenmek bilmiyor. Hasta iki kat. Hizmetçi elini avucuna vurarak pencereden bakıyor. Eczane, hastanın o kıyafetiyle otomobilden inerken duyduğu utanç ve bir öğleüstü, Beyoğlu caddesinin bir hasta beyninde aldığı karışık, bulanık ve esrarla dolu manzara.

Sonra? Muallâ parmaklarında hareket haline gelen bir tereddütle kitabın yırtılmış sahifelerini karıştırdı. Her an kesilen ve yeniden doğan kırık bir arzu ile gözlerini satırların üstünden geçiriyordu. Şuursuz olarak, bir “eczane” kelimesinin rehberliğini arıyordu. Nihayet bir “eczacı” kelimesinin üstüne dikkati yapıştı:

“Eczacı kollarını yukarı kaldırmıştı:

“- Aman! diyordu, hemen bir doktora, hemen.

“Tekrar otomobile dönmek, tekrar o sonu gelmeyen dakikaları geçirmek ve meçhule doğru gitmek...

“Hasta arkasını kapıya dayayarak:

“- Doktor?

“Dedi ve gözleriyle “nerede” sualini sordu. Eczacı, parmağıyla, Tokatlıyan’ın yanındaki sokağı işaret ediyor, bir isim veriyor, bir ev tarif ediyordu. Fakat hastanın bunları duymadığını anlayınca, otelin hizmetçisine tariflerini tekrar etti. Ve ikisi de koluna girerek hastayı otomobile naklettiler.

“Artık haricî dünya, bulanık renklerle bir uğultu yığınından ibaretti. Ara sıra otomobilin sarsıntısı hastanın şuurunu biraz uyandırıyordu.

“Sonra büyük bir ev, geniş bir taşlık, bir oda kapısı önüne koşarak gelmiş gibi telâşlı duran ve gözlerinden başka vücudunun hiç bir parçası görünmediği halde, bakışlarının içinde hayret ve masumiyetten bir genç kız olduğu anlaşılan beyaz bir gölge, sonra büyük bir masa, kalabalıklar, beyaz gömlekli bir adam.

“Hasta bir koltuğa çökmüş. İki kat. Beyaz gömlekli bir adam görür gibi oluyor. Doktor mu? Doktor... Ve “doktor!” demek istiyor, ağzını oynatıyor. Fakat sesi çıkıyor mu? Duyuyorlar mı? Bütün dikkatini o beyaz gömlekli adama vererek anlamağa çalışıyor. Niçin bu adam masanın etrafından ayrılmıyor? Elindeki makas mı nedir? Bir muşamba mı kesiyor? Niçin gelmiyorlar?

“İnliyor:

“- Doktor...

“Ve bu sefer kendi sesini duyuruyor: Doktor...

“Masanın etrafındaki beyaz gömlekli adam kendi işiyle meşgul. Başını bile çevirmiyor. Hasta bütün vücudunu sıçratan anî tenebbühlerden biriyle yerinden fırlayarak o adama doğru bir adım atıyor:

“- Doktor...

“- Geliyor şimdi.

“- Kim... Siz doktor değil misiniz?

“- Şimdi geliyor.

“Ve beyaz gömlekli adam, rahatsız edilmiş insanların memnuniyetsizliğini fışkıran bakışlarıyla hastayı koltuğuna doğru itiyor, masanın üstündeki muşambaya eğiliyor ve ona arkasını çeviriyordu.

“Nedir bu? Muşamba mı? Niçin? Hani doktor?

“Sonra ona sualler soruyorlar. Ne ile zehirlendiğini anlamak istiyorlar. Cevap veriyor. Gene soruyorlar:

“- Ne kadar?

“Bir inilti.

“- Ne kadar? Kaç santigram?

“- Yarım gram.

“Etrafındaki hayret ve dehşeti hissediyor.

“Tehlikeyi ilân eden hayretiyle, doktor, hiç bir şey yapmadan baka kaldı. Hasta için bu, ölüme mahkûmiyetin sessiz bir fermanı gibi idi. “Öleceğim, ümit yok” diye düşündü ve birdenbire şuurunu kaybetti. Sonra, vücudunun ne tarafında olduğunu ilk önce anlayamadığı bir acı ile kendine gelmişti. O meçhul yerde, bir nokta halinde sivrilen ince ve keskin acıya şuurunda mevki tayin etmeğe çalışıyordu. Nihayet bu acının bacağında olduğunu anladı ve o tarafa baktı. Enjeksiyon âletlerini görmüştü.

“Sonra kendini bir koltukta buldu. Vücudu kenara doğru sarkıyordu. Etrafında hiç kimse yok. Yalnız, ortadaki masanın başında, hep muşambaya

benzer bir şey kesen, beyaz gömlekli adam; ve daima işiyle meşgul, ve daima kayıtsız.

“Hasta inledi.

“Beyaz gömlekli adam ona doğru ağır ağır gelmişti:

“- Burada durmayınız! dedi.

“Hasta boğuk ve mânasız bir sesle cevap vermişti. Adam, öfkeli bir sesle ısrar ediyordu:

“- Olmaz, durmayınız burada...

“O kadar ısrar ediyordu ki hasta yeniden en son kuvvetlerini toplayarak etrafına bakmağa ve ne yapabileceğini düşünmeğe başladı. Birdenbire etrafında gölgelerin çoğaldığını görüyordu. Otelin hizmetçisi, doktor. Ve oda kapısından başını uzatan bir genç kız.

“Hastaneye... diyorlardı.

“Hizmetçi kadın:

“- Otomobil bekliyor! dedi.

“İki koluna da girmişlerdi. Sarsıntılar içinde kendine geldikçe otomobilde olduğunu anlıyordu. Onu nereye götürüyorlar? Hastaneye mi? Hangisine? Tanıdığı hastanelerden birini tarif etmek için tekrar kendini toplamağa çalıştı:

“- Taksim!

“Demeğe muvaffak olmuştu. Arada bir, gözleri açılıp kapandıkça, büyük caddenin hangi noktasında olduğunu tayine çalışırken, bazı buna muvaffak oluyor, bazı da kendinden geçiyordu.

“Bir aralık hizmetçi kadının sesini işitti:

“- Geldik. Taksim’e. Ne tarafa?

“Hasta eliyle işaret etti.

“Otomobil hastanenin önünde durunca, hasta, salona kadar nasıl girdiğini hiç hatırlayamayacak kadar kendisinden geçmiş bulunuyordu. Salonda, karanlıklar içinde bir sesin, yaklaştıkça ihtiva ettiği sevgi alevi büyüyerek onun ismini çağırıyordu. Bir dostu ile karşı karşıya olduğunu anladı.

“- Ne oldu? Ne oldu? Ne var? Ne oldu? diyordu o.

“Felâketi başladığı saniyeden beri ilk defa olarak onun mukadderatına biraz da kendisininkini karıştıran bir dost sesi duyuyordu. Fakat geç, çok geç galiba.

“- Fenayım, zehirlendim! diyebildi.

“Sonra kendini salonun kanepelerinden birine attı. Odanın içi bir takım insan karartılarıyla dolup boşalıyordu. Hakikatte, salon mu dolup boşalıyordu? Yoksa şuurun bastıran karanlıkları mı nöbetleşe çözülüp dağılıyordu?

“Bir aralık başının ucunda hem dostunu, hem de tanıdığı bir hastabakıcının güler yüzünü gördü. Bu kadın başka hastalara, bir sermaye gibi israf etmekten kaçındığı bütün şefkatini ona bol bol vererek üstüne eğiliyor, terli saçlarına daldırdığı parmaklarından ve son derece samimî gözlerinden taşan bir alâka ile:

“- Ne oldunuz? Ne var? diyor, fakat buhranın ciddiyeti karşısında, bazen, bütün ümitlerini kaybederek, etrafına bakınıyor:

“- Ne yapalım? diye şaşırıyordu.

“Sonra kapıya bakarak:

“- Bütün doktorlar ameliyatta! diyordu.

“Tâyin edemediği bir müddet sonra doktorlardan biri yanına yaklaşmıştı. Bu, anlayışlı ve fevkalâde nazik bir insandı. Hastayı biraz tanıyordu ve büyük bir alâka gösterdi, sualler sordu; hayretle bağırmıştı:

“- Yarım gram mı? Ne diyorsunuz? İmkânı yok!

“O da hayret ve dehşet içinde baka kaldı. O da tehlikeyi ilân etmekten kendini alamamıştı. Sonra gene bacağı ve kolu üstünde iğne acıları.

“Fakat artık kendini en müthiş şeye teslim etmek bile mukavemet edilmez bir ihtiyaç haline gelmişti:

“Uyumak ve kaybolmak istiyordu.

“- Uyuyorum! diye mırıldandı.

“Fakat genç doktorun sesi birdenbire içine işlemişti.

“- Uyumayınız, sakın uyumayınız!

“Birdenbire kendini topladı. Biliyordu ki bazı tesemmümlerden sonra insan uykuya dalacak olursa bir daha uyanmaz ve buna “koma” derler. Şimdi, kendisi de bir “koma” namzedi mi idi?

“- Uyumayınız! diye tekrar etti doktor.

“Fakat gözleri kendiliğinden kapanıyor ve şuuru, lezzetlerle dolu bir karanlığa doğru kendini atmak istiyordu. Vücudunun bütün zerrelerini birbirine tutturan bağlar çözülüyor ve tatlı bir duman bütün varlığını sararak en derin yerlerine kadar nüfuz ediyordu. Sık ve derin nefesler almağa başladı. Yutkunuyordu. Bazen uzun ve derin bir nefes alarak kendini tamamıyla bırakıyordu. Uyumayı o kadar istiyordu ki:

“- Ne olur uyursam? diye sordu.

“Fakat doktor ısrar ediyordu:

“- Uyumayınız!

“Hasta düşündü: Uyumak ve bir daha uyanmamak. Ve belki bir saniye sonra her şeyden ayrılmak! Ölüm fikri ona hissiz ve idraksiz bir boşluk gibi değil, halkın muhayyilesinde kara toprağın aldığı korkunç mâna halinde görünmüştü. Bir kere daha kendini toprağın içinde farz etti. O gece yatakta değil, toprakta bulunmak...

“Ölümün elleri tatlı bir uyku halinde onun bütün varlığını okşamaya başlamıştı. Kendini bir bırakıverse hemen uyuyacaktı. Bir daha uyanmamak ihtimalinin bütün neticelerini gözünün önüne getirdi: En yakın bir insanın ölümünde olduğu gibi, uyurken, bütün dostları ve tanıdıkları başına üşüşeceklerdi ve bir ottan fazla canlılık alâmeti göstermeyen bu vücudun mucize nevinden kımıldanmasını ümit etmeyerek son anını bekleyeceklerdi. Belki bir kaç gün sürecek olan bu nebatî hayatın korkunç levhalarını daha bariz olarak hatırlarken yeni bir hamle ile bastıran uykusunu yenmek için yerinden fırladı ve odanın içinde hızla dolaşmağa başladı. Bazen düşecek gibi oluyor ve dostunun koluna giriyordu.

“Yeniden türlü türlü fenalıklar geçiriyordu: Mide bulantıları, yerini bulamadığı ağrılar, göğüs tıkanmaları, göz karartıları ve hepsini bastıran uyku ihtiyacı...

Gittikçe fenalaşması ümidini kesiyordu: O kadar enjeksiyonun niçin faydası olmamıştı? Kurtulamayacak demek.

“Bir kaç defa doktorun üstüne yürüyerek:

“- Ölüyorum, dedi.

“Salonda bazı tanıdığı kadın ve erkek yüzleri var. Onlar, ibret verici bir haile seyreder gibi, donmuş tavırlarla ona bakıyorlar.

“- Ölüyorum, diye tekrar etti.

“Ve doktordan ve dostundan ve ötekilerden kuvvetli bir red bekliyordu; bekliyordu ki “hayır, çok iyisiniz, şimdi geçecek, ölmek mi? Ne münasebet! İnsan o kadar kolay ölür mü? İlâçların faydasını şimdi göreceksiniz!” desinler. Fakat hepsinin yüzünde ayni endişe, çırçıplak görünüyor. Bütün halleriyle ve bakışlarıyla, hastanın merakına hak veriyorlar:

“- Aman, uyumayınız, diyor doktor.

“Sonra tekrar bir ilâç getirerek ona içirdiler: İyotlu bir şey.

“Dostu ona sordu:

“- Büyük bir dâhiliye doktoru çağıralım mı? İster misin?

“- Lâzım mı? Ne diyor hastane?

“- Lâzım diyorlar.

“- Çağırınız.

“Biraz sonra büyük bir doktora telefon edildiği kendisine haber veriliyor.

“Fakat hasta artık ayakta duramayacağını anladı ve kanepeye uzandı:

“- Uyuyorum, diye mırıldandı.

“Kollarını, bacaklarını uğuyorlar, yüzüne hafif tokatlar atıyorlardı. Kendi kendine: “Son uykumu uyuyorum.” diye düşündü. Fakat hiç kimse bu ölümün sebebini bilmeyecekti. Onu alelâde zehirlenen zevkinin kurbanı sanacaklar. İmkânı yok. Buna isyan etti. Bu sefer kendi yüzünü tokatlamağa başlamıştı. Kanepede tekrar doğruldu. Hep kapıya bakıyor ve yeni çağrılan doktoru bekliyor. Son ümit.

“- Şimdi gelecek! diyorlar.

“Ve herkes kapıya bakıyor, dışarı çıkıp giriyorlar.

“İsmini çok işittiği ve kendisini hiç görmediği doktor nihayet geldi. Aynı nabız muayeneleri, aynı sualler ve alınan cevaplar karşısında aynı hayret ve dehşet.

“- Saat kaçta yattınız, dün gece? diye sordu.

“- On iki, bir.

“- Uyudunuz mu hiç?

“- Evet, bir kaç saat.

“- İşte bu iyi.

“- İyi mi?

“- Fevkalâde.

“- Şimdi gene uyumak istiyorum. Çok istiyorum.

“Doktor düşündü:

“- Uyuyunuz, dedi.

“Ah, bu ona âdeta yaşamak müsaadesi verir gibi büyük bir müjde idi; fakat inanmadı:

“- Uyuyayım mı? diye sordu.

“- Evet, hiç tereddüt etmeyiniz.

“- Fakat... Ya uyanmazsam?

“- Uyanırsınız, korkmayınız, o tehlike geçti.

“Hasta, hiç bir şüphe ile bulanmayan saf ve berrak bir sevinç duyabilecek kadar doktora ve doktorluğa inanmıyordu. “Ya uyanmazsam?” diye düşündü. Böyle sonu belirsiz bir seyahate nasıl çıkılabilir?

“- Ya uyanmazsam? diye tekrarladı.

“Doktor gülüyor, düşünüyor, ciddiyetle neşe arasında pek çok seyreden mizacıyla bir tereddüt levhası halinde görünüyordu:

“- Gece uyumuşsunuz, bu sabah uyandınız, ne korkuyorsunuz artık.

“Doktor uzaklaştı ve öteki doktorla, hastabakıcılarla konuştuktan sonra hastanın dostuna da bir şeyler söyledi ve gene kapıdan acele girip çıkanlar oldu, gene gizli bir telâş, dışarıki sofada koşuşmalar, bir sarsıntı, köşelerde iki üç kişinin toplaşması ve fısıldaşması...

“Her şey ona büyük felâketi haber veriyor.

“Dostu koluna girdi:

“- Haydi, otomobil geldi, bize gideceğiz, dedi.

“Niçin? diye düşündü hasta; onu burada da mı istemiyorlar? Ölüme mahkûm hastaların hususî hastahanelere kabul edilmediklerini biliyordu.

“Otomobilde gene iki kat eğildi. Kendini mütemadiyen uyanık zannediyordu, fakat arada bir daldığının ve şuurunda muvakkat fasılalar, boşluklar peyda olduğunun farkında değildi. Uyandığı zamanlar, otomobilin kilometreler üzerinden bir sıçrayışta atlamış gibi kazandığı mesafeleri gördükçe şaşırıyordu.

“Dostunun evinde yatağa girince hâlâ eskisi kadar fena bir halde idi; belki daha fena... Artık midesi bulanmıyor, bütün titremeler ve baş dönmelerinden eser yok. Şimdi bütün ağırlık, bütün zahmet kalbinin üstünde. Nefes alamıyor. Bu gibi akselerin sonundaki boğulma halinin başladığını zannetti. Son kavgasını yaptığına hükmediyordu. Nefes borularına hava yerine kurşun gibi ağır ve göze görünmeyen katı bir madde giriyormuş gibi, kalbinin etrafında bir tıkanıklık. Aldığı nefes yarıda kalıyor, tamamlanmıyor ve içeride sıkışarak dışarı çıkamıyordu. “Boğularak öleceğim!” diye düşündü. Yatağın içinde birdenbire sıçrayarak, arkadaşına kollarını uzattı:

“- Boğuluyorum, dedi, hava, hava...

“Arkadaşı pencereyi açtı ve onun bütün esvaplarını çıkararak vücudunu kolonya ile uvaladı. Bu sefer bir rahatlık duymuştu. Yattı. Yeniden uyku bastırıyordu:

“- Uyuyorum, diye mırıldandı.

“Arkadaşı:

“- Uyu! diyordu.

“- Korkuyorum uyumaktan.

“- Hayır, uyusun demedi mi doktor? Korkma.

“- Korkuyorum.

“Gözünün önünde böyle bir uykuya dalan ve bir daha uyanmayan en yakın insanı hatırlıyor, hastanede ilk doktorun “Sakın uyuma!” demesini hatırlıyor, ikinci doktora güvenmiyordu. Fakat uyku, bir dev hayaleti gibi, göze görünmeden onu kıskıvrak yakalamıştı. Etlerini eziyor, kemiklerini kırıyor, başını yastığın çukuruna sokuyor, bütün vücudu üstüne abanıyor, sonra bir avucunu onun beyni üstüne kapayarak sanki şuurunu yamyassı bir hale getiriyordu.

“Bu devle iradesi arasında yeniden müthiş bir kavga başladı. Ayaklarını kımıldatıyor ve ihsaslarının münebbih tesirlerinin yardımıyla gözlerini, alabildiğine açıyor, saçlarını çekiyor, uyanık durmağa çalışıyordu. Tekrar yatağın içinde oturdu:

“- Müthiş bir enerji sarf ediyorum! dedi.

“- Uyu, diyordu arkadaşı, uyu, korkma, dün gece uyumuşsun ya, bu sabah uyandın ya, uyu, korkma.

“Başını tekrar yastığa koydu. Uykusunun dizginlerini eline almak ve istediği zaman uyanmak şartıyla uyumayı denemek niyetinde idi.

“Kabil mi bu acaba? İnsan uykunun karanlıkları arasında, bir kum tanesi kadar küçük ve kendi kendini teftişe muktedir bir şuur noktasını uyanık bırakarak, beyninin öte taraflarına istirahat verebilir mi?

“Tecrübeye razı oldu, gözlerini kapadı. Bir anda uykunun dibine doğru bir kaç minare boyundaki yüksekliklerden atılmış gibiydi. Hemen daldı. Fakat içinde bekleyen o müthiş korku uyumamıştı. Kendi kendine kâfi müphem bir idrak halinde bu korku, uykunun derecelerini fevkalâde hassas bir ölçü ile tayin ediyor ve şuurun simsiyah kesileceği anda, sessiz bir patlayışla, bütün vücudu sarsarak hastayı sıçratıyor ve uyandırıyordu. Ona emniyet geldi ki bu nöbetçi his, her şeye hâkim bir irade kuvvetiyle mücehhezdir; onu tam şuursuzluğun uçurumu kenarında bütün kuvvetiyle dürterek uyandıracaktır. Bu muhakkak. Tekrar gözlerini kapadı. Bu sefer ışık ve gölge kaynaşmalarından ibaret, şekilsiz rüyalar görüyordu. Nöbetçi his daima uyanık. Bütün bu rüyaların içinde, üstünde veya etrafında hep o dolaşıyor ve onun verdiği emniyet de hastanın içinde uyanık duruyor. Ve uyurken hiç bir şey bilmediği halde, ismini, nerede ve niçin bulunduğunu, hatta uyuduğunu da bilmediği halde hasta yalnız şunu biliyordu ki, bir tehlike karşısında o nöbetçi his, o korku, kendisini mutlaka uyandıracaktır, bu muhakkak.

“Ve arada bir, bütün vücudunda refleks hareketleriyle, sıçramalarla ve hep o his tarafından dürtülmüş gibi, ansızın uyanıyordu. Gözlerini açıyor, başucunda sakin, mutmain bir yüzle kitap okuyan dostunu görüyor, etrafında bir emniyet, vücudunda bir rahatlık duyuyor ve daha derin bir itimatla yeniden uyuyordu.

“Nihayet, bir defasında, öyle dürtülerek değil, rahat ve tabiî bir surette uyandı ve kendisini hemen teftiş etti. Kolay nefes alıyor. Hiç bir fenalık duymuyor. Bütün varlığında bir rahatlık hissi var. Ve son derece tatlı bir ferahlık, bir kurtuluş sevinci, parlak bir maneviyat.

“Günün ilk tebessümüyle arkadaşına baktı:

“- İyiyim! dedi.

“- Bir kaç saat uyudun.

“- Kurtuldun.

“Doğrulmak istedi. Fakat bütün vücudu kıyılmış gibi ezik; şiltenin üstüne sürülmüş kalın bir krem tabakası halinde yayılıyor ve kımıldandıkça mafsalları sızlıyordu.”

Kitabın bir safhası burada bitiyordu.

Muallâ bu eseri başından okumamış olduğu için, orta yerlere düşen bu zehirlenme hikâyesinin mevzuyla tam alâkasını bilmiyordu. Eseri başından itibaren okumağa karar vermeden evvel, gene sahifeleri çevirdi, kitabın vakasız ve mücerret taraflarını arayarak dikkatle okudu:

“Bu zevki çok tadıyor. Bir tepede, başı minarelerin hizasında, sert bir rüzgâra karşı dimdik durarak, dimdik ve yapayalnız kalmak.

“Bazı, tepede etrafını çeviren namütenahi genişliklere gaşy içinde bakıyordu: Boşluk. Kendini havada buluyor, ayakları yerden kesilmiş.

“Göklerde hendese yok. Çizgisiz hava tabakaları.

“Bazı kere yalnızlığı o kadar istiyordu ki aynı çatı altında başka birinin yatmasına bile tahammül etmiyordu. Aynı evin içinde başka bir insanın ayak sesi, hatta bir kedi yürüyüşü bile ona sıkıntı veriyor.”

Muallâ sahifeleri çevirmeğe devam etti:

“Aynaya bakarken, bir anda, kendi gözlerinin içinde, hayatının şuursuz bütün izlerini görüyordu. Bu hastalık, bakışla gayrişuur arasındaki duvarı yıkmış gibi gözlerin aynasına ruhun bütün saklı cevherlerini aksettiriyor.”

Hep hastalık. Bir sahife daha çevirdikten sonra:

“Rüyalı bir halet içinde idi. Kulağı vınlıyor, gözlerinin önünde küçük siyah ve beyaz noktalar, incecik ve kıvrık şekiller uçuşuyordu. Bir kuş cıvıltı-

sı, bir vapur düdüğü, bir rüzgâr esişi gibi hakikî seslere garip uğultular, kulağının içinde bir saz teli gerili imiş de üstüne ince bir demirle hafifçe dokunuluyormuş gibi uzun ve titrek bir çınlayış karışıyor, sonra kulağının ta içinden, başının tepesine kadar ince bir sancı yürüyordu."

Muallâ bir sahife daha çevirdi:

"Odanın içindeki bu sükût duran bir şey değildi: Gizli bir rüzgâr gibi duvarlara ve eşyaya çarpıyor, bir şeyi kırıyor, eziyor, çiğniyor, fakat neleri altüst ettiği belli olmuyordu. Bu öyle bir sükûttu ki insanın başına yanmamış kömürden çıkan zehirli bir hava gibi vuruyordu."

Muallâ bu hislerin tıpkısına muharririn diğer kitaplarında da rasgeldiğini hatırlıyordu: Aynı yalnızlık, hastalık, nöbet, ölüm titremeleri. Ve düşündü ki en afâkî zannettiğimiz romanlar bile, muharririn ruhunu muhayyel kahramanlar vasıtasıyla aksettiren bir otobiyografiden başka bir şey değildir. Öyle ise, bu muharrir neden zahmet etmiş ve bütün kitaplarında parça parça bulunan bir hayatın hikâyesini tekrarlamış?

Sonra, bu kitabın kahramanıyla hakikat arasında yeniden mukayeseye başladı. Muharririn kendisiyle eserlerine akseden gölgesi arasında benzeyişler ve farklar pek çoktu. Bunu iyice görebilmek için gözlerini yakın hatıraları üzerine açmak için kapadı.

Fakat arkasında bir ayak sesi duyarak başını geriye çevirdi. Bir arkadaşı içeriye giriyordu.

Muallâ ayağa kalktı ve kitabı masanın üstüne bırakarak misafirini karşıladı.

Biraz sonra kitabı eline alan arkadaşı sormuştu:

- Nasıl?

Muallâ bu kitabın kendisine verdiği yeni alâkaları sezdirmemek için lâkayt görünmek istiyordu ve bu bahsin uzamaması için:

- Yeni başladım, dedi.

- Ben bu muharriri gördüm bir kere.

- Nerede?

- Bir baloda. Hem ne halde görsem beğenirsin?

Muallâ'nın arkadaşı gülmeğe başladı. Meseleye verdiği ehemmiyeti saklamak için Muallâ pencereye doğru gitti.

- Üşür müsün? dedi, kapatayım mı?

- Hayır, mersi.

- Nasıl bir adam?

Muallâ’nın arkadaşı gene güldü:

- Onu görmeği çok merak ederdim. Baloda bana takdim ettiler. Bir kere de beraber dans ettik. Ama ne dans?

- Fena mı oynuyor?

- Fena oynayıp oynamadığını bir tarafa bırak. Ayakta duracak halde değildi.

- İçmiş miydi?

- Dehşet! Zaten baloda on dakikadan fazla durmadı. Arkadaşlarıyla beraber girmeleriyle çıkmaları bir olmuştu. O gittikten sonra masamızdakilerden biri dedi ki:

“- Bu artist güruhu balolardan filân hoşlanmazlar. Kendi âlemleri vardır.

Ben de: “Nasıl âlem?” diye sormuştum. Sonra: “Hep böyle içerler mi?” diye sordum.

“- Onlar başka türlü mahlûklardır, anlatamam ki... dedi.

Muallâ’nın arkadaşı kitabı eline aldı:

- Bunu sonra bana ver de okuyayım, dedi.

- Ben bu kitabı karmakarışık okuyorum. Başından başlamadım. Ortasından. Çünkü bazı kitaplar mevzuları için okunmaz. Ben zaten vakaya ehemmiyet vermem. İnsan ruhunun içi görünmelidir, değil mi?

Sonra başka şeylerden bahsettiler. Arkadaşı gittikten sonra Muallâ tekrar kitabı açtı ve gene ortasından rasgele bir parçayı okumağa başladı:

“Uykusunun arasında hissetmişti ki sokak kapısı çalınıyor. Yatağın içinde oturdu ve saate baktı: Gece yarısından sonra iki. Anladı: Onlar, gene onlar. Ne memnun, ne de gayri memnundu. Artık bu gece baskınlarını gündüz gelen ziyaretçiler gibi telâkki etmeğe başlamıştı. Acele terliklerini giydi. Çünkü yıkacaklar kapıyı.

“Ve koştu. Onlar.

“- Haydi, fırla! diyorlar.

“Ve arkasından bağırıyorlar:

“- Çalgı namına ne varsa al. Ud, keman...

“Çabucak giyinmişti. Çalgıları onların ellerine tutturdu, çıktılar.

“Apartmanın büyük kapısı önünde, otomobile girer girmez, başladılar ahenge. Bu kırk yaşını geçmiş profesörleri ve ressamları kapıcı tanıyor. Bu manzaraya alışık. Fakat nasıl izah eder kendince bunu? Gündüzleri de gelen

bu adamların pek ciddî işlerle meşgul olduklarını biliyor ve zaten bilmese de, gündüzleri onların hallerinden belli: Gayetle ağır adamlar. Fakat şimdi?

“- Kamayı vurdum yere!

“Diye avazları çıktığı kadar bağırıyorlar.

“Otomobil oldukça süratli gidiyor.

“Direksiyonda bulunan arkadaşına ihtar etti:

“- Ben daha ağzıma bir damla içki koymadım. Ben de senin haline geleyim de ondan sonra istersen arabayı denize uçur.

“- Korkma. Senelerden beri ben bunu kullanıyorum, daha çamurluğunu bile bir yere çarptırmadım.

“Sonra, otomobilin sahibi, bazen ellerini tamamıyla çekerek, bazen da parmaklarıyla direksiyonun üstünde tempo tutarak şarkı söylüyor ve sıçrıyordu.

“Bir kaç kere tekrarladı:

“- Ver şu şişeyi.

“Artık onun için de ötekilerine yetişmek lâzımdı, şişeyi dikti.

“Beyoğlu’ndalar. Bir dosta rasgelmek ihtimaliyle bir lokantanın önünde durdular. Kepenkleri yarı inik. Eğilerek altından geçtiler.

“Pastane kısmının lâmbaları sönük. Sandalyalar masaların üstünde. Garsonun biri kollarını masanın üstünde yastık yaparak başını koymuş uyuyor. Lokanta kısmında üç kişi var.

“Biraz evvel otomobilin içinde çıldıranlar, bu üç yabancıyı görür görmez yepyeni bir kalıp içine giriverdiler. Hiç deminkiler değiller: İçtimaî zırhları içinde, meyillerinin mahrem taraflarını sakladılar. İçmiş oldukları bile kolay anlaşılamıyordu. Yalnız, aralarında iki kişi etrafın telâkkilerine daha az ehemmiyet vererek coşkunluklarını burjuva muaşeretinin dar korseleriyle sıkmak istemediler ve daha serbest davrandılar.

“Ötekiler Barrés gibi düşünüyorlar: Günün adamı soğuk ve mermerleşmiş bir maske altında yüzünün müthiş ihtiraslarını ve çizgilere akseden fena meyillerini gizleyendir. Vakarın ve ciddiyetin örttüğü her türlü sefahat mubahtır. O Arşövek gibi ki, sarayın bahçesinde prensesle gizli yürürken ve ona aşkını söylerken, arkadan gelen bahçıvan, ayak izlerini siler. Fakat bizde bir tabir halinde mevcut olan ve “karda yürüyüp izini belli etmemek” cümlesiyle tarif edilen bu sinsilik, hedefine asla varamayan adi bir hiledir. Bu kabuktan şahsiyetle aldatılmak istenen cemiyet, her şeyi biliyor; her ferdinin sırrını biliyor; bilmese de ondan gizlemeğe lüzum ne? Polisin karış-

madığı her günaha cemiyet müsamaha eder, hatta, bıkkınlık verici âdetleri sarsarak içtimaî inkılâplara zemin hazırladığı için beğenir bile. Maksat kaçamak zevk mi? Fakat cemiyet her şeyi biliyor. Ondan bir şey kaçırmak imkânsızdır, imkânsız.

“Cemiyet her şeyi görür, bilir, anlar; çünkü bizzat, cemiyet her şeydir ve kendi cüzlerinden müstakil bir varlık değildir.

“Hayır, diye düşünür o, burjuva sinsiliği ne zeki, ne de güzel bir şey; benliğinin hür akışlarını ahmakça bir gururun bentleri içinde zapt eden bir İngiliz veya bir Avrupa aristokratı, cevheri tükenmeğe yüz tutmuş bir insandır ve onun bu kendini saklayışı, son kuvvetlerini tasarruf etmek ihtiyacından başka bir şey değildir.

“Bir tek mâna ve bir tek duygu haline gelen bu fikirlerin âni tahrikiyle durdu ve bir masaya doğru vakarla giden arkadaşlarına bağırdı:

“- Haydi, arka tarafa... Orada saz da çalarız!

“Fakat berikiler onu işitmemiş gibi masaya oturdular. Kızdı ve içinden bu sahte ciddiyetleri parçalamağa karar verdi. Bunun için onlar kadar içmiş olması ve her vakitki sürükleyici kuvvetini ele geçirmesi kâfiydi.

“İçti. Onlara da içiriyordu. Sonra bir curcuna havası söyledi ve üç yabancı da dahil olduğu halde salondakilerin hepsini oynattı.

“Şarkılar söyleyerek ve bağırarak çıktılar. Otomobilin sahibi deminkinden pek fazla sarhoş.

“- Korkma, diyor ve oyun yapmak için direksiyonu elinden bırakıyordu.

“O da aldırmadı ve saz çaldı. Yüz kilometreden fazla süratle gitmeğe başlayan otomobilin bir yere çarparak saniyede parçalanması ihtimali onu korkutmuyordu. Nereye gidiyorlar? Onu da bilmiyor.

“- Nereye gidiyoruz?

“Birbirlerine soruyorlar ve cevap almak için bakışınca suali unutarak, hemen kucaklaşıyorlardı.

“Nereye gidiyorlar peki? Bilmemek iyi. Gayeden nefret. Esasen onları heyecanlarının ve ihsaslarının hür oyunu içinde coşturan da bu: Gayeden nefret. İhtiraslarımızı ekseriya tatsız bir nizama sokan ve bir manga yürüyüşünün yeknesaklığı içinde, boş bir vehme doğru adım adım götüren bu gaiyetten arasıra kaçmak lâzım. Samimî ve hakikî ve dinamik yaşamak budur gibi geliyor onlara.

“Nihayet içlerinden birinin atelyesinde karar kıldılar.

“Büyük bir binanın denize bakan bu odası, ölçülmüş ve düşünülmüş bir karışıklık içinde, rahat ve zarif döşenmişti. İçeriye girer girmez hemen sustular ve atelye sahibinin yeni yaptığı resimler karşısında büyük bir ciddiyetle durdular. Hâlâ bırakmadıkları ud, keman, içki şişeleri ve meze paketleri bir an evvelki şahsiyetlerinin gülünç birer sembolü halinde, ellerinde sallanıyordu.

“Resme yaklaşıyor, duruyor, bir iki adım geri çekiliyor, duruyor, gözlerini süzüyor, başlarını sağ ve sol omuzları üstüne eğiyor ve uzun süren tetkik dakikaları içinde bir tek söz, iki üç tenkit kelimesi mırıldanıyorlardı:

“- Güzel. Şu teknenin üstüne düşen güneş damlası çok kuvvetli. Fevkalâde. (Bir kaç adım geriye çekilerek) fevkalâde. (Birbirlerinin takdirlerine karşı itimatsızlıklarını hesap ederek, tekit için) hakikaten fevkalâde. Yalnız şu uzaklıklar...

“- Daha bitirmedim.

“Ve o kadar sakin, ciddî konuşuyorlar ki onları gören yabancı bir bakış, atelyenin eşiğinde geçirdikleri büyük istihaleye inanmaz.

“Sonra ağır ağır koltuklara yerleştiler ve ellerindekini bıraktılar. Hepsi düşünceliydi. Hizmetçi muntazam bir içki sofrası hazırlamak için paketleri toplayıp giderken aralarında bir sanat bahsi açıldı. Yunan sanatı, Rönesans ve bugünküler arasında her vakit yaptıkları mukayesenin teferruatında harikulâde mükemmel bir tahatturla konuşuyorlardı. Kitaplar açtılar, albümlere baktılar ve deliller getirdiler.

“Fakat içlerinden bir ressam dışarı fırlamıştı. Elinde büyük bir şişe ve kadehlerle geldi:

“- Arkadaş, dedi, hem çekelim, hem konuşalım.

“Sonra atelye sahibine döndü:

“- Ne burjuva adamsın sen, aptal! Vallahi... Arkadaş, bu resimleri senin yaptığına kimse inanmaz. Sen banka direktörüne benziyorsun. Eczaneden ilâç alır gibi muntazam içilmez. Şu katingoyu çağır, sofra yapmaktan vaz geçsin, mezeleri şuralara koyuversin.

“Ve bir kadeh içtikten sonra udu da sahibinin eline tutuşturdu;

“- Haydi bakalım, arkadaş, çal bakalım: “Kamayı vurdum yere...”

“Ve saz başlamadan evvel şarkıyı söyleyerek sıçrıyordu.

“Ud çalan, sazı birdenbire elinden bırakarak, atelye sahibinin yanına gitti ve kulağına bir şey söyledi.

“- Sahi... dedi, o, hiç fena olmaz, nasıl bulalım?

“- Otomobilini çıkar, atlayalım, beraber gidelim.

“- Haydi.

“- Fakat...

Tereddüt etti. Arzusunu yenmek istiyordu ve birden bire içine bir melankoli çöktü. Kendini bir koltuğa bırakmıştı. Düşünceleri arasında atelye sahibine yan gözle bakarak:

“- Hele biraz dur bakalım, dedi.

Düşünüyordu. Arzusunu yaptığı takdirde, ertesi güne ait rahatsızlıkların küçük bir panoramasını gözlerinin önüne getirdi. Fakat bunu düşündükçe galeyan eden arzusu, gayeden uzaklaştıkça, sıkışmış bir gaz şiddetiyle ruhunu tazyik ediyor ve can sıkıntısını arttırıyordu.

“Tecrübe ile biliyordu ki bütün o geceye ait neşesini feda etmedikçe bu arzusunu boğamayacaktır.

“Ötekilerden biri yanına geldi ve aynı teklifi yaptı. O hafifçe başını sallayarak:

“- Ben de şimdi bunu düşünüyordum, dedi, fakat istemiyorum, yarın çok rahatsız olacağız.

“- Fakat... Şimdi iyi olur, açılırız. Bana alkol çarpmağa başladı.

“- Haydi.

“Ve üç kişi otomobile atlayarak Beyoğlu’na çıktılar.

“Bir camiin ve bir polis kulübesinin yanından saparak dar bir sokağa girdiler, otomobilden indiler.

“Kepenkleri yarıya kadar inik, kapısı kilitli, gayet küçük bir dükkânın camından baktılar. Soluk bir ışık altında iki masa ve bir kerevetin üstünde yorganı tepesine kadar çekip yatan bir adam görünüyordu.

“Cama bir kaç kere vurdular. Adam uyandı, kalktı ve evvelâ kaşlarını çatarak dışarının karanlığında gizlenen yüzleri tanımağa çalıştı. Eliyle uzaklaşmalarını işaret ettikten sonra, dışarı çıktı ve sokağın iki köşesine de baktı. Kimse olmadığına kanaat getirdikten sonra:

“- Buyurun.

“İçeride boğucu bir pis koku vardı. İki masa ile kerevet arasında üç kişinin ayakta durabileceği kadar yer olmadığı için oturdular. Masanın üstünde boş gazoz şişeleri duruyordu. Dükkânın dibindeki aralıkta bir mangal, üstünde bir tencere. İki metre murabba yer içinde yatan, kalkan, yiyen, içen ve ticaret eden dükkân sahibi, yumruklarıyla gözlerini oğuştururken, biri sordu:

“- Mal nasıl?

“- Birinci.

“- Senin ikinci dediğin yoktur ki.

“- Vallahi yalan söylüyorsam gözlerim çıksın.

“- Hep öyle söylersin ve tebeşirle aspirinin kilosunu beş bin liraya satarsın.

“Adam bir iki defa dükkâna girip çıktı. Bazen eşikte duruyor ve parmağını dudağının üstüne koyarak birbirleriyle konuşmamalarını ihtar ediyordu. Sonra onları dışarı çıkardı ve kepenkleri indirdi.

“Sokağın karanlık nihayetlerine doğru yürüdüler. Adam önden gidiyordu. Büyük bir demir parmaklıklı kapının önünde durdu:

“- Burda bekleyin! dedi ve hızla uzaklaştı.

“Beklediler. Konuşmuyorlardı.

“Onun başı önüne eğilmişti ve kaşları çatılmıştı. Yüzünde hiç bir nokta kımıldamıyor. Zayıf vücudunun ve öne doğru bükülmüş dar ve düşük omuzlarının üstünde ağır ve sağlam teşekkülüyle bu baş, iğreti gibi duruyor ve üstünde kendi kendine her an yeni bir biçime giren şapkası, yüzünden daha canlı görünüyordu. İçinde korku var. İki ay evvel bu dükkânda ansızın öldüğü anlatılan bir adamı hatırlıyor. Bu sokağa ölüm ilk adımını çoktan attı. Hâlâ burada işleri ne? Yalnız şu iki köşe başı arasında senelerden beri ne hatıralar? Demir parmaklıklı kapının yanında, şu kepenkleri kapalı dükkânda bir zamanlar hepsi buluşuyorlardı. Ve onların müşterek hayatını terkip eden hepsi aynı zevkler ve alâkalar: İçki, zehir, yemek, ya ferdî azgınlıkların yahut da ihtilâllerin yabancı bir memleket kaldırımına düşürdüğü, parçalanmış bir burjuvazi yadigârı ecnebi kadınları, hep bir ağızdan söylenen romanslar, halk türküleri, iniltilerle dinlenen şiirler ve günün işlerine dair maddî sohbetler, her zamanki ilim ve sanat münakaşaları, tehlikeli bir kavgaya veya kucaklaşmaya varan ihtilâflar veya muhabbetler, sebepsiz haykırışlar ve sıçramalar, bazen oracıkta birinden birinin ağzından çıkarak, gazeteler vasıtasıyla memleketin her tarafına yayılan nükteler, imalar ve bazen hepsini bastıran ağır bir sükût, can çekişen geceyi kurtarmak için yapılan sun’î coşkunlukların muvaffakiyetsizliği, her kapı çalışta hasretle beklenen heyecanlı bir tanıdık yüzü, oradan kol kol ayrılarak sabaha karşı bir barda tesadüfî buluşmalar.

“İşte kaldırımın nihayetinden bir cazbant sesi geliyor. Belki şimdi bir kaç tanesi orada. Yanındakilere dedi ki:

“- Herif gelsin de şuraya girelim. Bizimkilerden kim var bakalım.

“Fakat herif gelmiyordu. Sabırsızlandılar.

“Barın penceresi önüne kadar ağır ağır yürümüşlerdi. İçeriden gelen seslere göre orada kalabalık fazla.

“Nihayet herif göründü, ona yaklaştı ve cebine elini sokup çıkardıktan sonra:

“- Birinci! dedi, namussuzum...

“- Sus. Bakmadan alıyorum. Kötü bir şeyse getiririm.

“- Allah belâmı versin ki...

“- Haydi, savuş!

“Herif uzaklaştı ve onlar bara girdiler. Cazbant susmuştu ve herkes yerinde oturuyordu. Kalabalık.

“Garsonlar onlara büyük bir hürmetle yaklaştılar, eğildiler:

“- Buyurunuz, dediler, beyler de burada.

“Henüz büyük salona girmedikleri halde içeriden onları gören, çünkü mütemadiyen gözlerini kapıdan ayırmayan kadınlardan bir ikisi yanlarına koştu. Ellerinden ve yakalarından tutup çekiyorlardı.

“Salona yalnız girdi ve ötekileri buldu. Bir perdenin ayırdığı hususî yerden üç kişi çıkardı ve koridorda bekleyen iki kişinin yanına getirdi:

“- Haydi, çıkalım buradan, biz hepimiz atelyedeyiz bu akşam.

“Yeni iltihak edenler, bir işaret yaparak:

“- Sende var mı? diye sordular ona.

“- Sizde?

“- Var.

“- Bende de var.

“- Fakat siz pek ciddisiniz bu akşam.

“- Bir saat evvel görmeliydin. Udlar, kemanlar taşıdık. Hele gelin bakalım. Sokağa bıraktıkları otomobile altı kişi sığmağa çalıştılar. Bir bakkala uğrayarak yeniden içkiler ve mezeler de aldıktan sonra gecenin o ana kadar geçen safhaları hakkında iki grup birbirine malûmat verdi.

“Otomobil ağır gidiyordu.

“- Ayık olduğun nasıl belli, diye bağırdı biri.

“Kimi şarkılar mırıldanıyor, kimi abuk sabuk söylüyor, kimisi de yanındakine emsali Süleyman’dan bazı parçalar okuyordu: “Bal ye oğlum, zira iyidir,” “Üç şeyden dolayı zemin titrer, dört şeye bile tahammül edemez.”, “Ah kime, vah kime, kızarmış gözler kime, sebepsiz şekvalar kime aittir?”

Tercüme, lisan ve üslûp hakkındaki hayranlıklarını tekrar ettiler. Biri mütercimin mezarının bulunması ve merasim yapılması için evvelce yapılan teklifi bir daha ortaya attı.

“Atelyeye geldikleri zaman şu manzarayı gördüler: Orada kalanlardan ikisi kanepede arkalarına dayanmışlar. Bir tanesi, karşılarında, yere bağdaş kurup oturmuş. Bir elinde şişe ve öbür elinde kadehle başını sağa, sola mütemadiyen sallayıp duruyor. Hiç bir şey konuşmuyorlar.

“Yeni gelenleri görünce yerlerinden fırladılar. Müthiş bir gürültü koptu. Birbirlerine sarılıyorlar, haykırışıyorlar ve yerlere yuvarlanıyorlardı. Sandalyeler devrildi ve şövalenin üstündeki resim yere düştü. Bunu görünce hepsi, bir anda kendilerine geldiler ve resmi kaldırmak için koştular.

“Bir tanesi:

“- Pardon, pardon, ah, pardon!

“Diyor ve resmi öperek, ihtimamla yerine koyuyordu. Üç dört kişi dışarı çıktılar ve bitişik salonda baş başa verdiler. Ellerinde bir şey muayene ediyorlar, ışığa tutuyorlar, kokluyorlar ve bakışıyorlardı.

“- Dur bakalım, dediler.

“Biri:

“- Fena değil, diye mırıldandı.

“Öteki:

“- Enfes! dedi.

“Başka hiç ses çıkmadı. İçeriden şarkılar geliyordu.

“Ağır ağır atelyeye döndüler. Biri ötekine bağırıyordu:

“- Nasıldı o hikâye? Ada’da ne dedin sen? “Nişasta nevinden bir şey yok mu? Nişasta!” Şunu anlat haydi!

“Ve bu hikâye, senelerden beri kim bilir kaçıncı defa olarak bir daha anlatılıyor ve hep aynı kahkahalarla, hiç yıpranmamış bir alâka ile dinleniyordu.

“Sonra içlerinden biri:

“- Durunuz! dedi, ben bir şey anlatacağım!

“Herkes sustu. Emindiler ki fevkalâde güzel bir şey dinleyeceklerdir. Onun etrafını aldılar ve gülümseyerek yüzüne baktılar. O, başparmağının eskimiş bir itiyat sayesinde kıvamını bulmuş gayet ince ve zarif bir hareketiyle ceketinin kolunu hafifçe iterek, başını tatlı bir meyille sağa doğru eğdi. Gözlerinde hiç bir korku ile bulutlanmayan saf ve mücerret bir sevincin berrak ve derin parıltısı var. Yüzünün kanı çekilmiş ve çizgileri heykelî bir sa-

fiyetle incelmiş. Hâlâ kendisini en iyi biçilmiş bir elbise içinde farz eder gibi şikâyetsiz ve rahat bir hareket serbestliği içinde anlatmağa başladı. Çünkü eskiden, İstanbul'un en iyi giyinenlerinden, Beyoğlu gençlerine zarafet örneği olanlardan biri idi. Güzel bir insandı da, Prens dö Gal'ın elbise dolabıyla Karpantiye'nin yumruğu, o zaman dünyada beğendiği şeylerin başında geliyor, hatta resim ve kadın ikinci derecede kalıyordu. Nitekim resmi bıraktı ve kadınları bir oyuncak farz etti. Fakat Prens dö Gal'ın gardrobu yerine sırtındaki eski ceketi bile bedestene davet eden zaruretler ve güzelliğini tehdit eden zaman, onu yavaş yavaş, idealize ettiği şeklî zarafet ve mükemmeliyet yerine, müthiş bir bohemin derunî ve lezzetli uçurumlarına doğru atıyordu. Ancak böyle gecelerde, nereden nereye gittiğini unutuyor ve ilk gençlik senelerindeki hayalî şekline bürünerek, son senelerde zeki bir bohemle işlenen ruhunun da inzimamıyla, zarf ve mazrufun fevkalbeşer bir ahengini ve mükemmeliyetini vehim halinde tecessüm ettiriyordu.

"Tavırları hafif bir rüzgârla ve gizli bir musikinin vezniyle dalgalanan ipekli maddeler gibi cazip, yumuşak ve tatlı idi; sesi, bu tavırların hareket haline gelmiş ahengi hissini veriyordu. Anlattı, anlattı. Not edilecek kadar güzel, birbirini yaratan müselsel ve fasılasız esprilerle, hayallerle söylüyor, hakikatle safsata arasındaki farkı hissettirmemek için aklıselimini ve muhayyilesini hayret verici bir sihirle kaynaştırıyordu.

"Sonra:

"- Haydi çocuklar, dedi, bir şarkı söyleyelim, fakat ağır...

"Ve hep beraber, ağır ağır bir şarkı söylediler. Evlendiği için aralarından çekilen müzisyen bir arkadaşlarını andılar: Tamburu üstüne yumuşak bir inhina ile eğilen uzun sıcak ve munis gölgesinin hatırası canlandı:

"Bir tanesi, bu gaip gölgeye ellerini sallayarak:

"- Eşe...k! Eşe...k! Şimdi horul horul uyuyorsun, yaşamıyorsun! diye bağırdı.

"Sonra bu aralarındaki âlemlerin hangi içtimaî saiklerden geldiğini bir kere daha aradılar. Söz profesöre düştü. Büyük içtimaî taazzuvlardan, kulüplerden ve cemiyetlerden korkan otokratik zihniyetin gafilâne müdahalesi konuşuldu. Tarihî misallere göre, "Cemiyetçilik" denen şeyin en büyük bir anarşi âmili olduğuna, hatta bu anarşiyi örtmek için sun'î surette dikiş tutturan, şekilden ibaret bir asayiş manzarası halinde kaldığına hükmettiler. Türk cemiyetinin böyle gizli, gayritabiî ve zümrevi parçalara ayrıldığını düşün-

düler ve içlerinden biri: “Biz şu anda kendi muhtariyetini arayan bir münevverler aşiretinden başka neyiz?” diye sordu.

“Biri itiraz etti:

“- Fakat Avrupa’da da bohem var.

“- Hayır. Artık Murger’in bohemi yok. Demokrasi teessüs etmeğe başladıktan sonra gitgide kalmıyor. Çünkü bohem şahsiyet sahibi zekâların hürriyete iştiyakından doğar. Bohem, Fransa’da, Hugo’nun nefyedildiği devirlerde azamî derecesine çıkmıştı.

“Bohemin demokrasiye ve hürriyete iştiyaktan doğduğu bahsi üzerine tekrar geldiler. Bunu en çok iddia eden o idi:

“- Bir gün, dedi, hayatımıza ait bir kitap yazmak istiyorum. Orada bundan şüphesiz bahsedeceğim. Hatta bazı parçalarını şimdiden hazırladım. “Kaldırım Çocukları”nı bilirsiniz.

“- Haydi, yanında ise bir daha oku! dediler.

“- Yanımda.

“- Haydi oku,

“- Peki.

“Ve okudu:

“Şapkamın kenarını gözlerimin üstüne indirdim, pardösümün geniş eteklerini bir harmaniye gibi vücuduma sımsıkı doladım, ellerimi divan durur gibi önümde kavuşturdum, kendi kendime sarıldım ve yürüdüm.

“Gece yarısından sonra üçüncü saat.

“Beyoğlu kaldırımlarındayım. Ağır ağır yürüyorum. Caddenin kenar çizgileri bir makas ağzı gibi açılarak bana doğru geliyorlar. Ara sıra sendeliyorum. Bir tespihin taneleri gibi havaya dizili ışıklar, ben sendeledikçe, sallanıyorlar; bazı tespih kopuyor ve taneler düşüyor. Duvarlara çarpıyorum. Söylemeğe ne hacet? Sarhoşum.

“Duvarlara, sersemlere, sarhoşlara ve uyku sersemlerine çarpıyorum.

“Ne yürüyüş, enfes! Ben, gece yarısı, kaldırımlara bayılırım. Gece yarısı kaldırımların hürriyetine, kimsesizliğine vurgunum. Ben de kimsesiz ve hürüm, ben de kaldırım çocuğuyum.

“Hey! Bütün hayatım onların üstünde geçti, onların, kaldırımların üstünde, bütün hülyalarımı onların üstünde kurdum; o hülyalar ki hiç biri olmadı; fakat ben severim onları, kaldırımları.

“Onların üstünde evimde gibiyim. Gelip geçen bütün insanlar misafirimdirler, sanki bahçemde geziyorlar. Bütün dükkânlar ve binalar kendi malım.

Ve onları veriyorum, isteyenlere, hırslılara ve mal düşkünlerine. Bana yalnız kaldırımları bıraksınlar, yetişir.

“Gece yarısından sonra yoldaşlarım pek kibar şeyler değillerdir; arabacılar, şoförler, sefiller ve köpekler.

“Gece yarısından sonra kaldırımlarda uyumak için kuru bir parça yer arayan etsiz ve tüysüz, kuyrukları bile tüysüz, vücutları uzun ve karınları çukur, sıska ve sessiz, filozof ve mütevekkil, aç ve yorgun köpekleri bilir misiniz? Onları ben pek iyi tanırım, onların hayatı benim hayatımdır ve bu en güzel hayattır, inanınız.

“İnanınız ki en cesur yaşayan biziz; üç büyük korku bizde yoktur: Sefalet, hastalık, ölüm korkusu. Bu en büyük üç zaaftan kurtulduk. Biz, kaldırım çocukları ve kaldırım köpekleri, insanların ve hayvanların en kuvvetlisiyiz. Ölümden korkmuyoruz ki hastalıktan korkalım, hastalıktan korkmuyoruz ki sefaletten korkalım, sefaletten korkmuyoruz ki, dolgun bir karın sıvamak ihtiyacıyla hâmilerimizin önünde elpençe divan duralım ve onlara “Afiyeti devletiniz nasıldır efendim?” diye soralım.

“Biz kendi kendimize sorarız:

“- Afiyeti devletiniz nasıldır efendimiz?

“Ve kendi kendimize cevap veririz:

“- Hey öyle, hep öyle, hep öyle!

“Hep öyle ne demek?

“İyi mi? Fena mı? Bilmiyoruz. İyi olmadık ki fena olup olmadığımızı bilelim. Demek fena da değiliz. Fena olmamak iyidir, öyle ise iyi gibiyiz. İyi veya fena, biz hürüz.

“Gece yarısı kaldırımların üstünde esen hürriyetin rüzgârıdır.

“Ah, biz o rüzgârı severiz; bin bir ihtiyaçla yüzleri yanan kaldırım çocukları, o rüzgârla hırslarımızı soğuturuz.

“Hey! Kaldırımların üstünde ne güzel bağrılır ve şarkı söylenir; kaldırımların üstünde ne güzel yıldızlara bakılır: arkadaşlarla ne coşkun kahkahalar fırlatılır ve yalnızken ve ağır ağır yürürken, için için ne güzel ağlanır!

“Yağmurlu havalarda kaldırımlar ne güzeldirler, rugan gibi parlarlar. Orada gölgemizi görürüz, ruhumuzu sürükleyen iskeletimizin gölgesini; ve ıslanmak ne iyidir, harap olmak, sırılsıklam ve karmakarışık, vıcık vıcık, büzülmüş, tortop, allak bullak ve perişan olmak.

“Kaldırımlarda ayaklar boş ve baş doludur. Baş… Ah... Başımız. Biz, kaldırım çocuklarının başı... Orada nağmeler ve mısralar, hayaller ve resim-

ler, hatıralar ve ümitler doludur. Öyle hatıralar ki asla tekerrür, öyle ümitler ki asla tahakkuk* etmeyeceklerdir. Bunları biraz hissederiz, bunun için o hatıralarımız ve ümitlerimiz çok azizdirler.

"Gece yarısı, kaldırımlarda, yolun sonlarına bakarak her gece bir mucize bekledik. Gök kubbesi veya yeryüzü çatlayacak, kürenin gizli dolaplarından bizim hazinemiz doğacak, diye, bekledik.

"Fakat bu hayal de kavuşulan arzular gibi fâni değildir ve mademki asla tahakkuk etmeyecek, ebedîdir.

"Mefkûremiz ebedîdir. Kavuşulamayacak mefkûre. Kavuşulacak olduktan sonra mefkûre kendi kendisi olmaktan çıkar.

"Kaldırımlar mefkûreye ebedî iştiyakın yataklarıdır. İkisi de uzundur ve namütenahidir; emel ve yol.

"Ve böyle yürürüz ve böyle gideriz.

"Nereye?

"Kim bilir?

"Nereye gittiğini kim bilir?

"İşe, eve, kadına, hastaya, arkadaşa, anaya, babaya, oğula, vazifeye, iyiliğe, kötülüğe, mefkûreye veya hakikate gidenler, daha ileride nereye gidiyorsunuz?

"Yolun başında ve sonunda cahiliz.

"Bilmiyoruz.

"Ver bir cıgara. Bir tane mi var? Kes yarısını ver. Yakalım. Kibritin alevinde senin ve benim ey kaldırım çocukları sarı, yeşil yüzlerimiz belirip sönüyor. Ah, gözlerimiz... Herkesin bakmaktan korktuğu ve gözlerini kaçırdığı gözlerimiz...

"Bir bardak çay içmek için şu elektrikleri göz kamaştıran dükkâna girelim. Orada, bizden birçok insanlar var, bir millet var: Ruslar. İhtilâlden sonra tam bir kaldırım milleti. Ne kadar da benzeşiyoruz! Aziz dilenci arkadaşlar, bir bakışta birbirimizi tanıyoruz.

"Bir bardak çay, haydi, yarına kuvvetli çıkmak için bir bardak çay.

"Yarın gece gene burdayız, bu kaldırımlarda...

"Ve sabahlara kadar...

"Ve gene şapkamın kenarını gözlerimin üstüne indirerek, pardösümün geniş eteklerini bir harmaniye gibi vücuduma sımsıkı dolayarak, kendi kendime sarılarak.

"Yarın gece.

“Ve her gece.

“Buradayım, buradayız; ben, sen, o, biz, bütün kaldırım çocukları.

“Allahaısmarladık! Yarın gece!”

Muallâ kitabı kapadı, biraz durdu, sonra tekrar açarak o faslı sonuna kadar bir hamlede okudu. Beş gün, beş gece bu insanlar, bir atelyeden çıkıp öbürüne giderek, yer minderlerinde ve kanepe üstlerinde ikişer üçer saat uyuyup uyanarak, anî bir kararla şehrin bir ucundan öbür ucuna gezintiler yaparak içiyorlar, konuşuyorlar, şarkı söylüyorlar, münakaşa ediyorlar, okuyorlar ve resim yapıyorlardı. Seyyar bir güzel sanatlar kumpanyası! Bütün hareketlerinde abesle makul, nizamla kargaşalık, aynı kıymetleri alıyor. İçlerinde gece yarısı, halk sinemadan çıkarken, Beyoğlu kaldırımının ortasına bağdaş kurup oturanlar var; ellerindeki paketleri caddenin büyük lâmbalarına doğru fırlatıp atanlar ve kepenkleri yumruklayanlar var; gene o beş geceden birinde, bütün bir apartman halkını ve bütün bir sokağı uyandırarak tanıdıklarından birinin evine baskın yapıyorlar. Aynı adamlar, günün bazı saatlerinde, ciddî ve muntazam, konuşuyor ve çalışıyorlar: Biri ötekinin portresini yapıyor; biri kitap okuyor ve öteki notlar alıyor. İşlerine gidip sonra tekrar kafileye iltihak edenler var. Gene o beş gün içinde sayıları otuza baliğ olarak bir motör gezintisine çıkıyorlar. O gecelerden birinin sabahında, içlerinden biri şövalenin başına oturuyor ve ötekinin resmini yapmak için dört saat çalışıyor.

Fakat o kadar sarhoş ki, muşambanın üstüne paletteki boyaları nakletmekten ve içinde hiç bir insanî şekil teressüm etmeyen bir renk yığını vücuda getirmekten başka bir şey yapamıyor. Gülüşüyorlar. İçinden çıldırıyor o ve fırçayı tekrar kapıyor, yirmi dakika içinde bir şaheser meydana getiriyor. Kitabın muharririne göre, “teknik” denilen şey öyle bir meleke ve itiyat yekûnudur ki, nihayet gayrı şuura ait faaliyetler arasına girer ve spontane bir tarzda meydana gelen sanat eseri, kendi tekniğini de beraber taşır. En büyük hatamız, tekniği, yaratıcı ilcalarımıza inzimam eden ayrı bir şuur faaliyeti zannedişimizdir. Yaratma ameliyesi yekpare, spontane ve kendi tekniğini de haizdir. Tashih etmek bozmaktan başka bir şey olmaz.

Bütün bu âlemlerin üstüne son perde nasıl kapanıyor? Bu son perde yorgandır: Beşinci gün öğleden sonra, hepsi evlerine ve yataklarına dağılıyorlar. Şehir onları bir iki gün göremiyor, arayanlar bulamıyorlar. Yalnız çok aşinalar arasında, göz ucuyla bakışlara refakat eden, kulaktan kulağa bir fısıltı: “Gene kayıptalar.”

MUALLÂ Hanımın cevabını beklerken, bütün yaz mevsimini İstanbul'un muhtelif sayfiyelerinde geçirmeğe karar vermiştim. Yorucu zihin faaliyetleri, bedenî suistimallerle geçen ve büyük bir felâketle biten uzun bir kıştan sonra buna ihtiyacım vardı. Kararımı tatbike başladım. Sahil otellerinden birinde oturuyordum. Evi dağılmış, hiç bir noktaya sabit bir alâka ile bağlı olmayan serbest bir insandım; fakat bu hürriyetin tadı boşluğun korkunç esaretiyle bulanıyordu. Zekâmız ve muhayyilemiz, bizi ümit ettiğimiz kadar oyalamıyor. Kitabın dostluğu da günün bir kaç saatine münhasır. Nihayet, her tesirin cevabını bekleyen içtimaî hassasiyetimizin azdığı vakitlerde, ikinci bir insanla aramızdaki ruhî teamülü çok arıyoruz, ben bunu geceleri o kadar arıyordum ki, hiç bilmediğim ağaçlıklı yollarda, kendi başıma saatlere dolaştıktan sonra, oteldeki odama pek yorgun döndüğüm halde, gece yarısından sonra saatlerce uyuyamıyordum ve gürültülü kalabalıklardan daha tesirli darbelerle ihsaslarımın üzerine vuran yalnızlığım uykumu kaçırıyordu.

Bir gece, saat üçe veya dörde gelirken, uyumak üzere idim. Kapı vuruldu. Büyük bir hayretle yatağın içinde oturdum ve sordum:

- Kim o?

Oda hizmetçimin sesi geldi:

- Sizi istiyorlar.

Kapıyı açtım ve sendeleyen gölgesiyle hâlâ uykusuyla mücadele ettiğini gördüğüm hizmetçiye sordum:

- Kim istiyor?

- Bilmem. Bir adam aşağıda.

- Nasıl adam?

- Bir adam... Öyle... Bir... Uşak gibi adam.

Hiç bir şey anlamadım. O gün bu otelde olduğumu iki arkadaşımdan başka hiç kimse bilmiyordu. Boğaz'ın bu sahili şehirden en aşağı otuz kilo-

metre uzak. Civarda kimseyi tanımıyorum. Zabıtanın beni aramasını icap ettirecek hiç bir mesele yok. Saate baktım: Üçe yirmi var.

Biraz giyindim ve aşağı indim. Büyük kapının methalinde, başı açık ve bir kasket tutan eli yorgun bir uzanışla sarkmış, bütün vücudunu kendi haline bırakmış ve bir dizi ileri doğru çıkmış, tanımadığım bir adam, yaklaştığımı görünce büyük bir hürmetle doğruldu ve selâm verdi.

- Hayrola? dedim.

İsmimi gayet doğru telâffuz ettikten sonra, hicabıyla vazifesi arasında bir muvazene arar gibi gülümseyerek:

- Zatıâliniz misiniz? diye sordu.

- Evet, dedim.

- Bir hanım sizi dışarıda bekliyor.

- Bir hanım mı? Ne hanımı? İsmi nedir?

- Bilmiyorum. Sizi bekliyor dışarıda.

- Peki, siz kimsiniz?

- Ben şoförüm. Hanım otomobilde.

Arkamda duran hizmetçiye ceketimi getirttim ve şoförle beraber dışarı çıktım. Otelin sokağında otomobil yoktu. Şoför hızlı yürümeğe başladı:

- Buyurun diyordu, şurada.

Şoseye çıktık. Yirmi adım ötede bütün lâmbaları söndürülmüş bir otomobil duruyordu. Ona doğru koşarken tanıdığım bütün kadınları zihnimden geçirdim. Bunların başında Muallâ Hanım vardı, fakat hiç birinin bu saatte beni bulabileceklerine ihtimal vermiyordum.

Şoförden evvel arabaya koştum ve pencereden içeriye baktım. Karanlıkta, hiç kımıldamayan bir insanın köşeye sıkışmış gölgesini görebilmiştim. Bir kadın olduğu açık renk mantosundan belliydi. Bütün dikkatimle baktım. Tanımak kabil değildi.

- Kimsiniz? diye sordum.

Cevap vermedi. Yerine oturan şoföre seslendim.

- Yak şu lâmbayı.

Ve mavi ışık altında biraz evvel zihnimden geçirdiklerim arasında bulunmayan bir kadın gördüm: Kımıldamıyor, bir şey söylemiyor ve önüne bakıyordu.

Ben de kımıldamadım ve bir şey söylemedim. Bu sükûtum onun bütün vücudunda bir sarsıntı yaptı. Omuzları, kolları ve dizleri anî bir ihtilâçla çır-

pındıktan sonra tekrar hareketsiz kalmıştı. Kendisine dikkatle baktığımı görünce bir an bana doğru çevirdiği gözlerini önüne dikti, yutkundu ve titrek bir sesle:

- Sizinle biraz görüşmek istiyorum, dedi.

Ben pencere kenarında duran ellerimi çektim. Uzaklaşacağımı zannetti ve vücudu bana doğru uzandı.

- Giriniz içeriye, dedi, burada konuşabiliriz.

Hesaplı bir duruştan sonra ağır ağır kapıyı açtım ve içeri girerek oturdum.

Gergin vücudu azar azar gevşeyerek bir himaye arar gibi otomobilin köşesine büzüldü. Gözlerini sık sık açıp kapıyordu. Yüzü ne kadar solgun! Mavi ışık altında bir suyun içinde imiş gibi titrek, bulanık ve müphem bir görünüşü var. Çok yakınımda olduğu halde pek uzakta imiş hissini veriyor. Güzel kadın: Saçlarının koyu siyahıyla şakaklarının mat ve hasta beyazlığı, renksiz, ince ve uzun yüzüne, zıt ihtiraslarının mânasını o kadar kuvvetle aksettiriyor ki sık açılıp kapanan ihtilâçlı gözleri, kendini saklamak ve bizi şaşırtmak için nafile bir çırpınış gibi görünüyor.

Söze başlaması için derin bir nefes alıp bıraktım. Muhtelif “tik”lerinden birini yaptı: Omuzlarının ani bir titremesiyle silkindi ve kaşlarını çattı. Pek ciddî bir sebeple bana geldiğini anlıyordum. Onu bir suâle cevap vermek kolaylığından da mahrum bırakmak ve bu cesaretinin bütün tehlikelerinden kendisine hiç yardım etmemek için sustum, hiç bir şey sormadım.

- Sizi bu gece görmeğe mecburdum, dedi.

Sonra şiddetli bir hareketle çantasını açtı. Mektup veya beni görmeğe kendisini sevk eden başka bir şey çıkaracak zannettim; fakat içinde mendilini aramak bahanesiyle bana söyleyeceği şeyleri aradığını anlamıştım ve bir sabırsızlık hareketi daha yaptım.

- Bu gece saat dokuzda bütün gazetelere ve Beyoğlu’nda üç yere telefon ettim. Dostlarınızdan biri burada olduğunuzu haber verdi. Bir davette idim. Gece yarısına kadar kendi kendimle mücadele ettim ve nihayet otomobile atlayarak geldim.

Durdu. Sonra hafif bir sesle:

- Rahatsız oldunuz! dedi.

Ben daha hafif bir sesle:

- Estağfurullah, dedim.

- Mecburdum. Çünkü bu gece davetli olduğum yerde bir şey duydum.

Gene durdu ve benim bir hayretimi, bir sualimi bekledi. Her şeyi anladığım için hiç bir şey sormadım. Vücudu köşeden çıkarak gene gerilmişti. Bu sefer, çenesinin altından doğarak boynuna doğru bir yıldırım gibi uzanan "tik"leri harekete başlamıştı. İki yumruğunu da sıkarak titredi. Gözleri daha sık açılıp kapanıyordu; kendi kendine sorar gibi:

- Doğru mu, bilmem? dedi.

Gene cevap vermedim. Kendisiyle aramda başlarken biten bir münasebet vardı ve tesadüfen mektuplarını gören bir dostumdan başka dünyada hiç kimse, bu kadınla benim tanıştığımı bile bilmiyordu. Benim sükûtum, onun vücudundaki titreyişleri ve kıvranmaları arttırıyor, her vakitki asabiyetini buhran derecesine getiriyordu. Ayağının birini yere hızla vurmağa başladı. Gene mendilini alıyor, yüzüne hafifçe dokundurarak tekrar yerine koyuyordu.

Loş ve kapanık bir sesle:

- Biliyorum, dedi, sizin hakkımda verdiğiniz kararı hissediyorum. Fakat bu kadar serbest misiniz? Aramızdaki mukaveleyi bana haber vermeden yırtabilir misiniz?

Gayet sakin cevap verdim:

- Aramızda hiç bir mukavele yoktur.

- Evet, yazılmış bir mukavele yoktur, fakat...

- O bir müsveddeden ibaretti.

- Bu müsvedde kelimesini ilk defa şimdi söylüyorsunuz.

- Nitekim tatbike başlamadık. Sizinle ilk görüştüğümüz zaman konuşmuştuk ki her ikimizin de hayatımızda birçok eskizler, tasavvurlar, projeler vardır. Geriye baktığımız vakit adeta uzun bir şey bulamıyoruz ve dinamik hayat, bu plânlara karşı tatlı ve korkunç bir istihzadan ibaret. Hatta şunu size söylediğimi gayet iyi hatırlıyorum: Ben bir gün aile albümünü karıştırırken hayretler içinde kalmıştım. Bütün izdivaçların, doğumların, birleşip ayrılmaların, ölümlerin resimli bir tarihçesi olan bu albüm, hep tasavvur haricinde vakalarla dolu idi! Her sahifesinde kendi kendime soruyordum: "Bununla evleneceğini kim hâtırdan geçirirdi? Bunun bu yaşta aramızdan kaybolacağını bir an düşündük mü? Bunun şununla sevişeceğini bize on beş sene evvel söyleselerdi inanır mıydık?" filan. Size bunu anlattım.

Her türlü projelerin milyonlarca ihtimalden birine şuur vermekten fazla kıymeti olmadığını ve müphem sezişlerimizin haricinde hiç bir tahmine istinat edilemeyeceğini söyledim. Tasdik ettiniz. Sonra ben hüküm verdim:

“Aramızdaki mukavelenin, istikbal üzerinde de katî zannettiğimiz hesapların birer hayalden fazla kıymeti yoktur.” Değil mi? Hatırlamıyor musunuz? Ah, yenilmez ve korkunç mantık! Fakat bütün kadınlar, bu ezelî düşmanla mücadelenin faydasızlığını çabuk anlarlar ve aklî sahadan kaçmak için beyinlere durgunluk verici bir kıvraklık ve hüner gösterirler.

Vildan da böyle yaptı.

Hemen bahsi makul zemininden çıkardı ve iki insan arasındaki çapraşık his münasebetlerinin karanlık muhasebesini icra etti:

- Nerelerden geldiğimi hiç düşünmüyorsun, dedi, hiç olmazsa aradaki.. şu.. mesafeye hürmet et ve saat kaç, biliyor musun? Benim istikbalim de senin emrine mi tabi? Mukaveleleri bırakalım, seninle ilk tanıştığımız gece o, lokantanın masa başında, gene böyle yan yana oturmuştuk. Fakat böyle mi duruyordun? Mukavele ne demek? Niçin bana mukavelelerden bahsediyorsun? Hatta sözün ne kıymeti var? Bakış, duruş, ellerin bir hareketi, başın bir eğilişi... Asıl her şeyi taahhüt eden bunlar değil mi? Hiçbir mektubuma cevap vermedin, fakat benden aldığın şeyleri niçin iade etmiyorsun? Resimlerim... Biliyorsun ki onlardan bende birer tane vardı.

- Onları bulamadım. Evim değildi. Eşyam bende değil. Günün birinde vereceğim.

Hususiyetime karşı bazı şeyler anlamak için bana karşı malik olduğu bu haktan istifade etmek istedi:

- Ne zaman toplanacaksın? Bunları bana bildirmen lâzımdı. Bütün zaaflarıma rağmen ben senin erkek arkadaşlarından aşağı kalmam. Ayrılırken bile konuşabilirdin. Sen buna tahammül etmeyeceğimi mi zannettin? Beni bu kadar âciz bulduğunu hissettirmeğe hakkın var mı? Ne yapıyorsun şimdi? Hep otellerde mi kalıyorsun?

Sükûtumun içinde utanç da bulunduğunu farz etti ve dizimin üstünde duran bir elimin üstüne elini koyarak:

- Dinle beni, dedi, seninle münakaşa etmeğe gelmedim. Bir arzum var. Yapacaksın bunu. Vadet. Ediyor musun?

Reddin sertliğini tadil edebilecek kadar hafif bir hareketle başımı salladım.

- Vadetmiyor musun? Bilmeden mi reddediyorsun?

- Bilmek istemiyorum. Ben senin ya her arzunu yapmalıyım, ya hiç birini. Huyumu biliyorsun. Muvakkatten hoşlanmıyorum.

- Bilâkis, hep muvakkatten hoşlanıyorsun. Münasebetimizin muvakkat olmasını isteyen sen değil misin?

- Bizim münasebetimiz başlarken bitti.

Elimin üstünde bir örümcek gibi sinirli bir kımıldanışla duran elini birdenbire çekti. Başını arkaya dayayarak gözlerini yummuştu. Uzun bir nefes alarak dudaklarını ısırdı; sonra ansızın gözlerini açarak bana doğru başını uzattı ve iki elimi birden tuttu:

- Sana bir şey soracağım, doğru cevap vereceksin, dedi.

- Peki.

- Rivayet doğru mu?

- Evet.

- Sen mi istedin? Sen mi teklif ettin? Araya girenler varmış.

- Ben istedim, ben teklif ettim.

- Birdenbire nasıl oldu bu? Senin ben evlenmek için ne düşündüğünü bilirim. Nasıl oldu bu?

- Bunları öğrenmek sana hiç bir...

- Öğrenmek istiyorum.

- Bırak. Ben böyle romanları sevmem. Pirandello'nun piyesi için ne söylediğimi biliyorsun. Romancının evinde o kadının bulunması dehşetli sinirime dokunuyor. Buna rağmen çok güzel piyes işte. Anlıyor musun? Bu gelişin ve bizim şimdi burada, bu vakit, bu konuşuşumuz da hoşuma gitmiyor. Mümkün olduğu kadar az vakası olan kitap ve hayat istiyorum. Napoleon niçin gülünçtür? Macera, ihtiraslarımızın en kaba görünüşü değil midir?

- Ben bu gece sana macera olsun diye gelmedim. İstedim, mecbur oldum, macera olsun diye gelmedim.

- Fakat macera oldu.

- Ne yapabilirdim?

- Böyle bir maceradan kendini menederdin.

- O da niçin? Hangi ideale göre kendimi.. biçeyim? Şimdi bana bir "finalist" gibi görünüyorsun. Gayelerden nefret etmez miydin? Ben istediğimi yapıyorum. Hatta benliğim ve gururum bile bana tamamıyla ahmak bir burjuva muhitinden sirayet eden şeyler gibi geliyor.

- Sana öyle, bana da böyle gelir.

- Dinle beni. Kabul et veya etme, teklifimi yapıyorum, şimdi şoföre emir vereceğim, beraber gideceğiz. Odan olduğu gibi duruyor. Nasıl hazırlandığını biliyorsun.

Mektuplarında sık sık bahsettiği bu “odam”ı hiç görmemiştim. Bütün arzusu beni bir defa olsun oraya götürmekten ibaretti. Yalnız bunun için bana yirmiden fazla mektup yazdı.

- Kabil değil, emin ol, belki senin ısrarın benim inadımı tahrik ediyor. Her hangi bir kadının daveti benim için daima enteresandır, senden çok daha kıymetsiz insanların davetine koşabilirim, fakat seninle basit ve muvakkat bir dostluk mümkün olamayacağını biliyorum, sen çok hızlı ve ileri gitmek istiyorsun, benim kendimle kalmağa ihtiyacım var, istersen biraz sabret, yarın ne olacağımı bilmiyorum, belki seni arayacağım, “odam” dursun öyle, istersen boz, kabilse dursun, hiç görmediğim bu odayı biraz seviyorum. Ben, bir gün gelirim belki... Seninle bir daha ya hiç buluşmamak yahut büyük mukadderatın çerçevesi içinde münasebete girmek istiyorum. Beni kendi halime bırak.

Beni değil, sözlerimin kendisindeki akislerini dinleyerek başını iki üç defa salladı ve bana değil, kendi kendine cevap verdi:

- Hayır. Demin yanlış sordum. Benim istikbalim senin emrine tâbi değil. Senin ve benim istikbalimiz “o”nun hükmü altında.

Bilmem nasıl bir hareketle sözünü ansızın kestim:

- Of, dedim, fena, fena... Bu geliş, bu oturuş, gece yarısı bu konuşuş, bu tiyatro, bu maziler, istikballer, bu “o”lar, bu “o”nun hükümleri, bilmem neler... Vaz geçelim bunlardan.

- Peki, izah et bana, anlamıyorum, nasıl oldu bu, sevdin mi?

- Sus. Bana müsaade et, gidip yatacağım, senin bendeki hayalin bana ait bir şeydir, ona tecavüz etmeğe hakkın yok, içimde fena değişiyorsun. Kuzum haydi, sen de git, istirahat et, çok uzun bir yolun var, haydi.

Güldü ve ayak ayak üstüne atarak arkasına dayandı, sallandı:

- Bana cevap vermek istemiyorsun ama gizlemeğe çalıştığın şeyler hep şu halinden belli. Sen ona kat’iyyen lâkayt değilsin.

Elimi kapının topuzuna uzattım. Kolumu tuttu:

- Biraz dur, dedi, biraz.

- Başka şeyden bahsedeceksen, kalayım.

- Başka şeyden bahsedeceğim.

Fakat birdenbire bahsedecek şey bulamadı ve çırpındı. Kolumdaki eli bileğime kadar yürümüştü ve parmaklarının bir ikisi kol düğmemin üstüne öyle şiddetli basıyordu ki acıya dayanamayarak silkindim. Bu hareketimi,

tamamıyla histen gelme bir şey sandı ve aradığı bahsi kendini müdafaada buldu:

- Beni bu kadar düşmeğe muktedir bir insan mı sanıyorsun? Hayır. Ben senin hizana indim. Seninle ancak bu nokta üstünde buluşup anlaşmak kabil oluyor. Seninle çekişmek lâzım, büyük hareketlerin mânasını anlamıyorsun. Bu saatte, bu kadar yoldan sana gelen bir kadını adi adamların gururuyla, adi bir mücadele psikolojisiyle karşılıyorsun. Beni tahkir etmeğe kadar varıyorsun. Fakat bu kuvveti benim sana verdiğimi düşünmüyorsun. Kendi haline kalırsan nesin sen? Bu kuvveti almak için benim hayalime ihtiyacın var. Kendini benim hayalimin dev aynasında görerek mağrur oluyorsun. Ve sen...

Artık söyleyip duruyordu. Âciz hücumları nispetinde kendime hürmetimin arttığını hissedinceye kadar, ihtirasları içinde körleşerek birçok şeyler söyledi; fakat benim daha katî bir hareketle kapıyı açmak ve çıkmak istediğimi görünce ağzından bir hıçkırık koptu. Durdum, o da kendisini hemen toplamıştı ve bir gözyaşı tufanını tam zamanında menedebildi. Geçirdiği tehlikeye hiç dikkat etmemiş görünmek için şoförle konuştum:

- Buradan Şişli kaç kilometredir?

- Yirmi yedi, beyim.

Vildan, ruhî ihtilâtlardan kurtulmak için, basit mevzularda konuşmanın rahatlığını aradı:

- Ben şimdi biraz otomobil de kullanıyorum, biliyor musun? dedi. Alis bir spor arabası aldı. Bazen bana veriyor. Mükemmel şoförüm. Daha doğrusu benim için bir tedavi bu. Sinirlerime iyi geliyor. Seni bir gün gezdiririm istersen... İster misin?

Onu aldatarak rahat etmeğe karar verdim:

- Peki. Fakat bizi kimse görmesin.

- Görmez. Kilyos'a gideriz.

- İyi.

- Ne günü istersin? Ne günü işin yok?

- Telefon et bana. Bu otele telefon et.

- Bir gün evvelden telefon ederim, olmaz mı?

- Olur, fevkalâde olur.

Sesinde bir çocuk sevinci yüzüyordu. O, iki kişilik bir gezintinin hülyasını kurarken, ben, izimi kaybetmek için bu oteli ertesi gün terk etmeğe ka-

rar veriyordum. Kendi kendime: “Yalansız hiç bir kadın meselesi halledilemiyor.” diye düşündüm ve tekrar ettim:

- Fevkalâde olur. Bana şimdi müsaade et. O gün daha iyi konuşuruz. Şimdi git yat, sen de biraz dinlen, yorgunuz çok.

Gene bir çocuk itaatiyle:

- Peki... dedi.

Elini öptüm, kımıldamıyor ve bu sefer hiç kapanmayan gözlerinin bütün ümidiyle yüzüme bakıyordu. Ben ona bakamadım ve kapıyı açmak için arkamı dönerken:

- Bir telefon! diye mırıldandım.

Koşarak uzaklaşırken, çok sevdiğim oteli terk etmemek için bir çare buldum ve oda hizmetçisine tembih ettim.

- Yarından itibaren kim beni telefonla ararsa buradan çıktığımı söylersiniz.

Odamda yalnız kalınca, açık penceremden giren hafif dalga sesleri, bana, Pirandello’nun o piyesini hatırlattı. Birinci perdede açık pencereden giren bir sokak mırıltısı vardır. Sahnenin gayri şuur âlemi telâkki ettiğim arka tarafından seyircinin ruhuna doğrudan doğruya gizli bir dünyanın rüzgârı girer ve bizi iki dakika içinde sıkıştırılmış büyük bir facia dehşeti içinde titretir. Beni Vildan’la tanıştıran bu kitaptır.

Kendisini tanımıyordum. O vakit Roma’dan yeni gelmişti. Bana bir mektup yazdı, Pirandello’nun bir piyesini tercüme ettiğini ve bunu hem Türkiye’de temsil ettirmek, hem de kitap halinde çıkarmak için delâletimi istedi. Görüşmek için Tokatlıyan’da beni yemeğe davet ediyordu.

Bir akşam buluştuk ve tanıştık. Onu gördüğüm ilk on dakika içinde, o ana kadar tanıdığım kadınların en gayritabiîsi karşısında bulunduğumu anladım: Bütün vücudu ve elleri, daimî hareket halinde bulunan, fevkalâde sinirli bir kadın; insana verdiği tesir her an değişiyor. Kısa müddetler içinde güzellikten çirkinliğe ve en kaba insiyakların hoyratlığından en ruhî süzgünlüklere ve safiyetlere giden merdivenin basamaklarından hızla inip çıkıyordu. Küçük bir yüz. Ateş böcekleri gibi yanıp sönen ve fazla kırpılan hem parlak, hem de karanlık siyah gözler. Hakikî rengi belli olmayan boyasız bir deri. Kuzgunî siyah saçları altında şakakların hasta bir beyazlığı var; fakat kulakları yanından boynuna doğru indikçe deri bir parşömen renginden kil rengine kadar istihaleler geçirerek esmerleşiyor; küçük ve toplu bir ağız etrafında bir fildişi rengini alıyor. Omuzları dar, fakat göğsü iyi teşekkül et-

miş. Elleri çok ince, lâdes kemiklerinden yapılmış gibi nahif parmaklarıyla bu eller, sert bir şeye çarpacak olursa cam gibi kırılacak zannediliyor. Ve mütemadiyen bir meşgale arıyorlar: Didiklenecek bir mendil veya eldiven, yırtılacak bir kâğıt bulamazsa, elleriyle dizlerini ve bacaklarını sıkıyor.

Hayatımda tanıdığım kadınlardan çoğunun böyle isterik olmaları bir tesadüf mü idi? Kitaplarımda da kadın kahramanlarımın hemen hepsi bu nevidendirler. Belki de şahsiyetimle öteki insanların mizacı arasındaki gizli tecazüb, beni aynı seciyevî vasıfları haiz beşerî daireler içinde bulunduruyor. Onları tanıyorum ve onlarla anlaşıyorum.

İlk sözü şu olmuştu:

- Bende sizin bütün resimleriniz var, hiç biri ötekine benzemiyor. Sizi görmeği çok merak ediyordum. Fakat siz de hiç bir resminize benzemiyorsunuz. Ben iki muharrirden başka hiç birinin bütün kitaplarını okumadım. Zaten bir kitabı sonuna kadar okuduğum da nadirdir. Fakat Pirandello ile siz öyle değilsiniz. Roma'da iken bile burada bir arkadaşım size ait ne kadar yazı ve resim varsa toplar, bana gönderirdi. Pirandello da öyle. Onu sizden evvel tanıdım. Yazılarınız da, şahıslarınız da birbirine benzemez. Fakat öyle gizli bir benzeyiş var ki, işte o müşterek çizgi üstünde ben kendimi buluyorum. Size garip bir şey söyleyeyim mi? Onun da, sizin de kitaplarınızda ne kadar kadın varsa hepsini kendime benzetiyorum ve ikinizi de onun için seviyorum, yani kendimi seviyorum. Okudunuz mu onu hiç?

Daha ben bir kelime söylememiştim. Bu suali sorduktan sonra cevap beklemeyerek devam etti:

- Zannederim ki İtalyanca bilmezsiniz. Onun Fransızca tercümeleri iyidir. Benjamin Cremieux mükemmel tercüme ediyor. Siz tabiî onları okudunuz, değil mi? Pirandello bu tercümelerden çok memnundur. Şimdi ona İtalya'da fazla hücum ediyorlar, fakat bakmayınız, eskimez o, ne derlerse desinler çok Lâtindir. Lâtin, anladınız mı? Ben bu dünyada Lâtin ve Grekten başka medeniyet yapan unsur tanımıyorum. Fakat beni gene körü körüne bir garp medeniyeti âşıkı zannetmeyiniz. Sizin şarkı anlayışınız hoşuma gidiyor. Garp valörleriyle şarka bakıyorsunuz. O vakit Asya yeni bir cazibe altında görünür. Sarığın değil, şapkanın altında Asya'ya bakmak yeni bir şey. Fakat şarklı olmak şartıyla. Bizim gibi. Yemekten evvel içmek istersiniz, değil mi? Bakınız ben size ait her şeyi biliyorum. Hatta iştahsız olduğunuzu da biliyorum. Ne kadar zayıfsınız! Romanlarınızda bahsi geçen ne kadar hastalık varsa hepsini çekmiş gibisiniz. Zavallı Pirandello şimdi içmiyor. İh-

tiyarladı, biliyor musunuz? Hem sizin gibi değildir o. Biraz burjuvadır. Bütün Avrupalılar az çok öyledirler ya... Rakı içersiniz değil mi? Haydi ben de rakı içeyim.

Bu fırsattan istifade ederek söz sırasını elime geçirmek istedim:

- Pirandello'nun bütün Cremieux tercümelerini okudum.

- Hah... Söyleyiniz, çünkü bana bırakırsanız kat'iyyen size ağız açtırmam. Müthiş gevezeyim. Fakat bir de susarsam ağzımı bıçak açmaz. On gün konuşmadığım olur.

- En çok sevdiğim kitabı "Çıplakları Giydirmek"tir.

Elinde oynadığı ve kenarlarını didik didik ederek kopardığı kibrit kutusunu birdenbire masanın üstüne vurarak bağırmıştı:

- Tamam. Ah... Tamam. Sizi ne kadar iyi tanımışım. Emindim buna. Ben bu kitap için ölürüm. İşte mektupta bahsettiğim ve ismini yazdığım kitap bu idi: "Çıplakları Giydirmek". Ve size garip bir şey söylersem inanır mısınız? Oradaki romancı, hep benim aklıma Pirandello ile sizi getirmiştir. Âşıkım canım ben size, açık konuşalım, fakat dinleyiniz, bence pek mühim bir nokta üzerinde namusunuz üzerine söz vereceksiniz. Dinleyiniz. Ben ölmeden evvel, hiç kimsenin yanında ismimi ağzınıza almayacaksınız. Bir sır taşımağa muktedir misiniz? Doğru söyleyiniz. Beni sokakta görürseniz, bir meclisle.. hayır, ben mizantropum, meclislerde bulunmam, esasen benim hayatım çok karışıktır, ne diyordum? Sokakta görürseniz selâmlaşmayacağız. Tanıştığımızı ikimizden başka hiç kimse bilmeyecek. Bana dair hiç kimseye bir şey sormayacaksınız. Ben evliyim. Kocam şimdi İtalya'da. Vaziyetim çok nazik. Buyurunuz, ne meze istersiniz?

- Teşekkür ederim, susuz ve mezesiz.

- Dehşet!

- Her şey saf olmalıdır, içkiden başka hangi şey kendi kendine bu kadar kâfidir? Haydi...

- Ben de susuz içeceğim. Mukaveleyi imzalıyorsunuz, değil mi? Gizli dostluk... Ben esrarengiz şeyleri severim.

- Ben de. Mektepte iken gizli bir teşkilât yapmıştım. Maksadım gençler arasında bir tesanüt vücuda getirmekti. Ben reistim. Fakat iki kişiden başka hiç kimse reis olduğumu bilmiyordu. Reis "F.K." isminde meçhul bir insandı. Fantastik muhayyilemi böyle doyuruyordum.

"Çıplakları Giydirmek..." Bu isim hoşuma gidiyor. İtalyancasını bilmiyorum, fakat Türkçesi Fransızcasından bin kata daha güzel; gramer tasarru-

fu, icaz ve ahenk olarak güzel: Çıplakları Giydirmek... Siz nasıl tercüme ettiniz bunu?

- Çıplakları Giydirmek.

- Ne iyi. Sizi tanıdığım andan bu ana kadar her noktada beraber gidiyoruz. Çıplakları Giydirmek... Neydi o kadının ismi?

- Erzilya.

- Erzilya.

- İşte o, benim. Romancı da sizsiniz.

- Erzilya... Romancının adı neydi?

- Lüdovik Nota. Siz tıpkı osunuz: "Ellisini geçkin" diyor Pirandello, siz o kadar yoksunuz, fakat o yaşın hali var üstünüzde. "Nafiz bakışlar ve parlak bakışlar ve dudaklarının üstünde adeta çocukça ve taze bir tebessüm." Bakınız nasıl hatırlıyorum.

- Tercümeyi bitirdiniz mi?

- Maatteessüf evet.

- Tercümeye devam etmek o kadar hoşunuza gidiyordu demek!

- Hayatımın yegâne zevkli meşgalesi idi. Ah, fakat bunu oynatabilecek miyiz? Kim oynayacak? Hem bir şey söyleyeyim mi size? Ben tercümeye imzamı atmayacağım.

- ?- Hayır. Siz imza atacaksınız.

- Yapamam.

- Yapacaksınız. Böyle istiyorum ben. Kabul etmezseniz bu son görüşüşümüz olsun. Bence o kadar mühim bu. Beynimi esaslı surette işgal eden insanlar arasında bir mukadderat yaratmak istiyorum.

- Yahut bir roman.

- Onu siz yazın. Yazacaksınız da. Onu da istiyorum.

- Romanları bırakalım. Bütün beynim roman kesildi. Mevzular içinde boğuluyorum. Bir gün, kalabalık bir sofrada, büyük bir yemek dağıtma kaşığını ağzıma sokacak kadar gülünç oldum. Kaşık girmiyordu ve ben ağzımı yırtacak kadar çabalıyordum. Bırakalım şu romanları... Haydi, birer rakı daha...

- Ah, ne kadar osunuz. Kitaptaki romancı... Aynen.. tıpkı... Hatırlamıyor musunuz? Diyor ki... Hani Erzilya romanının yazılmasını ister de romancı... Durunuz bakayım... Birinci perdededir, evet, der ki romancı: "Yavrum, ikiden biri: Bir roman ya yazılır, ya yaşanır. Ben sana hemen tutkun olduğumu hissettim, fakat yazmak için değil, yaşamak için! Ben sana kollarımı uzatı-

yorum ve sen, bana ellerini, dudaklarını uzatacağın yerde, yazmak için mürekkepli kalemimi uzatıyorsun.”

- Siz piyesi adeta ezbere biliyorsunuz.

- Adeta. Hem de...

- Hem de?

- Bırakınız. Her şeyi sonra öğreneceksiniz.

- Hayır, şimdi söyleyiniz.

- Ben bu piyesin bir perdesini Roma’da, hususî bir müsamerede oynadım.

Gözleri daldı. İtalyanca bazı cümleler mırıldanıyordu. Toprak dolu, kapalı bir sesi vardı, fakat o kadar şiddetli hissediyordu ki, sesin delâletini lüzumsuz bırakan vasıtasız bir sirayetle heyecanlarını bana geçirdi.

- Size son perdenin en sonunu okuyayım mı?

- Haydi.

- Türkçe mi, İtalyanca mı?

- Türkçe.

- Durunuz.

Garsona işaret etti ve bir paket getirtti, açtı, içinden siyah bir defter çıkardı: Piyesin tercümesi. İncecik, dolaşık, çapraşık, silintilerle dolu, okunaksız, karmakarışık bir yazı.

- Yazıma hayret ediyorsunuz, değil mi?

Diyerek sahifeleri çevirdi ve defterin sonunu açarak okudu:

“Erzilya, uzak bir tebessümle gülümseyerek. Sen bir hülyadan bahsettin... Artık ben... Bu kadar güzel şeylerden anlamıyorum. Ve tamir etmek için koştum. Evet onun gibi, ki tamir etmek için, inkâr etti. (Grotti hıçkırır. Erzilya şaşırır ve kendini tutması, ağlamaması için ona işaret eder.) Hayır, hayır, yalvarırım sana! Çünkü herkes, herkes güzel görünmek istiyor. Biz böyle oldukça... Böyle... “Çirkin oldukça” diyecekti; fakat ayni zamanda o kadar nefret ve merhamet duyuyordu ki söyleyemedi. Güzelleşmek istiyoruz. (Gülümser) Yarabbim, evet, biraz yıpranmış bir elbise giymek, işte.. senin karşına çıkmak için benim bir elbisem yoktu, çıplaktım... Fakat öğrendim ki, sen de, senin de o güzel bahriyeli üniforman kalmamış. Bunun üzerine.. kendimi sokakta buldum… Ve... (Otelden çıkarak kaldırıma indiği gecenin hatırasıyla kararır.) Evet, kirlerimi tamamlamak için biraz çamur daha. Allahım, ne dehşet! Ne nefret! -Ve bunun üstüne... Kendim için hiç olmazsa ölürken güzel bir elbise yaptırmak istedim.- İşte bunun için yalan

söyledim. Yemin ederim ki bunun için! Bütün hayatımda bana yaraşan bir tek elbise giymedim. Hep köpekler tarafından, her köşe başında karşıma çıkarak üstüme atılan köpekler tarafından yırtılmamış bir elbise; en çirkin, en bayağı sefaletler tarafından kirlenmemiş bir tek elbise... Bir tane olsun yaptırayım dedim -cidden güzel- ölümüm için -hepsinden güzel- bir elbise ki orada, orada giyecektim, fakat o da hemen yırtıldı... Bir nişanlı elbisesi... Ölmek, bu elbise ile beraber ölmek için, başka bir şey için değil, herkese biraz teessür bırakarak, başka bir şey için değil. Hayır, hayır, bu bile değil. Nişanlı elbisem, onu da benden aldılar, kopardılar, parçaladılar. Çıplak ölmek! Beni örten, boğan, tahkir eden hiç bir şey olmadan... İşte! Memnun musunuz? Gidiniz buradan, şimdi, çıkınız! Bırakın beni, sükût içinde öleyim: Çırçıplak. Gidiniz, şimdi kimseyi görmemeğe, kimseyi dinlememeğe hakkım var, değil mi? Gidiniz, sen karına, sen de nişanlına söyleyiniz ki, ölen kadın, çıplak öldü... Çıplak!"

- Ne güzel okuyorsunuz. Bütün piyesi bir kere daha sizin ağzınızdan dinlemek isterdim.

- Dinlersiniz. Davet edeceğim sizi. Ben Tepebaşı ile Tünel arasında bir apartmanda, yalnız başıma oturuyorum. Karanlık bir apartman. Fakat beğeneceksiniz. Oraya daima geleceksiniz.

Fakat gizli tabiî... Gizli, anlıyor musunuz? Gizli... Ben onun için Oscar Wilde'in estetiğini severim. Güzel ve gizlinin sırrını o çok anlamıştır.

- Evet, Pirandello'nun çıplakları giydirmekten anladığı da bu değil mi? Hepimiz, Erzilya gibi, güzelleşmek için yalan elbiseleri arıyoruz ve çıplak hakikati örtmeğe, gizlemeğe çalışıyoruz; hatta kefen bile çıplak cesedimizin çirkinliğini gizlemek için beyaz bir yalandır, değil mi? Sonra, derler ki, cins kediler bu çirkinliği gizlemek için tenha yerlerde ölmeğe giderlermiş. Bazı hayvanların estetiği de bizimkinin aynı. Fakat Vildan Hanım, doğrusunu isterseniz ben Pirandello'nun bu kitabında mevzuu da, tezi de sevmiyorum. Bütün bu fikirler, yüz bin şekilde yoğurarak daima yapabileceğimiz terkiplerdir. Bunun aksini de aynı heyecanla doğru bulabilir ve kabul edebiliriz. İtiraflardaki cesaret ve çıplaklığı sevmiyor muyuz? Güzel bulmuyor muyuz? Daha böyle neler... Benim bu kitapta güzel bulduğum şey, cereyan eden hâdiselerin; aktörlerin fevkinde hissedilen faciadır: Ezelî imkânsızlıkların, anlaşmamaların, zıddiyetlerin ve ihtiras çarpışmalarının faciası. O pencereden düşüp ölen çocuk, o gazetelere düşen rezalet, o bir genç mürebbiyenin kendini kaldırımda rastladığı ilk adama teslim edişi, sonra intihara

kalkması, o romancının kuru şefkati, sonra o nişanlı ile âşıkla mücadeleler, hepsi, bu facianın yanında sahte piyes tertipleri halinde kalıyorlar. Asıl facia sahnenin arkasında, üstünde, yanlarında, her halde gözümüzün görmediği bir yerde ve tanımadığımız insanlar, belki bütün insanlar arasında, yüz bin türlü hâdise şeklinde ve zaman haricinde mütemadiyen cereyan edip gidiyor.

İşte facia orada, anlıyorsunuz değil mi? Facia orada, facia orada...

Vildan Hanım biraz düşündü ve omuzların kuvvetli bir ihtilâciyle silkindi:

- Evet, dedi, ne kadar doğru, evet, evet...

Sonra yanımızdan geçen bir adama dikkatle bakarak mırıldandı:

- Evet. Bu geçeni tanıyor musunuz?

- Hayır, siz?

- Ben de tanımıyorum. Fakat içime bir korku girdi. Ben kimse bizi görmesin diye bu köşeyi intihap etmiştim. Fakat buradan da geçiyorlar.

- Kalkalım buradan. Sizi küçük ve sevimli, yalnız kalabileceğimiz bir yere götüreyim. Esasen ben yemek yemesem de olur. İçiyoruz. Merasimi bırakalım. Haydi.

Piyes defterini aldım, çantasını aldı, çabucak çıktık. Önümde yürürken vücuduna baktım: İnce, dik, bazı pek ahenkli, bazı da pek muvazenesiz bir yürüyüş içinde bozulan ve yapılan kararsız bir tenasübü vardı.

Bacakları çok güzeldi, ayakları küçük, sihirli ve kıvrak.

Caddede ona beş adım arkamdan gelmesini rica ettim. Bir kaç sene evvel gene buna benzer bir maceram olmuştu. Bir kadınla münasebetimizi iki sene en yakın dostlarımızdan, herkesten gizlemeğe muvaffak olmuştuk. Onun da apartmanına gizli bir anahtarla girip çıkıyordum; onunla da buralara geldiğimiz vakit, beş altı adım mesafe ile yürüyorduk. Şüphesiz ben gizli şeylere bayılıyorum. Kendi kendime: “Hayatıma yeni bir kadın giriyor, hem bu sefer bir yıldırım hızıyla giriyor” diye düşündüm ve derin bir sevinçle ürperdim. Fakat en şiddetli heyecanlarıma bile daima refakat eden şuurum, bu sevincimin üstüne de hemen kontrolünü koydu. “Nedir bu?” diye kendi kendime sordum ve içime ansızın derin bir nefret yapıştı. Nedir bu gizli maceralar? Aman bu macera kelimesi. Nedir bu sinirli kadınlar? Nihayet bir film rejisörünün adi muhayyilesiyle harekete gelmiş aptal gölgeler gibi nedir bu koşuşumuz? Nedir bu bir İtalyan muharririnin üç beş günlük fantezisi mahsulü olan bir piyes etrafında hayranlıklar, muhakemeler, bir şeyler? Ne-

dir bu İtalya'daki kocasıyla arasında çıkan her hangi bir bayağı aile kavgasından sonra İstanbul'da sergüzeşt aramağa gelen küçük isterik hanıma verdiğim kıymet? Nedir bu gidiş, bu yürüyüş? Gaye nedir? Ne çıkar? Ne olacak?

Bununla beraber, her türlü gayenin kıymeti üstünde de ebedî hiçliği sezmiş ve kararını vermiş bir adam gibi, hareket için hareket halinde yaşamasını da seviyordum. "Gidelim bakalım, dedi, niçin ve nereye olursa olsun!"

Bir lokantanın arka tarafında, bölme ile ayrılmış, küçük ve sessiz bir yere oturduk.

- Samimi arkadaşınız var mı? diye sordu.

- Var, dedim, bir iki tane.

- Her şeyinizi bilir mi?

- Aşağı, yukarı.

- Çok korkuyorum.

- Korkmayınız. Ben bazen çok zevzeğim, hiç bir şey gizlemem, anlatarak tekrar yaşamanın zevkiyle her şeyimi söylerim, kendimi tutamam; fakat hayatımın esaslı meselelerinde kendime ihanet etmedim. Bilirim ki bu noktada bir yanlış adım beni mahveder. Çünkü ben küçükten beri hayatını tek başına yapmış bir insanım.

- Biliyorum.

- Nereden biliyorsunuz?

- "Bir Adamın Hayatı."

- Ah, çok eksiktir o. Tasavvur edebilirsiniz ki bir adamın hayatı asla yazılamaz.

- Şüphesiz, fakat okuyanlar eksikleri tamamlarlar.

- Kendilerine göre. Ne ise, geçelim bunu.

- Tekrar edeyim, bu münasebetimizi ifşa ederseniz ölürüm. Pek ciddî söylüyorum. Hiç intihar etmeği düşündünüz mü?

- Evet.

- Teşebbüs ettiniz mi?

- Teşebbüs etmeğe teşebbüs ettim. Siz?

- Ben teşebbüs ettim. Bir hafta evvel.

- Oo... Siz hakikaten Erzilya'ya benziyorsunuz.

Yüzünde bir kaç türlü buruşuk belirip kayboldu.

- Belki, dedi, ona benzemek için bunu yaptım. Belki de kendimden hakikaten nefret ettiğim için. Varlığıma bir mâna vermediğim zamanlar çıldırı-

yorum. Kendimi bazen taşıyamayacak kadar mânasız buluyorum.

- O vakit kendi kendinize: “Mâna nedir?” diye sorsanız... “Mânâ”ya mâna veren de biz değil miyiz?

- Ah.. benim hayatım... Ya bu çok iğrenç yahut çok ulvî bir sergüzeşt, bilmiyorum. Kocamı bırakarak buraya geldim. Türkiye’de bir şey olmak istiyorum. Nihayet bir kadın muharrir. Bu da bir şey. Bana, bağlanabileceğim bir şey lâzım. Fakat imzamı atmaktan nefret ediyorum, beğenilmek de istiyorum, beğenilmekten de nefret ediyorum. Siz bana bir şey söyleyin. Fakat mühim meseleleri bir anda konuşmayalım. Daha çok vaktimiz var. Belki bütün bir hayat, değil mi? Benden ayrılmayacaksınız değil mi?

- İstikbale hükmetmeğe kalkmayalım. Yarın mademki doğmamıştır, yoktur. Hiç üzerinde bütün tahminlerimizin kıymeti de hiçtir.

O vakit bir aile albümünün hep umumî tahminler haricinde kalan resimlerle dolu olduğunu anlattım.

Bir şey söylemek için yüzüme baktı, sonra vaz geçerek başını önüne eğdi. Elindeki çatalın ucunu bir meze tabağındaki zeytine hafifçe saplamıştı, fakat birdenbire kolu hareketsiz kaldı. Ne yapmak istediğini unutacak kadar kendinden uzaklaşmıştı. Öyle epeyce durdu; sonra, en çok omuzlarında beliren mutat silkinişle doğrularak tekrar yüzüme baktı:

- Yapamadım, dedi, çekemedim tetiği. Yapamıyorum, elimden gelmiyor, korkağım, müthiş korkak. Hâlbuki ne katî bir karar vermiştim. Beni hiç bir şey hayata bağlamıyordu, hâlâ da bağlamıyor. Kocam beni çekmiyor, hâlbuki onu sevmiyor değilim; çocuk istemiyorum, hâlbuki çocukları severim; hiç bir yerde eğlenmiyorum, seyahatten de bıktım, çok değiştim ben, biliyor musunuz? Her şeye karşı alâkalarını kaybetmiş insanların psikolojileri nedir? Söyleyiniz bana. Bu mevzua dair çok şey yazılmıştır değil mi? Işıkları çekilmiş, soluk bir dünya içinde yaşamak ne korkunç!

- İstanbul’a niçin geldiniz?

- Bunu size anlatmak için bütün hayatımı anlatmalıyım. Fakat size bir kelime ile söyleyeyim: Başka bir insan olmak için buraya geldim; çok seyahat ettiğim için biliyorum ki her memleket ve her iklim, her içtimaî muhit, insana yeni bir şahsiyet veriyor. Bilmem siz bunu nasıl izah edersiniz? Benim hüviyetim, giydiğim elbise, şapka, bulunduğum yer, etrafımdaki eşya, konuştuğum adam, düşündüğüm şey, yaptığım tavrı hareketle beraber değişir. İnanınız buna. Yeni bir eldiven giydiğim gün, benliğimin küçük bir parçasında bir değişiklik olduğunu hissederim; ben İtalya’da başka, burada

başka bir insanım; kocamla konuşurken ve sizin karşınızda başka başkayım. Hani sizin bir resminizin ötekine benzemediğini söylemiştim, benimki de öyle. O kadar ki ben yok oluyorum. Kendimi bulduğumu zannettiğim zamanlar nefretten boğuluyorum. Siz demin Tokatlıyan'dan çıkmayı teklif edince sevindim. Aynı yerde uzun müddet kalamıyorum. Hatta biraz sonra buradan çıkıp başka yere gitmek daha iyi olacak. Bir koltukta yarım saat oturduğum vaki değildir. Belki dünyamı değiştirmek için intihar etmek istiyorum. Tahlil ediniz bunu. Nedir bu? Söyleyiniz bana. Hiç bir mesele üstünde bir çeyrek saatten fazla düşünemem. Onun için bende hiç tahlil kabiliyeti yoktur. Siz yapın bunu. Evet, bir hafta evvel, yatağıma girdim. Rovelveri şakağıma dayadım ve tetiğe parmağımı götürdüm. Katî karar vermiştim. Fakat yapamadım. Ölümden korktuğum için değil. Hâlbuki ölümden çok da korkarım. Fakat bu korkudan kurtulmak için de insan kendini öldürebilir, değil mi? Ah, ne kadar alçağım, ne kadar alçak! İşte karşınızda soyunuyorum. Çıplakları Giydirmek... Fakat bütün insanlar, bütün gayretlerine rağmen çıplaktırlar, değil mi? "Senin de o bahriye üniforman kalmamış" diyor Erzilya. Kimin elbisesi var? Çıplakları Giydirmek! Doğru söylediniz. Bu kitap ezelî bir imkânsızlığı anlatıyor. Evvelâ ismi bunu haykırıyor: Çıplakları Giydirmek. Nasıl oynatabilirsiniz bunu? Bizde kadın artist yok diyorlar. Ne dersiniz? Ah, ben oynasaydım... Fakat görünmek istemiyorum, mademki intihar edemedim, hüviyetimi silmek istiyorum. Siz, Pirandello'nun bir romanı vardır: Feu Mathias Pascal. Okudunuz mu onu?

- Hayır, sinemasını gördüm.

- Mosjokım oynar galiba.

- Evet.

- Güzel filmdir. Fakat kitabını okuyunuz.

- Fransızcası var mı, bilmiyorum.

- Ben de bilmiyorum. İşte Mathias Pascal hüviyeti silinmiş bir adamdır. Mümkün bu, mümkün, biliyor musunuz? Mümkün, İstanbul'da hiç kimse ile temas etmiyorum, ama hiç kimse ile, hiç. Yalnızlıktan çıldırmamak için sizi buldum. Pek memnunum buna. Sizi ben hakikaten sevdim, inanır mısınız? Beni siz yaşatacaksınız. Benim için bir ideal olabilirsiniz. Ne kadar ihtiyacım var buna. Ah, tapınacak bir şey arıyorum. Bulamazsam gene intihara kalkabilirim. Yahut bu dünyanın meçhul bir noktasında kaybolurum. Kutuplara gitmeği bile çok düşündüm. Dünya bana dar geliyor. Ah bu sersem doktorlar! Siz binlerce zıt his içinde paramparça olursunuz, içinizde binler-

ce hüviyet peyda olur, dilim dilim ayrıldığınızı hissedersiniz, bir an içinde belirip kaybolan her duygunuz için büyük ciltler yazılabilir, her nefes alışınızda binlerce muamma içinizde doğar ve kaybolur, halletmek için çırpınırsınız, parçalanırsınız, fakat sersem doktor, bütün bu muammaları bir kelime ile halleder isterse.

Bir kadeh rakıyı susuz ve bir hamlede içti. Yüzü kızarmıştı.

- Oh, dedi, işte şimdi yepyeni bir insan olduğumu hissediyorum. Her tarafım yenileşiyor. İsmimden başka beni bana hatırlatan hiç bir şey kalmadı. Haydi kalkın... Sizinle kapalı bir otomobil gezmesi yapalım. Canım istiyor.

Kalktık, çıktık ve bir otomobile bindik. Dedim ki:

- Evvelâ karanlık bir sokağa gireceğiz, ben bir yere uğrayacağım, siz otomobilde bir kaç dakika bekleyeceksiniz.

Dediğimi yaptım. Otomobile döndüğüm vakit, Vildan Hanıma dükkânı gösterdim:

- Hele şuraya iyice bakınız ve düşününüz... Burasını tanıyacaksınız.

Şoför arabayı dükkânın hizasına doğru biraz çekti. Uzaktan içerisi kısmen görünüyordu: Soluk bir kerevet, iki masa ve birinin üstünde gazoz şişeleri.

Vildan Hanım bütün dikkatiyle dükkâna bakarken bir taraftan da elimi tuttu:

- Hatırlayacağım, dedi, hatırlayacağım... Durunuz, durunuz...

Fakat hatırlayamıyordu. Kendisine bir ipucu verdim:

- Benim son kitabımda...

- Anladım, diye bağırdı, hani arkadaşlarınızla geliyor, bir şey alıyorsunuz!

Pencereye başını daha ziyade yaklaştırarak:

- Ne garip! dedi.

Sonra öteki elimi de tuttu ve ürperdiğini hissettim. Otomobil ağır ağır sokağı geçiyordu. Büyük demir parmaklıklı kapıyı ve yanındaki dükkânı gösterdim. Kepenkleri daima kapalıydı.

- Bir daha burası açılmadı. Biliyor musunuz? Artık o bohem can çekişiyor.

- Ne garip!

- Bakınız, gene o cazbant sesi... İşte o köşedeki bar. Şoför! Arka sokaklardan...

- Ne garip! Kitabınızdaki efsanenin böyle birdenbire hakikat olması ne garip! Ben oradaki hayatı başka bir dünyada cereyan ediyor sanmıştım. Peki, o hasta olduğunuz otel nerede? Onu da çok merak ediyorum.

- Tepebaşı'nda o.

- Devam ediyor musunuz o hayata? Ne müthiş, fakat ne cazip! Hâlâ o dükkân açık, hâlâ oraya gidiyorsunuz demek?

- Pek nadir. Biraz da size göstermek için uğradım. Söyledim ya, o âlemler uzaklaşıyor artık... Henüz karakterini anlayamadığım yeni bir devre giriyoruz. Belki de burjuvalaşıyoruz. Belki de ihtiyarladık. İtiraf ederim ki ben korkmağa başladım.

- Siz mi? Siz korkar mısınız?

- Çok cesur olduğum için çok korkarım.

- Hep zıt şeyleri beraber düşünmek âdetinizdir. Biri ötekini tamamlıyor, değil mi? İlk eserlerinizde de bu fikirlerin tohumları var. Zıt şeyler, sizce, birbirlerinin mütemmimidirler.

- Hayır, içiçedirler. Tamamlamak fikri herkeste vardır. Pirandello'da da var. Anatole France nazarında haz ve keder, gece ve gündüz gibidir: Birbirlerini takip ve ikmal ederler. Fakat bu takip ve devam fikri içinde zıtları anlayış, bizim şuurumuza göredir; zaman ve mesafe haricinde kalan bir hissimiz var ki, onunla, bütün zıddiyetlerin içiçe olduklarını sezeriz; bence sanatkâr hissi budur. Her şeyi chaos halinde, karmakarışık, hazla kederin mâverasında, zaman ve mesafenin mâverasında hissetmek ve küllü kavramak. Meselâ Pirandello her insanda iki zıt şahsiyet kabul ediyor. Bu doğru; fakat çok kaba bir anlayış. Evvelâ insanda nâmütenahi şahsiyet imkânları var; bunların köküne ve küllüne kadar gidelim. Bu cesaret zamanımız psikologlarında yoktur. Fakat siz kendinizi kazıyarak bulabilirsiniz.

- Demin de söyledim ya, ben tahlil yapmam.

- Daha iyi. Sezmeğe çalışınız. Ben size yardım edeyim: Çok merhametlisiniz değil mi?

- Derhal ağlayacak kadar.

- Bununla beraber, pek çok zulümler yaptığınızı hatırlamıyor musunuz? Fakat dikkat ediniz. Bunları ekseriya unuturuz. Kendi içimizdeki adaletten korkan şuurumuz, bu hatıralardan kaçar.

- Bazen bunları hatırlayacak kadar cesaretim var. Evet, pek büyük haksızlıklar yaptığımı biliyorum.

- Tavuk kesmezsiniz, değil mi?

- Öyle anlarınız olabilir ki adam öldürebilirsiniz.

- Belki.

- Muhakkak. Bundan başka her gün azar azar birini öldürdüğümüz de muhakkaktır. Ve bu “biri” en sevdiğiniz insandır.

- Ah, korkunçsunuz.

- Söylediklerimin aksi de ayni derecede doğrudur. Mânevî sahada her iddia doğrudur. Şimdi sizinle şehrin dışında bahçeli bir birahaneye gidiyoruz. Karanlıktır orası. Canınız sıkılınca oradan kalkarız.

- Fakat ondan evvel şu kırlarda biraz yürüyelim. Hürriyet Tepesi yolundayız değil mi?

- Evet.

- Her kitabınızda bu yoldan bahis vardır. Çok mu yaşadınız buralarda?

- En az sevdiğim yollardan biridir. Çok tozludur evvelâ. Fakat şurada küçük bir orman var. Orada biraz gezelim. Şoför, dur!

Ormana girdik. Koluma asılıyor ve başını omuzuma dayıyordu. Sessiz yürüdük. Sendeliyor ve kolumda bir balon gibi şişip sönen ağırlığıyla beni de sarsıyordu. Hafif sarhoştuk. Durdu ve bana doğru bir hareket yaptı. Kucaklanmak istemişti. Çekildim. Fakat birdenbire, evvelâ küçük bir tokat sesi duydum, sonra bu tokadı yiyen insanın kim olduğunu anladım. O, ağaçlar arasından, ormanın derinliklerine doğru kaçmağa başladı. Arkasından koştum. Tanınmaz ve çatlak bir sesle bağırıyordu:

- Kaçınız, gelmeyiniz!

Bir ağacın dibinde onu kollarından tuttum. Büyük ve şiddetli hıçkırıklarla ağlamağa başladı. Bu sefer kucaklamak istediğim halde kollarımdan sıyrılmak için uğraşıyor ve hıçkırıyordu:

- Çekil, dedi, hemen ayrılalım, çekil!

- Vildan!

- Hayır, kabahat sende değil, bende... Bir hafta evvel, o alçakça korkumdan sonra yaşamağa mahkûm olunca ben cezamı çekeceğimi biliyordum. Niçin mi kendimden nefret ediyorum? İşte... Hemen sana bir misal gösteriverdim. Kaldırım kadınları buraya kadar inmemişlerdir, değil mi?

- Fakat sen, bir...

- Ah, sus... yapılmış bir küçük hareketi yapmamış olabilir misin? Kabil değil. Beni teselli etme. Artık silinmez bu. Yaptığın hareket, bu dünyanın

sayısız hâdiselerinin defterine geçti. Oldu bu, oldu. Bitti artık. Bir kere daha mahvoldum.

- Fakat ben...

- Sus!

Belki de sesimi duymamak için haykırarak ağlıyordu.

Onu teskin etmek için fazla yorulmadım. Kendi kendine ve birdenbire sükûnet buldu. Gene ağır ağır yürüdük ve ormandan çıktık. Hiç konuşmadan, epey yürüdükten sonra, bahçeli birahanelerden birini gösterdim:

- Burada oturalım mı? dedim.

Cevap vermeden, benden evvel içeri girdi ve bir ağaç altında, karanlık bir masa başına oturduk.

- Delisin! dedim.

- Sen biliyor musun ki benim akrabamdan üç kişi intihar etti? Amcam Dovil'de, küçük oğlu burada ve halamın kızı da burada intihar ettiler. Hepsi de rovelverle.

- Bırak bunları artık, bırak.

- Haydi, rakı içelim. Bu gece bayılıncaya kadar içeceğim. Demin epeyce sarhoştum. Fakat ağlayınca açıldım. Biraz da ormanın havası...

Omuzlarını kaldırarak başını kıstı ve yumruklarını da kısarak, umumî bir takallüs içinde mırıldandı:

- Seni affediyorum.

- Niçin bir harekete hep kendine göre mânâ veriyorsun? İnsiyakî bir hareketti o.

- En mânalı hareketler onlar değil mi? En samimî hareketler... Düşünseydin öyle hareket edebilir mi idin?

Sonra yumruklarını açtı... Elleri, karanlık bir su içinde kıvranan bir kaç ayaklı deniz hayvanları gibi masanın üstünde çırpınıyordu. İntizamsız ve şiddetli hareketlerle sallanan dizlerinin arada bir bana dokunuşunu hissediyordum. İki elini de avuçlarımın içine alarak tekrar ettim:

- Sen delisin.

Başucumuza gelen garsona emir verdi:

- Rakı. Susuz ve mezesiz.

Garson gittikten sonra bana döndü:

- Senin gibi yapacağım bundan sonra.

- Fakat ben her zaman böyle yapmam. Çok meze yediğim de olur. Bu akşam başka bir niyetim olduğu için meze yemiyorum.

- Ha... Evet... Bana da ver biraz.

- Hiç aldın mı sen?

- Bir kaç defa. Fakat hiç bir şey anlamadım. Yalnız genzimde hafif bir serinlik duyuyorum.

- İtalya'da var mı?

- Pek çok. Adeta her artistin cebinde. Musolini'den başka herkes kullanıyor, diyebilirim. Oh, hayır, hayır... Güç bulunuyor. Ver şimdi.

Evvelâ etrafa, sonra da kullanışına baktım: Acemi idi. Kıymetini bilmiyor ve ziyan ediyordu.

- Yanıma otur, dedi.

Bahçe tenha olduğu için tereddüt etmedim. Ceketimin dış cebindeki mendilin ucunu tırnakları arasında büzerek, ezerek:

- Dinle beni, dedi, ben Barres'in tarif ettiği derasinelerden biriyim. Yalnız memleketimin değil, dünyanın toprağından kökleri kopmuş bir insanım. Bunun için beni bazı tehlikeli bir keder bastırıyor. O vakit ben her şeyi yapabilirim, kendimi öldürebilirim. Bak sana akrabamdan üç kişinin intihar ettiğini söylüyorum. Böyle insanlar kendilerini daha çabuk öldürebilirlermiş. Haydi, aynı kadehten içelim. Dur, benim elimden. Oh...

Derin bir nefes aldı:

- Aman ne güzel... Senin yanında her şey güzel... Evet, kendimi daima öldürebilirim.

- Benim yanımda böyle şeylerden bahsetme.

- Dinle, dinle... Ben hiç bir şeye bağlı değilim, sana bağlanabilir miyim? Güvenebilir miyim? Cevap ver!

- Hayır. Hiç kimseye güvenme.

- Ah, bari yalan söyle.

- Çıplakları giydirelim, değil mi? Hayır! Doğruyu söyleyeceğim. Güvenme bana, güvenme. Sana bir vazife fikriyle bağlanamam. Hislerime gelince onlara güvenilmez. Fakat dikkat et ki, gene en güvenilecek insan, bunu söyleyebilendir. Buna rağmen güvenme.

- Peki... Ne yapayım?

Ne yapsın? Karanlık bir bahçe, bir ağaç altı, bir masa, rakı, bir şey daha, kitaplarını okuduğu bir muharrir, uzakta gramofonla bir Arjantin havası, hafif yaprak hışırtılarıyla esen bir rüzgâr, tabak şıkırtıları ve parmaklığın arka-

sında bir öksürük, ilerleyen gece, karanlık bir apartmana yapayalnız dönmek mecburiyeti, kimsesizlik, İtalya'da yabancılaşmış ve uzaklaşmış bir koca, birbirini kovalayan anlar, garsonun beyaz ceketinin hızla uzaklaşıp yakınlaşarak uçuşu, mânalarını kaybeden bir sürü hatıralar, her hangi üç veya iki hareket arasındaki farkın tamamıyla kaybolmasını hissetmekten gelen usanç, fakat sonsuz bir iniş, zekâdan koparak hep kendi başlarına azan ve coşan ihsaslardaki anarşi ve bazen ruhta bıraktıkları ölüm boşluğu, bir haykırış gibi uçurumlardan dimdik çıkan kollar... Ne yapsın? Ne yapsın?

Cevabım gecikince ellerini mendilimden çekti. Bir kadeh daha içti. Onu kendi haline bırakıyordum. Ne yapsın? Ancak iki kişi arasındaki tecazübe kadar yükselebilen içtimaî duygusunu terbiye mi edebilir? Ona bundan sonra aile ve memleket idealleri ne gülünç görünecek! Piyes tercemesi bir ideal midir? Dediği gibi kim oynayacak? Hiç! Ona kocasını bulması tavsiye edilebilir mi? (Belki bir tokat daha atar.)

- Hiç sevdin mi? diye sordum.

- Ne budalaca bir şey sordun. Benden ne beklersin?

- Anlamadım.

- Ben sever miyim, sevemez miyim?

- Kısa ve bol seversin.

- Çok uzun ve çok bol da sevebilirim. Fakat... Söyleyim mi? Bu benim sırrımdır. Ah, ne melunsun sen! Beni söyletmek için her şeyi yaptın. Çok tatlı bir sansasyon bütün sinirlerimin üstünden ince, serin bir duman gibi geçiyor. Belki beni söyletmek için o dükkâna uğradın. Peki, söyleyeceğim. Fakat benim bütün ümitlerimi kesen ve bende bir tek zayıf ümit bırakan adamı sevebilirim, anladın mı?

- Cesaretini beğendim. Bu itiraf büyük bir cesarettir.

- İstifade edecek misin bundan?

- Bilmiyorum, bilmiyorum. Aramızdaki münasebeti kendi seyrine bırakıyorum. Bu geceden sonra birbirimizi göreceğimizi kim temin eder?

- Sen bunu da yapar mısın? Yaparsın değil mi?

- Ben yapmam, hayat yapar.

- Hayat.

Birdenbire durdu. İki elinin de ihtilâç halinde bulunan parmakları dondu ve beyaz çengeller halinde boşlukta asılı kaldı. Bir omuzunu hafifçe okşadım. Başı ağır ağır öne doğru düşüyor, fakat parmakları açılıyor, kımılda-

mağa başlıyor, nefesleri derinleşen göğsünde müphem hareketler beliriyordu.

İsmini mırıldandım. Ses çıkarmadan ağlamağa başladı. Bu kadar çok ağlayan bir kadın görmemiştim. Hayretim merhametimi kesiyordu. Fakat kendini ne çabuk topluyor. Hemen silkindi.

- Biraz daha, dedi.

Verdim. Başını omuzuma koydu ve kendi kendine söyler gibi söyledi:

- Seni icat ettim ben, kimsin? Nasıl şeysin, biliyor muyum? Ne ehemmiyeti var? Her şeyi ben yaratmalıyım. Bütün hayatım böyle geçti. Hayatımı ben yarattım. Ne ahmaktır bu kadınlar! İsterler ki erkek onlara gitsin, onları bulsun, onlara şekil versin. Hep o sıcak balmumudurlar. Hep erkeğin başparmağı altında bin şekle girerler. İrade ilk teşebbüs edende değil midir? İlk isteyen galiptir. Seni ben yarattım. Bakalım senin sesin benim içimdeki ses mi? Ay... Damağımda bir donukluk var. Nedir bu? Dilimin üstü öyle soğuk ki, biraz daha içeyim.

- Dur, vereyim.

- Aman dilin üstünde bu yakıcı ıslaklık şimdi ne güzel. Sen benim kuklamsın. Değil mi öyle? İlk isteyen daha kuvvetli değil midir?

- Hım.

- Hım. Nedir o öyle? Cevap ver. Peki sus. Ben söyleyeceğim. Aman neler söylemek istiyorum bilsen. Fakat hiç bir şey de hatırlamıyorum. Canım müzik istiyor. Çıkalım buradan. Fakat öyle bir yere gidelim ki hem müzik dinleyelim, hem de bizi kimse görmesin. Kabil mi?

Düşündüm:

- Kalkalım, dedim.

Oradan çıktık. Tekrar Beyoğlu'na döndük. Onu bir karanlık sokakta beklettim ve bir küçük bara gittim. Kafkaslı sahibini çağırdım:

- Bana arka odayı açacaksın, fakat yanımda bir kadın var, hiç kimse görmeden oraya girip çıkabilmesi lâzım.

- Arka kapıyı açtırayım.

- Kabil mi? Ben de onu düşündüm.

- Senin için ne kabil değil? Burasını yık de, yıkalım.

- Haydi, geliyoruz. Fakat o koridora çıkan iki kapıyı da iyice kapat, kilitle. Kimse geçmesin. Yalnız cazbandın arkasındaki kapı açık kalsın.

- Sen merak etme hiç.

Muvaffakiyetle arka odaya girdik. Kırmızı bir kanepe, iki koltuk ve bir masadan, bir de kırmızı abajurdan ibaret eşyasıyla burası, bir ev odasına da benziyordu.

Vildan buraya gelince bir korku duydu, gözlerini iyice açarak etrafına bakındı. Cazbant başlar başlamaz omuzlarını silkti:

- Her şeyi ne çok düşünürüz! dedi.

Garsona tembih ettim:

- Sakın arkadaşlar gelecek olursa burada olduğumu söyleme.

Garson gittikten sonra Vildan sordu:

- Bu odalar ne içindir?

- Bir barın içine ev mahremiyeti sokmak için.

Vildan oturamıyordu. Odada bir kaç kere döndü, dolaştı, korku ile kapıdan dışarı başını uzattı.

- Hiç böyle bir yerde bulunmadın mı? diye sordum.

- İstanbul'da ilk defa.

- O halde sana pek yabancı gelmemeli.

- Ben de ona hayret ediyorum. Yabancı geliyor. Neden acaba?

- Sen hayatında her şey yapmış bir kadınsın. Fakat hiç birine alışamamışsın, hiç birinde ihtisas kazanamamışsın: Evlendin, fakat tam mânasıyla zevce olmadın; sevdin, fakat yekpare bir aşkın olmadı, birçok hâdiseler en büyük ihtirasın billûrunu kırdı; seyahat ettin, fakat sende bir seyyah melekesi teşekkül etmedi; birçok hafiflikler yaptın, barlarda, balolarda, tiyatroların kulis aralarında yaşadın, fakat bir kokot pişkinliği elde edemedin; tercemeler yaptın, fakat bir satır yazı neşretmedin; çocuklara bayılıyorsun, fakat ana olmadın; her emelin, her gayenin büyüklüğünü ve güzelliğini anlıyorsun, fakat hiç bir emelin ve gayen yok; bir çocuk saflığıyla en basit yalanlara inanabilirsin, fakat hiç bir şeye iman etmiyorsun.

Birdenbire avucunu ağzıma kapadı:

- Sus! dedi, seni Makbet'teki cadılara benzetiyorum. Tüylerim ürperiyor... Zekânın aynasında kendimi korkunç görüyorum.

- Ben senin gibi insanlar tanımadım değil. Hatta kadınlardan daha çok. Bunlar bizim memlekette âdeta bir sınıf teşkil ederler. Hem de hepsi asil dediğimiz ailelere mensupturlar.

- Sus! Ben yalnız olmak isterdim.

- Hiç kimse bir zümreye mensup olmaktan kurtulamaz. Bununla beraber içlerinde en tipik örnek sensin. Çok hızlı gidiyorsun sen.

- Bizim sonumuz ne olur?

Fakat cesur bir cevabımdan o kadar ürktü ki hemen gözlerini sımsıkı yumdu:

- Söyleme, dedi, haydi, içelim.

İçti, çok içti. Bir kaç defa yerinden kalktı, sıçrayarak söz söyledi, gene oturdu. Bazen başı önüne düşüyor, gittikçe beyazlaşan yüzünde hiç bir hareket kalmıyor, sesi çıkmıyordu. Cebimden defterlerimi aldı ve içine sonradan bir türlü okuyamadığım incecik ve karmakarışık yazısıyla bir şeyler yazdı. Saçlarından şiddetle bir kaç tel koparארak defterimin içine koydu, fakat biraz sonra bu hareketini beğenmeyerek saçlarını aldı ve yere attı, üstüne hırçın ayaklarını bastı. Dışarıda çalınan bir Rus romansını dinleyerek bir kere daha ağladı. Sık sık İtalyanca mısralar, piyeslerden ve romanlardan parçalar okuyordu. Bir iki defa bar kadınlarına mahsus hareketler yaptı, arada bir vücudunun bütün "tik"leri hep birden harekete geliyordu: Gözleri sık sık ve şiddetle kırpılıp açılıyor, çenesinin altından boynuna doğru uzanan seğirme fasılasız devam ediyor, omuzları silkiniyor, ellerinin parmakları bir lâstik top mıncıklar gibi açılıp kapanıyor, dizleri birbirine vuruyor ve uçları yeri oyan ayaklarının topukları havada kıvranıyordu. Terceme ettiği piyesten bir parça daha okudu ve gene ağladı. Biraz sonra kendisinden daha mesut kadın olmadığını söyleyerek, nihayet menetmeğe mecbur kaldığım sesli kahkahalarla gülüyordu. Bir aralık uyur gibi kendinden geçti ve uyanınca birdenbire nerede olduğunu hatırlayamadı ve bana sordu.

- Haydi, Vildan, dedim, seni apartmanına götürüp bırakayım.

İtiraz etmedi. Apartmanın kapısına gelinceye kadar, şoföre yolu tarif etmekten başka bir kelime söylememişti. Merdiveni çıkmasına da yardım etmiştim. Kendi dairesinin önünde bir eliyle anahtarı sokarak kapıyı açarken öteki eliyle elimi tutuyordu.

Kapı açılınca:

- Gel, dedi.

Bu daveti evvelce tahmin ederek otomobilde kendi kendime kararımı vermiştim. İmkânı yok. Son zamanlarda, içimde azan facia duygusunu, bu gece, bu kadın, mücessem bir halde temsil ediyordu. Öyle sanıyordum ki, işte ben, böyle bir gecede, böyle bir kadına tesadüf edeceğim; ihtirasların böyle bir hızı içinde böyle bir karanlık sokağa ve karanlık apartmana geleceğim; bir kadın suretini alan o facia beni elimden böyle çekecek ve böyle bitirecek. Hayır.

- Hayır, dedim.

Ve ormandakine benzer bir vakanın önüne geçmek için ilâve ettim:

- Başka bir gecemizi tamamıyla burada geçirelim. Şimdi istirahata çok muhtacız. Dinle beni. Hayat bu gece bitiyor gibi hareket etme. Daha güzel günlere pay bırakmak için bir fedakârlık edelim. Sen bunu anlarsın.

Aldandı:

- Peki, dedi, senin için bir gece hazırlayacağım. Mektupla bildiririm. Doğru, hakkın var. Hem bir de hizmetçiyi düşünüyorum. Onun seni görmemesi lâzım. Ben ona göre her şeyi hazırlarım.

- Değil mi?

Elini öptüm ve merdivenlerden hızla indim.

Böyle gecelerde, her türlü zehirden alınan keyfin birdenbire kaçtığı fena bir an vardır: Makine durur gibi, yağmur diner gibi, ses kesilir gibi insan içinde ani bir boşluk peyda olur ve nefes tıkayıcı bir can sıkıntısı ruhu kaplar. O zaman vücut da işkencededir ve otelde geçirdiğim zehirlenme halinin başlangıçları hissedilir: Çarpıntı, bulantı, başta ağırlık ve uykusuzluk.

Bu hale geldiğimi anlayınca bir taksiye atladım, evde ilâç aldım ve iki üç saatlik bir uykudan sonra uyandım. Sabah oluyordu. Geceyi tiksinerek hatırladım. Fakat bu nefret, Vildan'dan ziyade midemden geliyordu. Şüphesiz mide kâinatın merkezidir. Beyinden ziyade o düşünüyor ve bizi idare ediyor. Bütün aşklarımın ve nefretlerimin, bütün ihtiraslarımın mideme bağlı olduğuna ekseriya dikkat ettim. Fakat bu türlü fikirler üstünde çok durmam. Şöyle bir şey söyleyip geçiyorum. Buna benzer müşahedeler pek çoktur. Her halde midemizi manevî bir merkez telâkki etmenin amelî faydaları var. Soğuk bir gazoz içerek Vildan Hanımı yatışmış bir nefretle hatırlamağa muvaffak oldum: Ne garip hikâye bu! Zaten bütün hayatım böyle gayritabiî tesadüflerle dolu. Bir nevi insan var ki, şuurlu veya şuursuz olarak, böyle evvelden tahmin edilmeyen anî vakalara karşı incizabıyla, kendi mizacına uygun gelen bir tarih yaratıyor. Kaderimi yapan benim; fakat beni yaratan bir ben daha var ve birbirlerine bağlanarak nâmütenahiye doğru giden bir ben silsilesi içindeyiz. Bunların arasındaki gizli nispetleri irademizin içinde farz edersek mukadderatımıza hâkim olduğumuzu iddia edebiliriz; fakat irademizi bu nispetler haricinde, fakir ve müstakil bir kuvvet sayarsak, açık denizlerdeki ceviz kabuğundan farkımız yoktur. Nihayet manevî sahada her şey bir tasavvur, bir tefekkür tarzı meselesinden ibarettir ve varlık, nasıl dü-

şünürsek öyledir. Hatta şu son fikrin aksini bile düşünürsek doğru olduğunu görürüz.

Vildan Hanımı tiksinmeden hatırlayınca evvelâ onu senelerden beri tanıdığım bir arkadaş yakınlığı içinde düşündüm. Sesi çocukluğumdan beri alıştığım sesler arasında kendine çabucak bir yer buluyor ve ötekilerle kaynaşıyordu. Yüzü bir dost yüzü gibi, kendimize ait birçok hatıraların içindeki insanî şekillerin müphem albümüne kolayca giriyordu. Meselâ on beş sene evvel geçirdiğim bir kazadan sonra beni ziyarete gelen ve teselli edenler arasında Vildan Hanımın da bulunduğunu kabul edebilirdim ve hafızam yeni tanıdığım bu kadına bir yabancı gibi kapısını kapayamazdı. Hakikat da şudur ki, ben, bilmeyerek bu kadınla senelerden beri dost yaşamışım; aynı heyecanları aynı günde beraber geçirmişiz. O benim kitaplarımı okumamış olsaydı bile, birbirine benzer şeraitin merkezinde yaşayanlar arasındaki gıyabî dostluk alâkasını içimizde taşıyoruz ve günün birinde, bu insanlardan biri karşımıza çıkınca onunla müşterek hatıralara malikmişiz gibi kendimize yakınlığını hissediyoruz.

Fakat Vildan Hanım bana tamamıyla zıt bir his de veriyordu. Onun hatırasından uzaklaşarak büsbütün başka şeyler düşündükten sonra onu tekrar hatırlayınca birdenbire yabancılaştığını duyuyorum; hatta öyle ki, tramvayda yanımda oturan hiç tanımadığım bir insanla ansızın ve sebepsiz kucaklaşmış kadar bütün mahremiyetimi isyan ettiren bir yadırgama ve yabancılıkla sarsılıyor, kendi kendime soruyordum: Kim bu kadın? İsmi nedir? Ve onun şeklini gözümün önüne getirerek, Vildan kelimesini kendi kendime bir çok defalar tekrar ederek, bu cismin ve bu ismin arkasında açılan boşluğa, korku ile, hayretle ve nefretle bakıyordum. Bu boşluğu fena şeylerle dolduruyordum: Her insan yalan söyler ve fazla görünmeğe çalışır. Belki de bu kadın alelâde bir alüfte idi; İtalya kaldırımından buraya hayat aramağa geliyor. Kocası filân yok. Deri kadar ince bir mayo içinde bana kendini çıplak gösteriyor, fakat yaralarını maharetle gizliyor. Ve ben inanıyorum, ona kendimi veriyorum, teslim oluyorum, ben ki her şeyden şüphe ederim, onun hiç bir sözünden şüphe etmiyorum, hayatının muhayyel romanını bir hatıra defteri sanıyorum, bir roman kahramanı gibi kendi kendisinden çıkardığı yeni hüviyetini hakikat gibi kabul ediyorum, beraber oluyorum, peşinden gidiyorum, o giyiniyor, ben soyunuyorum.

Bağırdım. Kendi kendimi itham ettiğim zamanlar, tenhada, zapt edemediğim çığlıklardan biri ağzımdan çıktı. Yataktan atladım, unutmak için bir iki hareket yaptım ve tekrar yatağa girdim. Yüzümün kıpkırmızı olduğunu hissediyordum. Sonra, yavaş yavaş, Vildan Hanım bana içimde kendimi müdafaa etmeğe başladı: Pirandello'yu tercüme etmişti o. En acemi kalemin bir ruha ilâve edeceği şeyi bilirim. Bir piyes tercüme etmek bir şeydir. Vildan Hanımda şüphesiz daha fazla şeyler var. Fakat neydi o ağlamalar? Bütün gecenin hatırasını silkip atmak ister gibi sıçrıyorum ve ona ait hiç bir şey düşünmek istemiyorum. Sonra rahat ediyorum. Bir daha onu görmemeğe karar veriyorum. Şüphesiz bir daha onu görmeyeceğim.

Ertesi gün ondan uzun bir mektup aldım. Birinci göz gezdirişte yazısını okumak kabil değildi. Evvelâ kelimeler arasında hiç mesafe yok. Harfler birbirinin üstüne binmiş. Birçok yerlerde nokta koymağa lüzum görmemiş ve bazen de üç yerine bir, iki yerine üç nokta atmış. Fikirler tamamıyla insicamsız. Bir cümlenin başıyla sonu arasında hiç bir mantıkî alâka bulunmadığı oluyor. İşte bazı parçalar:

"Akşama kadar yüzükoyun, arka üstü, yan, türlü türlü vaziyetlerde yatarak, koridorda dolaşan hizmetçinin ayak seslerine karışan sokak gürültülerinin müziç sesi dekoru içinde kıvranan Vildan'ını unutmadın ya? Hem sen neredesin? Yanımda mı, uzaklarda mı? Ben seni hep yanımda ve başını yastığımda görüyor ve kaybediyorum. Ne gece! Sen Venedik'i bilmezsin değil mi? Aman bilme. Ahmak şairlerin ve romancıların kitaplarında orası bir esrar memleketi gibi tasvir edile edile bitirilemez. Dünyanın en sırsız ve basit yeri orasıdır, çocuğum. Ben esrarlıyım, ben karanlığım diye bar bar bağıran şeyin esrarı kalır mı? Venedik öyledir işte... Aptallara ağız açtıran bir şehir. Nasıl uyandın? Ben çok fena oldum. Başım ve midem böyle işkence görmemişti. Fakat geceyi hatırlayınca bütün fizyolojik, nasıl tercüme etmeli bunu? Uzvî mi? Sen gâvurca kelime kullanmasına aleyhtar mısın? Bence hepsi bir. Piyeste çok yabancı kelime kullandım. Defter yanında ya? Bir yerde unutmuş olmayalım? Canım Pirandello'cuğum.. Onu ilk defa Napoli'de gördüm. Bir pazar günüydü. Hem sana bir şey söyleyeyim:

Aman bir daha bana o musibet şeyden çektirme. Ölüyorum. Hâlâ başım sersem.

Qui vivit in seternum, creavit omma simnu!

Sen bu dilden anlamazsın: Ebedî yaşıyan her şeyi beraber yarattı. Seni de benimle beraber. Saçlarını nasıl koparmak istediğimi bilmezsin. Bir oda

hazırlayacağım sana, bir oda, bir oda. O bardaki oda gözümün önünden gitmiyor. Qui vivit in seternum... Dante'yi sever misin sen? Şu dakikada neredesin? Benim gibi hem Roma'da hem İstanbul'da mı?"

Ne sinirli kırlangıç! Deli! Bütün mektup şaşırtıcı bir sükûnet içinde bu sevimli ve soğuk hezeyanları sıralıyor. Bazen kelime yerine yazıda kullanılmayan garip işaretler koymuş. Bunlarla cümlesini tamamlıyor. Bazen de çok zeki bir ibaresi var:

"Düşün ki her an ben değişiyorum, her an sen değişiyorsun, buna rağmen birbirimizi nasıl tanıyabiliyoruz? Bu kaçan benliklerimizi birbirimizde aramak tecessüsü olmasaydı bir saniye konuşabilir miydik?"

Doğru görüş. Konuşmak benlikler arasında bir saklambaç oynuyor. Fakat mektup böyle gitmiyor ki. Gene hezeyanlar:

"Senin niçin üst dudağın yok? Hiç buna dikkat ettin mi? Senin üst dudağının ortasında kırmızı bir et noktası var, kenarları bomboş. Bak neler görüyorum. Bugün saatlerce yalnız bunu düşündüm, meleğim. Ve düşündüm ki, meleğim, insan mezesiz ve susuz rakı içince, gözlerinin önünde -hakikatte olmayan kıllar, sinekler, tatarcıklar ve ufacık ufacık, türlü türlü böcekler uçuşuyor desem inanır mısın? Bazı anlar var ki, muhterem beyefendi, ruh bütün adiliklerinden sıyrılır. Piyesin ikinci perdesinde bu cümleyi göreceksin. O romancı rolünü sen oynar mısın? Ne de yakışır haspama. Bende ses yok, ses. Olsaydı âlem benim birinci sınıf bir trajediyen olduğumu görecekti. Hizmetçimin çok münasebetsiz bir huyu var: Benim ipek çoraplarımı giyerek âşığına gidiyor ve işleri yüzüstü bırakıyor. Hayvan. Çiçekbozuğu, fakat güzel siyah gözlü bir oğlana tutkun. Ona akıl öğretiyorum, demin gene geldi, Rum şivesiyle:

"- Gidezeğim ona, dedi.

"- Gitme, dedim, sersem, biraz kendini arat.

"Ama ne sersem! Tabiî o piç kurusuna bütün aylığını teslim ediyor. Güzel karı, güzel. Başım önüme düşüyor. Yemek yemek budalalığını yaptım. Sen başına konan devlet kuşunun kıymetini bilecek misin? O devlet kuşu benim.

O sanguis meus, o super infusa.
Gratia Dei, sicut tibi, cui
Bis unguam coeli janua reclusa?

“Yani, senin anlayacağın: Ey benim kanım, ey Allah’ın bol gufranı! Semaların kapısı senden başka kime iki defa açıldı? diyor. Bunu düşün de kadrini bil, benim dâhi kumralım. Ve şu müjdemi beynine çak; önümüzdeki perşembe akşamı bendesin. Bak, sana ait her şeyle beraber şunu da biliyorum ki, cuma günü tatilin olduğu için perşembe akşamları zıvanadan çıkarmışsın. Beraber sabahlayacağız. O sanguis meus anladın mı?

“Hayda... Kendimi İtalya’da zannettim, sokakta bir dilenci armonika çalıyor. Dur biraz dinleyeyim. Na, ni, no, ne, ni, nü. Ah, gene ağlayacağım. Tıp. Kâğıdın üstüne bir damla düştü. Ey benim kanım. Semaların kapısı senden başka kime iki defa açıldı? Ağlıyorum, ağlıyorum. Ben bazen istihza ederken de ağlardım. Sende merhametle istihzanın böyle karmakarışık olduğu vaki midir? Tin, tin, tin, tin... Yaşasın vatan! Viva... Anladın mı üstü dudaksız akıllım, perşembe akşamı bendesin. Bütün mânasıyla bendesin. Ay, ay, ay, ay... Gözlerim kararıyor, bebeğim. Koş hemen, gel, beni tedavi et. Nedir bunun ilâcı? Fena, fena... Dur biraz. Hiç bir satırları görmüyorum, yazdığımı okuyabilecek misin?”

Yirmi satır kadar hiç okunmuyor. Adeta kelimeleri birbirinin üstüne yazmış. Fakat bundan hoşlandığı da belli. Sonra yavaş yavaş satırlar açılıyor ve kelimeler biraz büyüyor:

“Çünkü erkek kadının uşağı, kadın da erkeğin hizmetçisidir, değil mi? Hayır, meleğim. Bu sevdadan vaz geçelim. Bak seni ne hale getireceğim. Ah bir kafamın içindeki istikbalini görsen şaşarsın: Parmağın ağzında kalır, ruhum.

“Hep o adam, artık ismini tekrarlamaktan bıktım, misafirler gittikten sonra benimle baş başa kalır kalmaz derdi ki işte bütün hayatta bir ikincisini tadamayacağımız anlar yaşayacağız. Bu dilinin pelesengi idi. Fakat her an böyledir, derdim, bir daha tekerrür etmez. A canım, derdi, her andan bana ne? Ben özlenerek hatırlananlardan bahsediyorum, bunların hakikati de kendileri nispetinde kuvvetlidir. Bilmem iyi tercüme edebildim mi?”

Mektup uzun sürüyordu. Üst tarafına ancak bir göz atabildim. Ertesi gün daha uzun bir mektup almıştım. Fakat gazete idaresi tarafından zarf kazara açılmış. Mazrufu istemeyerek biraz okumağa mecbur olan meslektaş, bana mektubu özür dileyerek iade ederken dedi ki:

- Affet. Gazetelerde arada bir bu kaza olur. Fakat çok merak ettim. Nedir bu mektup? Sence mahzur yoksa biraz malûmat verir misin? Başından on

satır kadar okudum, hiç bir şey anlamadım. Kimdir bu kadın? İmzası da okunmuyor.

Vildan, “Wiiy” imzası atıyordu. Arkadaşımın merakını izaleye çalışmadım:

- Şimdi anlatması uzun, dedim, sonra.

Israr etmedi. Mektubun ilk on satırını okuyunca arkadaşıma hak verdim. Şöyle başlıyordu:

“Bir kralın başını parçalamak istiyorum. Dün gece bu arzu beni uykusuz bıraktı. Yahut kervanlarla çöllerden geçmek, namütenahi seraplar içinden geçmek, usançtan boğuluncaya kadar, birbirinden hiç farkı olmayan sahralara uzanmak... Ey benim küçük sıpam, nasılsın? Heyhat! Ben yıldızları saya saya bitirdim ve bu dünyada yapılacak yani benim yapabileceğim hiç bir şey kalmadı.”

Sonra mektubun satırları derin bir ümitsizliğe dalıyor. O kadar ki etrafımda gazetenin kalabalığı ve en küçük tahayyüle müsait olmayan faal ve maddî muhiti olduğu halde kâğıdın yapraklarından bana bir sıçrayışta büyük bir keder geçtiğini hissettim ve okumağa devam etmedim.

O gün mektubu yazıhanemin gözünde unutmuştum. Ertesi gün -çarşamba- gazeteye geldiğim vakit, bana gelen yeni mektuplar arasında, bir zarfın üstünde, gene onun yazısını gördüm. Mektubu açmadım ve ötekinin yanına attım.

Bu kadın bütün şahsiyeti, hatıraları ve mektuplarıyla bana dehşet vermeğe başlamıştı. Hayatımda meşum bir rol oynamağa namzet görünüyordu ve onu düşünmeğe başladığım saniyede, birbirlerine ancak hailevî fakat şekilsiz duygularla bağlı bir takım acayip ve korkunç hayaller gözümün önüne geliyordu. Bazen bu hayaller vuzuh kazanarak, adi zabıta vakalarının maddî unsurları şeklini alıyor: Kanlar içinde yatan bir ölü, bir revolver, karanlık sokaklarda birbirini kovalayan insanlar ve haykırışlar... Sonra namlusunun deliği yüzüme doğru yaklaştıkça bir tencere ağzı kadar büyüyen bir revolver... Korkuyordum ben bu kadından, korkuyordum. Beni öldürmek istediğini zannediyordum. Hüviyetini tabiî insanlar arasında göremeyeceğimiz kadar muvazenesiz bir mahlûk için akla gelebilecek ne kadar ihtimaller varsa hepsinden şüpheye başlıyordum: Belki bir casustu, belki romanesk bir cinayet yapmak isteyen bir hayalperestti, belki tamamıyla deli idi. Tanıdıklarım arasındaki akıl hastalarının halleriyle bununkiler arasında kıyaslar yapıyor ve benzeyişler buluyordum.

Ertesi gün -perşembe- mektup almadım. Fakat şöyle bir hâdise oldu. Uşak kılıklı bir adam odama girdi. İsmimi sordu.

- Benim, dedim.

Bir kelime söylemeden odadan çıktı ve koşarak uzaklaştı. Oda kapısına kadar giderek arkasından bakmış, hiç bir şey anlayamamıştım. Merdivene doğru yürüdüm. Arkasından bir hademe koşturmak muvafık olup olmayacağını düşünüyordum. Bir de baktım ki Vildan basamakları çıkıyor. Onu görmemiş gibi derhal odama döndüm ve bitişik iki muharrir odasına açılan kapıları kilitledim. Niçin geliyor? Ne cesaret! Ben ki, her kim olursa olsun, tanıdığım kadınlardan hiç birinin işimin başında iken bana telefon etmelerini bile istemem; bunu açıkça kendilerine söylediğim vakidir; aramızdaki münasebeti adeta kendimden bile gizlemeğe çalıştığım Vildan'ın ziyaretine nasıl tahammül edebilirdim.

Odadan içeri girdi. Yüzünde biraz evvelden kalma bir ümit artığı ile, benim kendisini gördüğüm halde odama kaçışıma mâna verememekten gelen taze bir şüphe vardı. Kendisine bir şey söylemeden, başımı önüme eğdiğimi görünce sendeledi ve geriye doğru bir adım attı. Ona ikinci bakışımda içime büyük bir korku girmişti. Beklemediği muamelem karşısında kendini kaybedebilir, bağırabilir yahut ağlayabilirdi. Sapsarı kesildiğini görüyordum. Bir rezaletin önüne geçmek için yanına gittim ve gülümseyerek elini öptüm ve iki kapıyı gösterdim:

- Bunları kilitlemek için buraya koştum. Çünkü iki taraf da muharrirlerle dolu. Sen mukaveleye muhalif olarak nasıl gelebildin? Biz tanıştığımızı herkesten gizlemeğe karar verdik, sen şayiaların merkezine geliyorsun. Burada görülürsen yirmi dört saat içinde İstanbul'un her tarafı münasebetimizi haber alır.

- Ben de bunun için evvelâ buraya bir adam gönderdim.

- Faydasız bir tedbir... Her an buraya girenler, çıkanlar bulunur.

- Bunu da düşündüm. Eğer biri gelecek olursa ben sana gazeteye ait bir şey sormak için gelmiş gibi yapacağım. İşte, bunun için de makaleye benzer bir şey getirdim. Buraya hiç yazı neşrettirmek için kadın gelmez mi?

- Bazen gelir. Fakat bu role arkadaşları inandırmak çok güçtür. Neyse. Otur. Al bir sigara. Emret.

- Mektuplarımı aldın mı?

- Hepsini. Yani üç tane.

- Evet, üç tane. Okudun mu?

- Doğrusu, bazılarını deşifre etmeğe çalışıyorum. Fakat birinci mektubun çok tatlıydı. İkincisi çok acı.

- Bu gece geliyorsun, değil mi?

- Bunu sormak için mi zahmet ettin?

- Evet. Anla ki buna çok ehemmiyet veriyorum.

- Bu bana biraz gayritabiî görünüyor.

- Hakkın var. Benim bildiğim şeyi bilmiyorsun da ondan. Sana bir şey hazırladığımı bilmiyorsun.

- Bir sürpriz?

- Bu adi kelimeyi kullanmak istemediğim için "bir şey" dedim.

- Güzel. Çalışacağım.

- Nasıl?

- Güzel, diyorum.

- Sonra? Bir şey daha söyledin.

- Çalışacağım.

Elindeki çantayı masamın üstüne attı ve dizlerini bir kaç defa birbirine vurdu. Sonra derin bir nefes bıraktı.

- Ben sana realist bir cevap veriyorum, dedim, nafile katî vaitlerde bulunmamak için.

- Ne demek o?

- Senin hayatında katî bir şey var mı? Benim hayatımda olabilir mi?

- Fakat beyefendi, her gün burayı teşrif buyuruyorsunuz. Her gün muntazaman yazı yazıyorsunuz. Demek, isteyince ve mecbur olunca katî yaşıyorsunuz. Bana gelince mi talih, kader, kısmet, tesadüf? Şüphe etmeseydim gelir miydim buralara kadar...

Sonra birdenbire ismimi söyledi ve teklifsizleşti:

- Bana bak. Ciddî söylüyorum. Bu gece gel. Sana çok mühim bir şey söyleyeceğim. "Çalışırım" deme, çıldırırım, bağırabilirim. Sen kendine, benim sana verdiğim ehemmiyeti veremezsin. Benim verdiğim şey gene benimdir. Benden ayrılınca sen ne isen o kalacaksın. Biz daima bu şartla konuşacağız. İnce bir adam gibisin sen. Bu kadarını niçin anlamazsın?

- Seni temin ederim ki "çalışırım" sözüyle gururumun hiç bir alâkası yok.

- Peki, neden?

- Hiç kimseye yüzde yüz söz vermek âdetim değil.

Gayri ihtiyarî bir kahkaha attı, hemen ayağa kalktım ve iki kapıya da baktım. Gözlerimi açarak:

- Ne yapıyorsun? diye mırıldandım.

Avucunu ağzına kapadı:

- Sahi... dedi.

- Rica ederim.

- Peki...

Ve kahkahalarını kendi içinde yaymaya çalışarak dedi ki:

- Niçin güldüm biliyor musun? Ben de atlatmak istediğim erkeklere randevu verirken bunu söylerim de ondan. Bu kadın lâkırdısıdır, kadın.

“Kadın” kelimesinin burada uğradığı sefalete karşı hissettiğim nefreti gizlemek için önüme baktım. Uzun müddet sustum. Kalktı ve en fena anı intihap ettiğinin de farkında olmadan bana yaklaştı ve elimi tutmak istedi. Ormandaki hâdiseyi hatırlayarak elimi çekmek hürriyetimi de kaybettim:

- Geleceksin, dedi.

- Peki.

- “Çalışırım”sız.

- Peki.

- Saat altıdan itibaren bekliyorum.

- Peki.

- Bütün gece beraber.

- Peki.

- Üçüncü mektubumda yazdığım şeyleri de getireceksin.

- Peki.

- Söz.

- Peki.

Bütün bu “peki”lerin otomatik tekrar edilmesinde gizlenen hakikatin de farkında olmadan çıktı. Benden uzaklaşması için istediği kadar teminat vermeğe hazırdım. Odamda yalnız kalınca mânasız hareketler yaptım: Biraz evvel yazmağa başladığım yazıyı yırttım ve henüz yontulmuş, ucu sipsivri bir kurşun kalemi tekrar yontmağa kalktım, ucunu kırdım. Üçüncü mektupta yazdığı şeyler ne imiş? Daha onun zarfını bile açmamıştım. Mektubu elime aldım, zarfı yırtmak için bir tereddüt devresi geçirdim, sonra okumaktan vaz geçtim. Gitmeyecek olduktan sonra faydası ne? Gitmeyeceğim. Yüksek sesle “Kat’iyyen!” dedim.

Sonra kapıların anahtarlarını çevirdim ve bitişik odada yüksek sesle münakaşa eden muharrirler arasına girdim. Mançuri'deki Japon menfaatleri hakkında fikir kavgası yapıyorlardı.

Biraz sonra içeriye mektubumu kazara açan arkadaş girdi ve beni odama çekti:

- Kimdi o? diye sordu.

Bu sualin çok canımı sıktığını gizleyememiştim. Büsbütün merak etti. Ah, bu gazeteciler. Hemen hepsinde vakaları bilmek ve şahısları tanımak ihtirası vardır. Bu sathî tecessüs ihtiraslarının gıdasıdır.

Sustum.

- Anladım, dedi, mektubu yazan kadın.

Gene sesimi çıkarmadım. Belki mektubun on satırını değil, hepsini okumuştu ve yazının üslûbuyla kadının halleri arasında benzeyiş bularak bu tahmini yaptı. Cevap vermediğimi görünce uzaklaştı. Arkasından kapıyı kapadım ve kendimi derin bir nefrete teslim ettim. Boğuluyordum. "Bir daha bu kadını görmeme imkân yok!" diye düşündüm. Fakat bir türlü makalemi yazmağa başlayamıyordum. Zarfını açmadığım üçüncü mektubu da okumak istedim, biraz tereddüt ettim ve okudum:

"Yarın gece geleceksin. Gelmezsen bir kere daha ölümle boğuşacağım. Sen benim hayatımı bilmiyorsun. Yaşamağa lâyık değilim. Beni müthiş bir felâket kovalıyor. Beni sen yaşatacaksın. Ve yarın gece, yarın gece, yarın gece! Sana her şeyi anlatacağım. Yeryüzünde hiç kimsenin bilmediği bir şeyi yalnız sen öğreneceksin. Böylece romancı merakını gıdıklıyorum sanma. Doğru söylüyorum. Çünkü ben, giyinmek için, her zaman doğru söylemem. Yanında piyesi de getir. Hoşuna gidecek bir projem var. Ah benim sol memem kadar kalbime yakın çocuk! Bir sözün hiç hatırımdan çıkmıyor: Kediler bile demiştin, fakat cins kediler, leşlerinin çirkinliğini gizlemek için tenha yerlerde ölmeğe giderlermiş. Onların da güzel hakkındaki telâkkileri bazen bizimkine benziyor. Onlar da çıplaklarını giydirmek istiyorlar. Bu söz beni ürpertti. Her kedi görüşümde bu sözü hatırlıyorum. Ve bu şehirden, bu memleketten, şehirlerden ve memleketlerden uzaklaşarak dünyanın ıssız bir toprak parçası üstünde ölmek, ne harika! Bana yarın gece geleceksin, geleceksin tontonum, çünkü ben gelmemenden çok korkuyorum. Belki bu milyarda bir ihtimal; fakat gelmezsen... Gelmezsen... Ne diyeyim? Bu "ne diyeyim?"in altında yazamayacağım kadar müthiş bir şey var, ne diyeyim? Çok fena olur."

Bir kere daha korktum. Nedir bu halim? Sokağa çıkarken, tramvayda ve yatakta içimi derin bir korku basıyor. Bazen gece yarıları uyanıyorum ve sebepsiz korkuyorum. Bilhassa yalnız kalmaktan. “Sağken Ölüm” isminde on sene evvel bir hikâye yazmıştım, orada da bu korku var. Demek bende eski bir şey bu. Fakat o zamanlar bunu pek az duyardım. İki aydan beri hemen her gün. Bu bir mu? Yakında ölecek miyim? Daima içimde anî bir felâket zuhur edeceği korkusu uyanıyor. Anî bir felâket! Ve lüzumsuz ihtiyatlara müracaat ediyorum. Vildan’dan kaçmak lâzım. Bana bu kadın felâket getirecek. Mektubunu okumaktan bile korkuyorum, fakat merak da ediyorum.

Okumağa devam ettim:

“Her şeyin sadeliği altında ne müthiş kâbuslar... Bir cam parçasına bakarken bile onun şeffafiyeti arkasından öteki eşyayı değil, camın içinde, camın göze görünmeyen derinliklerinde facialar gizlendiğini hissetmemek kabil mi? Ne esrarengiz şey, bu cam! Değil mi arslan yürekli farem?

“Çocukken elime cam kırıkları alır ve onlara saatlerce bakarak hülyalara dalardım. Başka çocukların da cama karşı hususî bir alâka taşıdığını gördüm. Camın içinde rüyalar var. Hele aynalar! Geceleyin aynaya bakmaktan korkardım. Halam bana demişti ki:

“- Sakın geceleyin aynaya bakma, fenadır.

“- Neden hala?

“- İnsanın sonu fena olur.

“Hâlbuki ben o zamana kadar, pek çok defalar geceleyin aynaya bakmıştım. Sonradan bakmadım ama baktıklarımın uğursuzluğundan kurtulabilecek miyim? Ben ne kadar batıl hislerle doluyum, bilsen. Ne kadar inanırım böyle şeylere... Ah, kediler, kediler. Cins kedilerin ölümü... Ben cins miyim? Sen daha benim kim olduğumu bilmiyorsun. Yarın gece sana ailemi de anlatacağım. Ah, prensim, benim bütün ailemin başında maceralar, facialar, komediler ve neler! Tevekkeli mi benim muvazenem bozulmamış? Evvelâ üç tane intihar! Bir de cinnet var ya... Ben de ya delireceğim, ya intihar edeceğim. Gel yarın akşam bana. Fakat niçin bu kadar tekrar edip duruyorum, elbette gelirsin. Korkuyorum demek. Gelmemenden korkuyorum. Niçin? Şüphe ediyorum. Gel mutlaka. “Odan” hazır. Ah bir gelip görsen... Kendini orada bulacaksın: İki yaşından bugüne kadar.”

Gene odama, iki kişi girmişti, mektubu göze attım ve onlarla bir konuşmanın hararetine dalarak bu meselenin içimdeki tesir dairelerini aştım.

Ve gece Vildan’a gitmedim.

Haftalarca ondan ses çıkmamıştı. Ebediyen sustuğuna ihtimal vermedim. Onu düşünmeğe çalışıyordum. Bu muammanın üstüne eğilmeye ve onu halletmeğe de kalkmadım. Her karma karışık mesele gibi Vildan hâdisesinin de şüphesiz nihayet basit bir hakikati vardı. Şu veya bu. Aslında her şey ne kadar sadedir ve zekâmız kendine yem bulmak için neler icat eder; bununla beraber, varlık, mademki eşyanın bizim içimizde aldığı mânadır, bu karışıklık da o sadelik kadar bir hakikattir. Fakat ben işi amelî tarafından kavrayarak basit farz ettim, çünkü şüphesiz her şey farz ettiğimiz gibidir; ve düşünmedim artık bu meseleyi. Unuttum.

Sonra hissi kablelvukuunu duyduğum meşum hâdiseler silsilesi baş gösterdi: Evimdeki odamda meçhul bir ses peyda oldu. Bu bir vehim değildi. Herkes, bütün misafirlerim bu sesi duyuyorlardı. Sebeplerini aramağa kalktık. Soba boruları ve bacalar bile muayene edildi. Her taraf tetkik edildi ve sesin nereden geldiği anlaşılamadı. Sinsi, derin, korkunç bir uğultu. Bazı günler on onbeş kişilik misafirlerimi, en hararetli konuşma anlarında birdenbire susmağa, kendini dinletmeğe mecbur ediyordu. İçlerinden biri:

- Bu ses durmazsa çıldıracağım! diye bağırdı.

Ve en sevdiğim insanı almak için evime ölüm girdiği gün, ancak o günün sabahı, bu ses kesildi. Onun yerini insan çığlıkları ve iniltiler doldurdular. Pek az sonra her şeyim dağılmış olarak, yurtsuz ve sevgisiz, kendimi yapayalnız, etrafımda en yakın şeyler bile yabancılaşmış bir halde, sokakta buldum.

Sonra Muallâ Hanım hikâyesi başladı. Aradan iki üç ay geçmişti, hâlâ katî cevap vermiyordu. Ne ret, ne kabul: Tereddüt.

Ve boş bir terazi ibresinin iki taraftan birine meyletmesi için kefelerden birine hayatın ilâve edeceği meçhul yeni ağırlığı bekleyerek binnefis yaratılışların gizli akıntısına ve esrarlı oluşuna kendimi bıraktım. Durmanın ve beklemenin ileri atılmadan daha müthiş bir kuvvet oldukları anları bilirim. Sabrın heykelleri olan uzak Asya ilâhlarına bayılıyorum. İnnallahe maassabirin.* İkimizin de birbirimizi istemeyerek hicvettiğimize aldırmadan bekledim.

Vildan'dan hiç ses yoktu. Yalnız onu bir gün Beyoğlu'nda gördüm. Ben elimde bir gazete ile boyacıda oturuyordum. Dikkatle bir yazı okurken yorulan gözlerimi caddeye doğru çevirince onun geçtiğini gördüm. O beni görmedi. Zayıflamıştı ve öfkeli bir yürüyüşle, hızlı gidiyordu. Hemen gazete arkasına yüzümü sakladım ve geçmesini bekledim.

O kadar. Sonra, dördüncü defa olarak, bir gece yarısı otomobille Boğaziçi'ndeki otele geldiği zaman onu görmüştüm. Günde bir kaç kere telefon ederek beni aradı. Otel müdürü ihtarıma göre hareket ediyordu. Fakat beni orada yakalaması ihtimalinden korkarak daha fazla kalmadım. Gecelerim İstanbul'un muhtelif semtlerinde geçiyordu.

Vildan'ı bir kaç defa düşündüm. Gönderdiği mektupları bir daha okumak ve bu kadının içimde kaybolmağa başlayan mizacının ve meşrebinin silinir taraflarını hatırlamak istiyordum. Fakat hiç bir mektubu yanımda değildi. Bunlar, sonradan ayrıldığım gazetenin kütüphanesinde bana ait evrakın ve kitapların rafında kalmıştı. Bir gün ele geçmesinden de korkuyordum. Fakat elim değip de o gazeteye uğrayamadım. Nihayet gittim ve başka bir kâğıt aramak bahanesiyle kütüphanede o mektupları buldum ve yanıma aldım.

Başka bir kâğıt aramak bahanesiyle diyorum; çünkü hiç bir mahzur olmadığı halde, ancak bence malûm olan bir şeyler için kütüphaneye girdiğimi bile söylemekten çekiniyordum. Belki ele geçmişlerdi, okunmuşlardı, benim bu kadınla alâkamın içimde yaşayan bir şey olduğunu bilmelerine de razı değildim.

Mektupları tekrar okuyunca onları baştanbaşa güzel buldum. Hatta kendi kendime Vildan'ı yeni bir tarzda izah etmeğe başladım. İnsanları şu iki türlüye ayrılmış görüyordum: Bir kısmı hiç değişmeyen ihtiyatları, yaşama usulleri, muayyen vehimleri ve hakikatleri, içtimaî bir sınıf içinde muayyen dereceleri olanlar. Amele olsun, müstehlik olsun, bunlar birer manevî burjuvadırlar. Çünkü cemiyet onları kendi baskısı altında, kendi emirleriyle kımıldayan mahsusî bir âlet haline geçirmiştir. Artık bu insanların her biri "müesses"dirler ve müstehase haline gelmişlerdir. Evlenen arkadaşlarımın bazılarının da böyle teessüs ettiklerini ve cemaatlaştıklarını görüyordum: Kibar sınıfının, memur sınıfının, asker sınıfının, amele sınıfının, velhasıl zümrevî bir tertibe dâhil ve tâbi olan her sınıfın birer ferdi gibi.

Fakat başka bir kısım insan daha var: Bunlar daha canlı, daha hızlı, daha belli bir değişme içinde her zaman keşmekeşlerini tazeliyorlar; her sınıfın muhitine dalıp çıkıyorlar ve kolaylıkla intibak ettikleri kadar, kolaylıkla da isyan ediyorlar. Bunlar, romanlarındaki birçok insanlar gibi sınıfsızdırlar. Teessüs etmemekte, cemaat ve müstehase olmamakta ilâhî ve şeytanî bir ısrarları var. Korkunç bir tarzda mücadele ediyorlar. Bütün sanatkârlar ve Vildan'lar. Kendimi onların içinde buluyorum, onlardan nefret ediyorum, kaçmak istiyorum ve onları seviyorum.

Vildan'ı özlediğim günler oldu. Fakat aramağı düşünmedim. Onun hayalinde bile arzularımı daima kesen sivri ve keskin bir köşe vardı. Neydi bu, neydi bilmiyorum. Belki de onun bana benzeyen tarafıydı ve kendime karşı nefretlerimle birleşiyordu.

Fakat bir gece sarhoştum. Arkadaşlarımdan çabuk ayrılmak istedim ve onun apartmanına koştum. Büyük kapıya gelince durdum ve geriye döndüm. Hemen vaz geçmiştim.

Otelde beni aradığı günden sonra on gün kadar geçmişti. Beni telefonla gazetede buldu. Sesinde hiç bir müsbet ve menfî his yoktu. Bitaraf bir insan rahatlığıyla konuştu:

- Otele çok telefon ettim, yoktun. Nasılsın? Bu sefer açık ol. İstemiyorsan bir daha seni aramam. Söyle bakayım?

- Seni göreceğim geldi.

- İnanayım mı? Peki. Bana gelir misin?

- Gelirim.

- Bu sefer geleceğinden eminim. Bir de sana dair havadislerim var. Seni bugünlerde meşgul eden mesele hakkında. Gel mutlaka. Ne zaman istersen? Gene perşembe mi olur?

- Artık perşembe akşamlarım kalmadı. Ne vakit istersen.

- Yarın gece.

- Peki.

- Bekliyorum.

- Bu sefer yüzde yüz.

Telefonu kapadım ve düşündüm. Çok değişmiş. Sesinin bu yeni ifadesi hiç sunî değildi ve şahsiyetinin bu yeni manzarasıyla beni kendisine bağlayan terkibi de bozulmuyor, hüviyetimi değiştiriyordu. Ona karşı tecessüsüm tazelendi. Gitmek istiyordum. İçimde onun uyandırdığı korkuyu bastıran yeni bir iklim doğdu.

Benim hayatımda nöbet nöbet bir kadın rüzgârı eser. Aylarca bana çok yakın bir kadın yüzü görmem. Senelerce bile sürer bu. Fakat ansızın, hayatımda bir kadın istilâsı başlar ve birbiri arkasından birkaçıyla tanışırım. Bu yeni epidemi içinde üç dört cepheye ayrılan münasebetlerin merkezden idaresi lâzım gelir. İki ay evvel tanıştığım bir ecnebi kadın beni Vildan'dan iki saat sonra telefonla aradı. Akşamüstü buluştuk ve bir otomobil gezintisi yaptık. Arkadaşsızlıktan şikâyet etti ve benimle sık sık beraber olmak istedi.

Fransa darülfünunlarından birinde okumuş, bütün muasır fikir cereyanlarına vâkıf, kültür sahibi bir kadındı. Teklifini memnuniyetle kabul ettim.

Bütün geceyi onu düşünmekle geçirmiştim. Sabahleyin uyanınca Vildan'ı içimde silinmiş buldum. Ona gidip gitmemekte tereddüt etmeğe başlamıştım. Bu sefer Vildan'dan değil. Kendimden korkuyordum. Son aylarım beni pek fazla yoran, müsekkin ilâçlar almağa mecbur eden heyecanlar içinde geçmişti. Belki maceralardan nefretimin bu yorgunlukla da alâkası vardı. Vildan'a karşı hissettiğim yeni arzunun teessürü hayatımda müthiş bir bozgunla neticelenir diye korktum ve karar veremedim.

Fakat Vildan ertesi gün bana gene telefon etti:

- Gelecek misin?

Diye sordu. Bir gün evvel yüzde yüz verdiğim sözden dönemedim.

- Evet, dedim.

Telefonda bir sükût oldu.

- Alo... dedim, orada mısın?

- Buradayım.

- Ne düşündün?

- Bu eveti beğenmedim.

- Sebep?

- Hafif çıktı pek.

- Hayır. Kat'iyyen geleceğim.

- Dinle beni. Geçen defa için mektupla istediğim şeyleri unutma.

- Peki.

- Neydi onlar? Unutmadın mı? Söyle bakayım?

- Evvelâ piyes.

- Sonra.

- Sonra da o.

- Tamam.

Geçen seferki davetten evvel gönderdiği üçüncü mektubunda, beraber gezdiğimiz gece tecrübe ettiği şeyden istiyordu.

- Fakat dedi, çok getir.

- Kâfi derecede.

- Hayır, daha fazla getir. Bana lâzım.

Biraz düşündüm. Ne için istiyordu?

Bu geceden sonra da icap ettiği zamanlar keyfine devam etmek için mi, yoksa bu zehirden kendi aleyhine daha katî ve meşum bir tarzda istifade etmek mi istiyor?

- Fazlası kabil değil, dedim.

- Niçin?

- Sen niçin istiyorsun?

- Sorulur mu bu? Yoksa hayatımdan endişe mi ediyorsun? Benimle o kadar alâkadar mısın?

- Tabiî.

- Korkma. Bununla intihar edilmeyeceğini bilirsin.

- Her zehirle intihar edilir.

- Hayır, intihara karar verenler için daha müsait zehirler olsa gerek.

- Belki sen bunu en keyiflisi zannediyorsun.

- Öyle zannetmiyorum.

- Peki, mümkün olursa getiririm.

- Hayır, söz vereceksin.

- Veremem imkân meselesi.

- Neden imkân meselesi?..

- O kadar kolay değil. Sana bu işin kendi lisaniyle cevap vereyim: “Piyasada mal yok.”

- Sen istesen...

- Bulamam.

- Açık söyle. Para meselesi ise...

- Kat’iyyen değil, hanımefendi, milyon verseniz bol bol kabil değil.

- Peki, sen gel de istersen hiç bir şey getirme.

- Mersi.

- Bekliyorum.

- Peki.

Her teklifte gizlenen maksatları bulmak hırsıyla bu defaki davetinde de esrarengiz sebepler arıyor ve hayalimle icat ettiğim imkânları kendi kendime birer roman vakası gibi şişirerek hâdisenin sırrına ermek istiyordum. Bu ısrar neden? Eğlenmek ihtiyacı mı? İsterik bir arzu mu? Alelâde romanesk bir gece yaşamak hevesi mi? Kendini anlatmağa çalışmak mı? Ecnebi kadının itiraf ettiği arkadaşsızlık azabı mı? Daha fena ve korkunç şeyler mi? Nedir?

Akşam saat sekize doğru Vildan'ın apartmanına gittim. Eski bir ev bozması olan bu binanın merdivenleri geniş ve tavanları yüksekti. Az mumlu ampuller apartmanın havasında maziden kalmak gölgeleri dağıtacak derecede kuvvetli bir ışık vermiyorlardı ve duvarların soluk renginden mi, üstlerindeki silinmiş manzara resimlerinden mi, trabzanların başka bir devre ait olan harap olmuş ihtişamından mı, nereden geldiğini anlayamadığım bir fenalık duygusu, kuvvetli ve soğuk bir kavrayışla bütün ruhumu yılan gibi sardı. Bu ürperme, bazı eksikliklere karşı sevgimi hemen dondurmuştu.

Kapıyı bana Vildan açtı. Dekolte, sade, poplinden bir ev elbisesi giymişti. Kendisinden beklediğim hiç bir taşkınlık göstermeden, mutedil ve tabiî bir gülüşle beni karşıladı ve yanağını uzattı. Bir serbestlik ve rahatlık duymuştum. Şapkamı elimden aldı ve astı. Upuzun ve loş bir koridorda önüme düşerek ağır ağır yürümüştü. İçinde beş altı parça eşya bulunan bir odaya girdik. Evvelâ etrafıma, sonra Vildan'ın yüzüne bakınca, gözlerinin bana "Odan bu" dediğini anladım ve sakin bir gülüşle cevap verdim.

Odada bir divan başucunda iki sıra ciltli kitap dizili bir raf, büyük ve üstü boş bir masa, iki de sandalye. Rafın üstünde büyük bir resim: Shakespeare, altında küçük resimler: Benim gazetelerde ve mecmualarda çıkan, dükkânlarda satılan dört beş türlü fotoğrafım. Kitap rafının üst sırasında, Hamlet müellifinin bütün kitapları. Alt sırada da benimkiler. Hepsi aynı renk marokenle ciltletilmişler. Shakespeare hazretlerine zâfımı bilen Vildan, beni ona yaklaştırmak için elinden geleni yaparak hoşuma gitmeği düşünmüş. Basit bir fikir, fakat istihzamı harekete getirmekle beraber müsait bir tesir yapmaktan da geri kalmadı, bir daha gülümsedim. Yalnız, bu oda benim için hazırlanmışsa kitaplarımın orada işi ne? Belki Vildan şunu kendi bilmiyordu ki benim evimde kitaplarımdan bir tane yoktur. Çünkü başkalarına vermekten kalmaz ve çünkü ben kitaplarımla beraber olmaktan zevk almam.

Apartmana girdiğimden beri Vildan'la bir kelime bile konuşmamıştık. Ben ondan çılgınca bir karşılayış bekliyordum, bu sadeliği hoşuma gitti. Her halimle memnuniyetimi hissettirmeğe çalışarak divana oturdum. Bana yaklaştı:

- Çıkar ceketini! dedi.

Çıkardım, aldı gitti. Sonra gelip karşımda durdu:

- Farzet ki, dedi, seninle on senedir evliyiz ve hep burada beraber yaşıyoruz. On senelik itiyat sana neler verebilirse, kendini onlara malik farzet.

Yalnız bir şey müstesna: Usanç. Fakat yalandır bu; itiyat bizim gibi adamlara usanç vermez, ruhları yeknesak adamlara verir. Ondan da korkmam. Derhal bir rakı içer misin?

Hemen odadan çıktı. İşin macera tarafı enteresan olmak lâzımdı; fakat neden şuurumun kapılarına bir sürü nefret yığılmış olduğunu hissediyordum? Neden bana öyle geliyordu ki şöyle bir kendimi bırakıverecek olsam nihayetsiz bir can sıkıntısına dalacağım ve kendimi kurtaramayacağım? Bu kadın bu apartmana ne kadar yaraşıyor! Ölüm iştiyakı ile mücadeleye bundan müsait bina olamaz. Yüksek tavanlardan yağan bir tek şey var: Can sıkıntısı!

Vildan elinde büyük bir tepsi ile geldi ve boş masanın üstünü çabucak doldurdu. Söylenerek çalışıyordu.

- Hizmetçiyi savdım. Evvelâ yemek odasında içmemizi düşünmüştüm. Çünkü şu karşıki apartman beni korkutuyor. Fakat lâmbaları sönük. Galiba yoklar. Birer tane çekelim değil mi? İstediklerimi getirdin mi?

- Evet.

- Kâfi derecede mi, fazla miktarda mı?

- Dur bakalım. Şimdi ondan bahsetme.

Bana kendi eliyle içirdi.

- Senin karın olmak stajı yapıyorum, dedi.

- Muvaffak oluyorsun.

- Dur daha bakalım. Şu ilk acemilikler geçsin. Ben evvelâ rakı sofrası falan beceremem. Hoş iyi ev kadını da değilim.

Bir aralık kendimi Vildan'ın istediği gibi farz etmeğe başladım: Evli olsaydım, bu apartmanda otursaydım, her akşam bu saatte gelseydim, şu divana uzansaydım, Vildan bu sade ev elbisesiyle ve ağzının tabiî mütemmimi gibi duran bu sade gülüşüyle başucuma gelseydi, bazen içseydik, bazen konuşsaydık ve sussaydık...

Divana uzandım.

- Bravo! dedi Vildan.

Bana bir kadeh daha içirdikten ve kendi de içtikten sonra yanıma oturdu:

- Ne düşünüyorsun? dedi.

- Bir an için kendimi senin kocan farz ettim.

- Evet?

- Bir an için fena değil bu. Öteki anları bilmiyorum.

Vildan ellerinin asabiyetine bir iş bulmak için gömleğimin bir düğmesini çözüyor, tekrar ilikliyordu. Yüzüme baktı:

- Bu akşam çok yorgunsun! dedi.

- İşte âdeta bir zevce gibi söyledin. Kocasının akşamları arasında mukayese yapmağa muktedir bir zevce. Evet, çok yorgunum. Sinirlerim bozuk.

Cebimden küçük bir şişe çıkardım.

- Bak, daima bu ilâcı yanımda taşıyorum. Son aylarda en küçük şeylerin mânası içimde o kadar büyümeğe başladı ki sık sık çarpıntılarım tutuyor, bazen yerimde duramayacak, kendimi bir yerlere atacak kadar fena haller geçiriyorum. Bir defa kendimi Yeşilköy'den gelen bir trenden aşağı atacaktım. En yakın istasyona kadar zor sabrettim. Kaç defa, kaç defa yollarda, bilhassa tramvaylarda, vapurlarda, meclislerde, iş başında, evde, yatakta hiç bir sinir hastalığı arazına benzemeyen garip haller içinde kaldım. Bazen da o oteldeki vaziyetime benzer haller.

- Seni o yaptığın son teşebbüs de sinirlendiriyor, değil mi?

- Bilmiyorum. Bazen ona hiç ehemmiyet vermediğim oluyor.

- Bunu seninle konuşmak isterim. Çünkü her tarafta senin evlenmenden bahsediyorlar ve pek çok şey söylüyorlar.

- Ben bu dedikoduların önüne geçmeğe çalıştım.

- Gene devam ediyor, fakat. Beni dinle: Gülünç oluyorsun. İtiraf edeyim ki senin bu meselen beni çok meşgul etti. Sebeplerini anlatayım. Benim için karışık bir his faciasıdır bu. Yalnız samimî söyleyeyim: Çok üzüldüm ve "o"nun hakkında çok esaslı malûmat aldım. Sana anlatacağım.

- Fakat ben dinlemeyeceğim. Bu işten bahsedilmesi, benim uyumuş ihtiraslarımı bile harekete getirmekle beraber ekseriya canımı sıkmakla neticeleniyor. İstemiyorum.

- Peki, fakat gülünç...

- Bırak. Hiç değilse şimdi bahsetmeyelim. Bir iki saat geçsin.

- Seviyorsun onu.

Elimi ağzına kapadım.

- Sus, dedim, bunu bana otomobilde de söyledin. Sus, kuzum. Bu kelimeyi sevmiyorum. Alâkalarımızın yüz bin şekline isim bulamıyoruz ve "sevmek" deyip çıkıyoruz. Onun için ne kadar suistimale uğruyor bu kelime.

- Peki, sustum.

- Mersi. Bu akşam sen mutedilsin. Daha ziyade hoşuma gidiyorsun. Beyoğlu gecesi müthiştin.

- Ben sana demedim mi ki muhit mütemadiyen yeniden yaratır. Fakat bu sükûnetimin devam etmeyeceğinden eminim.

- Aman yapma. Benim heyecana hiç tahammülüm yok. Sakin konuşalım.

- Evet, fakat bak, duymuyor musun?

Kulak verdim. Pencereler zıngırdıyor ve dışarda bir fırtına başlangıcı vardı. Vildan elimi tuttu ve kalbinin üstüne götürerek:

- Bak, dedi, kalbim fırtınanın şiddetini takip ediyor. Her zaman böyledir. Kat'iyyen mukavemet edemem.

- Sana bu ilâcımdan vereyim.

- İstemem. Değişmekten korkmuyorum ki.

- Rahatsız olmaz mısın?

- Rahatsız olmaktan da korkmuyorum ki. Haydi, birer tane daha içelim.

- Acele ediyorsun.

- Bu gece ne kadar içeceğimi tasavvur edemezsin. Kollarında sızacağım.

- Yapma bunu. Yapmazsın sen, yapamazsın, kat'iyyen...

- Geceye tahakküm etme.

- Geceye girmekten korkuyorum. Ben her şeyden korkmağa başladım.

- Haydi al kadehini. Bak bu gece neler olacağını göreceksin. Çok.

Fırtına gittikçe ziyadeleşiyordu. Vildan bir sıçrayışta ayağa kalktı, pencereye gitti ve yüzünü cama yaklaştırarak dışarıya baktı:

- Havada acayip kızıllıklar var, dedi.

Pencereden döndüğü vakit omuzlarındaki ihtilâçların sıklaştığına dikkat ettim. Sinirlenmeğe başlamıştı. Gözleri de sık sık açılıp kapanıyordu. Yumruklarını sıkarak bana doğru yaklaştı. İlk tanıdığım geceki Vildan doğuyordu. Birdenbire geriye döndü, masaya gitti, bir kadeh daha içti ve bana da getirdi. Pencereler büyük bir gürültü koparıyorlardı.

Vildan bana sokularak yanıma oturdu.

- Fırtına bana niçin dokunur biliyor musun? dedi. Bak, birdenbire buldum; bana öyle geliyor ki; bu ses, dünyada ne kadar gizli ıztırap varsa, bizim bilmediğimiz varlıkların çektikleri ne kadar işkence varsa onun haykırışıdır. Bunun için tüylerimi ürpertiyor. Kâinatın çığlığı gibi geliyor bana. Bu bir his. Fakat şimdi korkmuyorum. Yanımda sen varsın. Hatta ikimizi birden mahvedecek bir felâketi o kadar istiyorum ki. Şimdi bu apartman yıkılıverse... Birçok defalar yazdın sen. İnsanda yaşamak hırsıyla beraber her an

ölmek hırsı da var. Tabiatta var bu. Vücudumuzu harap eden zehirlerden aldığımız tadın mânası bu değil mi? Fırtına da bu değil mi? Tabiat da kendi kendini yıkmağa çalışıyor. Haydi, beraber yıkılalım. Birer kadeh daha... Bak, başını çevir de şu pencere camına bak, dışarının kızıllığıyla içerinin ışıkları, camın siyah zemini üstünde ne garip bir renk oyunu yapıyor. Bir delinin rüyası gibi, Ah, dur, senin kitabında bir "Yeni Dünya" parçası vardır, dur, bayılırım ona, çünkü benim camda bulduğum derinliği sen de hissetmişsin. Dur...

Eğildi ve kitap rafından "Bir Adamın Hayatı"nı aldı, sahifelerini karıştırdı, aradı.

- Bırak şimdi, dedim, biliyorum.

- Hayır, dur.

Parçayı buldu ve kitabı bana uzattı:

- Oku, dedi.

- Hayır.

- Oku, söyleyeceklerim var. Seninle bilhassa bunu konuşmak istiyorum.

- Peki.

Okudum:

"Evvelâ müphem bir sancının etler arasında yürüyen gizli nefesi halinde bu hastalık, onun ince tenli, narin kemikli, pembe ve körpe vücuduna dadandığı zaman, kendisi yedi yaşında var, yoktu. İkinci alçıdan kurtarılan cilt sathında bir fistül göründü. O vakit ne derin bir keder hissettiğini hâlâ unutmuyor ve evde yapılan ilk pansumanı gayet iyi hatırlıyor.

"Vakit akşamdı. Kafesli bir pencere önünde idiler, annesi, büyük kardeşi, onu çok seven iki komşu kadın, bir hizmetçi ve senelerce onun hayatında kalmak üzere ilk defa evde yanına yaklaşan korkunç eşya: Eczahaneden yeni alınmış taşlar, muşambalar, pamuklar ve gaz bezleri, ilâç şişeleri ve etrafında büyük bir merhametle karışan keskin bir dikkat ve sükût:

"Ağlamamağa çalışıyordu. Pansuman bittikten sonra da acı kesilmemişti. O bir şey söylemiyor, fakat etrafındakiler yüzünden anlıyorlardı. Annesi onu sarsmamak ihtiyatiyle kucakladı:

"- Ne istersin, canın ne istiyor, söyle de ağabeyin gidip alsın, dedi.

"Çocuk düşündü. Herkes ona biraz daha eğilmişti. Gün sönüyordu.

"- Bulamaz ki... diye mırıldandı.

"- Söyle nedir, bulur belki.

“- Yeni Dünya.

“Büyük kardeşi yerinden fırladı:

“- Bulurum, dedi, bir yerde var, biliyorum ben.

“Ve annesiyle beraber odadan çıktı.

“Çocuk hafif bir ümitle başını önüne eğmişti. Yeni Dünya...

“Etrafındakiler bu sözden bir şey anlamamış gibiydiler. Bir tanesi sordu:

“- Nedir bu Yeni Dünya?

“Nasıl anlatsın? Yalnız gözünün önünde pırıl pırıl yanan bir yuvarlak cisim görünüyordu. Tarif edemezdi ki.

“- Hiç, dedi. Yeni Dünya.

“Senelerden beri o, yalnız, bu Yeni Dünyayı istemişti: Yuvarlak, bir renkli, parlak bir camdı bu. Süs olarak dükkânlara asılırdı ve en ziyade Kapalıçarşı’da bulunurdu. Fakat satılmazdı.

“Annesiyle çarşıya gideceği zamanlar yalnız bu Yeni Dünyaları seyredeceği için sevinirdi.

“İçlerinde kırmızıları, yeşilleri, mavileri ve büyükleri, küçükleri, ortancaları vardı. O, en ziyade kırmızılarını ve orta büyüklükte olanlarını seviyordu.

“Bunları el ile değebilecek kadar yakından görmemişti. Cam veya hangi madenden yapılmış olduklarını bilmiyor, bu cilâlı, parlak, renkli madde ona başlı başına esrarlı bir mahiyet gibi geliyordu. Ama ne kadar cilâlı ve parlak! Bütün ışıkları iyice süzerek, tortularından eleyerek, inceleştirerek üstüne çekiyor ve bir noktadan yuvarlağın her tarafına baygın ve tatlı bir yayılışta ışıklar dağıtıyordu. Bir ayna gibi etrafındaki hayatın hareketlerini de aksettiren bu Yeni Dünyalar, âdeta, kendi maddesinin içinde kımıldanan ve yaşayan ayrı bir küçük kâinata sahip olduklarını zannettiriyorlar: Sanki bu yuvarlaklarda canlı bir âlem var ve belki bunun için onlara Yeni Dünya diyorlar. Karanlıkta bile bunlar keskin parlaklıklarıyla ateş gibi pırıl pırıl yanıyorlar ve üstlerinde rüyalara mahsus müphem, yayvan, dairevî gölgeler uzanıyor, daralıyor, yayılıyor.

“Çocuk her bir Yeni Dünya görüşünde, başını ona doğru kaldırır ve bakardı. Sonra annesi onu elinden çekerek uzaklaştırınca da, hayalinde o kırmızı cilâlı yuvarlağın dipdiri kaldığını görür, için için onu seyrederek hiç sesini çıkarmadan yürürdü.

“Kaç defa, kaç defa rüyasında hep Yeni Dünyalar, allı yeşilli ve birçok Yeni Dünyalar görmüştü. Büyük kardeşine Yeni Dünyalardan çok bahsetti.

Ve çocukların her vakit yaptıkları gibi ikisi birbirine:

“- Şimdi canın ne istiyor senin?

“Diye sordukları vakit büyük kardeşi daima yiyecek şeyler söyler. Fakat o hep aynı cevabı verirdi:

“- Yeni Dünya!

“Yeni Dünya onun nazarında kavuşulamayan bütün arzuların sembolü olmuştu.

“Annesi onun bu duygusunu çoktan anlamıştı ve ona bir Yeni Dünya almak için gitmediği, aramadığı yer bırakmadı; fakat Beyoğlu’larında, bonmarşelerde, Alman pazarlarında, hiç bir yerde Yeni Dünya bulamadı.

“Bir gün ana oğul bir kunduracının önünden geçiyorlardı. İkisi birden durdular. Camekânda bir Yeni Dünya asılıydı. Çocuk:

“- Ah ne güzel! dedi.

“Orta büyüklükte ve yeşildi. Gözlerini cama iyice yaklaştırdı. Hiç onu bu kadar yakından görmemişti: İşte, şurada, şuracıkta, şuracıkta, arada cam olmasa elini uzatıverecek, ona dokunuverecek! Ah, bu parlak yeşil yuvarlağı avucunun içine almak, derinin üstünden ıslak bir sabun gibi kayacağını hissettiği cilâlı maddesini okşamak, onu hiç elinden bırakmamak, yatağa beraber girmek ve onunla beraber onun gördüğü rüyaları görmek!

“Ve kim bilir ne büyük bir yalvarışla annesinin yüzüne baktı. Kadın, şefkatinin anî bir hamlesiyle dükkâna girmişti.

“Kunduracı tek başına çalışıyordu. Onlara yalnız gözlerini bir kaldırdı ve gene önüne eğdi.

“Annesi:

“- Baksanıza a, demişti, camınızda bir Yeni Dünya var, çocuk bunu çok istiyor, bana satar mısınız?

“Kunduracı başını kaldırmadan, bütün ümitleri kesen ve ısrarların önünü alan katî bir sesle:

“- Hayır, dedi, satılık değil, süstür o.

“Dükkândan çıkmışlardı ve çocuk o günden beri Yeni Dünya sahibi olmaktan ümidini kesti.

“Şimdi ona büyük kardeşi bir Yeni Dünya getirecek ha? Nasıl? Nereden bulacak? Hafif bir ümidi vardı. Başını önüne eğdi, bekledi.

“Akşam ilerliyor, karanlık artıyordu. Sancısı hâlâ geçmemişti. Etrafında herkes susuyor. Dışarıdan mahallenin sesleri: Viranede oynayan çocukların sesleri gittikçe azalıyor ve yorgunlukları hissediliyor. Bir helvacı sesi. Va-

kitsiz öten bir horoz, kapı tokmaklarının acele vuruşları. Sonra bütün seslerin kesilmesi ve derin sükût fasılaları.

"Annesi lâmba getiriyor. Komşular alçak seslerle veda ederek gidiyorlar.

"Nihayet büyük kardeşi odadan içeriye koşarak girdi. Elinde yuvarlak ve mor bir şey. Muzaffer bir eda ile ona doğru atılıyor:

"- Al, diyor, işte!

"Yuvarlak ve mor şeyi eline aldı, kolu birdenbire ümitsizlikle kesilerek düştü. Bu o değil, hayır. Bu, üstü pürüzlü ve tırtıllı, başka bir şey.

"- Bu değil! dedi ve hemen onu elinden bıraktı. Hayatının en büyük sukûtu hayaline uğramıştı. Başı tekrar önüne düştü.

"Aradan yirmi beş sene geçti. İçinde hep o kavuşulamayan Yeni Dünyaya karşı duyduğu yetimane hasret yaşıyor, bütün emellerinin remzi halinde yaşıyor ve arkasından koştuğu bir emelin sukûtu hayaline uğrayınca, hep o yarasının acıları içinde kıvranırken eline tutuşturulan pürüzlü ve tırtıllı, sahte Yeni Dünyayı düşünüyor, kederli hülyalara dalıyor."

Okuduktan sonra kitabı elimden attım;

- Bu değil, bu değil... Yeni Dünyanın bana verdiği tam his bu değil. Anlatamamışım, kolay anlatılmaz bu. Sen hiç Yeni Dünya gördün mü? Hani yuvarlak...

- Biliyorum, anlıyorum, anlaşılıyor, onu tarif etmekte fazla ısrar etmediğin daha iyi olmuş. Yazdığın gibi esrarengiz bir şeydir o. Bilirim. Bütün parlak maddeler gibi, camlar gibi, aynalar gibi. Ah... Bunu ben ne kadar duydum, bilsen... Adeta benim. Benim, hislerimin tarihini yazıyorsun. Cam, cam! Bu benim eski duygularımın içinde hâlâ yaşar. Bilir misin? Küçükken, yerlere bakarak dalgın yürürken, toprağa saplanmış, tozlanmış bir cam parçası gördüm mü, hemen yere eğilirdim, tırnaklarımla o camı topraktan ayırırdım, silerdim, parlatırdım ve parmaklarımın arasında evirip, çevirerek ona bakar dururdum. Camın kesik tarafını, yani en tarafını gözlerime iyice yaklaştırırdım. Oradan camın içi yemyeşil görünürdü. Düşün, o hiç derinliği yokmuş gibi duran, boş bir hava tabakasına benzeyen, şeffaf ve basit maddenin ruhuna nüfuz eder gibi olurdum, o boşluğun içinde yemyeşil bir Bahrimuhit âlemi keşfederdim. Fakat muntazam kesilmiş değil, kırık camlarda... Sonra o sukûtu hayal! Ben bu parçayı ilk okuduğum vakit ağladım. Orası benim de bütün hayatımdır, emellerimin tarihidir. Benim de içimde böyle hiç varılmamış, bulunmamış, ele geçmemiş, fakat derin bir köşemde asılı ve sıcak yeşiliyle, kırmızısıyla pırıl pırıl yanan bir yeni dünya var. Ve

onun hep taklitleri elime geçti. Onu bulmaktan ümidimi kestiğim zamanlar ölümü istiyorum. Fakat bunları bırakalım. Ben sana başka bir şey sormak istiyordum, onun için bu yazıyı okuttum, sen ki istenen şeyle bulunan şeyin farkını bu kadar basit ve maddî bir mukayese ile yazmışsın, yani bu kadar sert ve kuvvetli duymuşsun; nasıl oldu da hiç tanımadığın bir kızla ciddî surette bütün hayatını birleştirmeğe kalktın? Burada sukûtu hayalden korkmuyor musun?

- Hayır.

- Nasıl olur?

- Hayal yapmıyorum ki sukûtu hayalden korkayım.

- Ah, bu cevap hiç bir psikoloğun ağzına yaraşmaz. Ne demek! İstemeden, farkında olmadan hayal yaparsın.

- Derecesi var. Kendimi daima kontrol ediyorum. Ümitlerimin asgarî bir tahakkuk imkânı dairesini aşmamalarına bakıyorum. En azı istiyorum.

- Ya onu da bulamazsan?

- Bütün cesaretim bu realist görüşümden geliyor. Mesut olmak değil, sadece evlenmek istiyorum.

- Edebiyat!

- Kısmen hakkın var. Bize bir tat vadetmiyen hiç bir teşebbüse girişemeyiz. Hiç bir ümidimizde küçük bir saadet hulyamız olmazsa kapıya, pencereye doğru yarım adım bile atamayız; fakat her şey bir derece meselesidir. Ben büyük hayaller kurmadığımı söylemek istiyorum.

- Ben seni bu meselede beğenmiyorum. Açık söyleyeyim ki epey gözümden düştün. Bu işte senin gülünç ve ahmak bir burjuva halin var.

Güldüm.

- Bırakalım bu muhtelif yerlerde kullandığımız ve hiç bir sabit mânası olmayan burjuva kelimesini. Fakat bilir misin, benim halis burjuva dostlarım vardır, beni fazla derbeder, serseri, bohem filân zannederler. Onların karşısında böyle zannedilmekten sıkılırım; gene benim halis muhlis derbeder, serseri filân falan arkadaşlarım vardır. Onlar da beni burjuva telâkki ederler; onların karşısında da böyle telâkki edilmekten sıkılırım. Bak, sana açık misal. Benim bütün hayatımı ve ruhî keşmekeşlerimi yazan, serseriliklerimi yazan bu kitap karşısında o ve sen, beni ayrı ayrı telâkki ediyorsunuz. Belki o bohem olduğum için benimle evlenmekte tereddüt ediyor, hattâ belki benim evlenmek arzumu yağmurlu bir havada lâlettayin bir çatı altı

arayan adamın selâmet ihtiyacı farz ediyor. Sense bu kararımı gene o mahut burjuva kelimesiyle izaha kalkıyorsun.

- Aman bu tereddüt. Sinirime dokunuyor bu tereddüt benim. Hanımefendi hazretlerinin tereddüdü. Senin gibi bir adam kıymetlerinin münakaşasına nasıl tahammül edebilir? Onun için gözümden düşüyorsun.

- Bu münakaşa, kendime itimadımın hudutlarını geçmeyecek olduktan sonra...

- Fena cevap, kendimize itimadımızın her an ne kadar buhranlara ve sarsıntılara maruz olduğunu bilirsin değil mi? Bu itimadın katî hudutları var mıdır?

- Belki yoktur ama o hudutları sarsarsak gene biz, kendimizi sarsarız. Şahsiyet denilen şeyin sahibi insanlar üzerinde haricî tesirlerin hükmü yoktur. Bizi ürküten kendi kendimizi tenkittir. En büyük düşmanım benim. En çok kendimden korkarım, korkarız değil mi?

- Safsata. Öyle de olur, böyle de. Her halde bu dâvanın seni küçük düşüren tarafını görmekten kaçacak kadar zayıf düşmüşsün. Yalnızlıktan korkuyorsun.

- Asla.

- Kahramanlık taslama.

- Ben yalnızlığın cemiyete rağmen, kalabalığa rağmen içimizi kaplayan ruhî bir halet olduğunu bilirim. Evlenmek insanı yalnızlıktan kurtarmaz, belki daha müthiş bir yalnızlığa atar. Bu iki kişinin bir arada ve ayrı ayrı yalnız kalması demektir ki cemiyetten gelecek imdadın da kıymetini sıfıra indirdiği için en ümitsiz yalnızlıktır.

- Senin bu fikirlerin ne olursa olsun herkese başka türlü söylüyorsun. Cemiyetteki hayalin kirleniyor, anladın mı? Bir gece onun ve senin aranda mukayeseler yaptıklarını gördüm ve sesimi çıkarmadan dinledim. En hazin teferruat üzerinde mütalaalar yürütüyorlardı. Seni belki on defa çırıl çıplak soydular ve giydirdiler. Adeta vücudundaki tüyleri sayıyorlardı. Cemiyetin bu müdahalesini kabul eden, isteyen sensin. Evlenmek bu müdahaleyi istemektir.

Benim içimde çelik haline gelmiş, erimek ve yumuşamak bilmeyen bir karar olduğunu zannediyor, bunu eritmek, yumuşatmak, dilediği biçime sokmak için, kayıtsızlığım nispetinde kızışan ihtiraslarının alevlerini üstüme boşaltıyor, keskin sesini yükseltmeğe başlıyordu:

- Seni aldatıyorlar, haberin yok, senin teklifini “exploiter” ediyorlar; biz kadınların elinde erkeğin o kaba azametinin ne büyük, avuçlandıkça tükenmek bilmeyen bir hazine olduğunun farkında değilsin. Harice karşı münasebetinin kesildiğini ilân ettiler; fakat seninle gizli temaslara devam ediyorlar ve senin ismine istinat ederek başkalarıyla pazarlıklara girişiyorlar.

Ve meselenin ticarî, siyasî mahrem taraflarına ait benim de kulağıma çalınan bir sürü dedikoduların iğrenç bohçasını açarak söylemeğe devam ediyordu.

Tekrar divana uzandım ve nefretimi kendime saklamak için başımı duvar tarafına doğru meylettirdim. İçimde o anda birdenbire eriyerek yok olmağı güzelleştiren ve etrafımla bütün bağlarımı kemiren derin bir tiksinti vardı. Kulaklarımı tıkamak istiyordum. Fakat camları sarsan fırtınanın gürültüsüyle yarış ederek bağırıyordu:

- Sen kendini zeki zannedersin. Fakat amelî hayatta hiç bir şey değilsin. Feci surette safsın. Bak sana bunu ispat edeceğim: Seni ben de aldattım. Benim ismim Vildan değil; evli değilim; Roma’da kocam yok, âşığım var. Onu çıldırtmak için İstanbul’a geldim ve seni buldum. Bu piyes hikâyesi de onu çıldırtmak için. Fakat benim samimî taraflarım da var. Kendimden iğreniyorum ve sana hakikati söylüyorum. İntihar edemesem bile, hiç olmazsa ölüme kendimi atacak kadar severim. Herkes benim gibi değil. Hesap onların bütün işlerinde hâkim. Ben de safım, onun için seni anlıyorum. Senin üzerindeki manevramda muvaffak olamadım. Çünkü hesaplarıma, insiyaklarımı karıştırıyorum. Çıplakları giydirmek! Ben giyinmesini bilmiyorum. Bu dünyada fazilet bir zarafetten ibarettir. Elegansı muhafaza etsinler, kâfi.

Başımı bütün bütün duvara çevirdim. Nefretten boğuluyordum. Tecessüsümün eseri olarak orada kalmak, yerimden kımıldayamamak, fırlayıp kaçamamaksa bana ayrıca nefret, kendime karşı nefret veriyordu. Onu dinlememeğe çalıştım. Dikkatimi fırtınaya çevirmiştim. Müzayede ve hesap! Bunlar o anda benim zihnime yapışmışlardı. Fırtınanın bile camı hesapla salladığını zannettim: Pencereler bazı iki, bazı üç defa zangırdıyorlar ve fırtınanın ağaçlardan çıkardığı ses, havada ölçüsü muayyen bir kavis çizerek yükseliyor ve düşüyordu. Kiremitler uçtu. Arada bir insan çığlıklarına benzer sesler geliyor ve bende enkaz altında kalmış adamların haykırdığı vehmini uyandırıyordu. Bu gürültüler arasında Vildan’ın bağırarak ve daha ziyade kıymet vererek telâffuz ettiği bazı kelimeler, cümleler kulağıma çalınıyordu; “Çıplakları Giydirmek!” - “Hiç değilse şu kadarcık, anladın mı, şu

kadarcık!” - “Tereddüt!” - “Yıkılıyor, her şey yıkılıyor!” sonra lâtince mısralar.

“Yıkılıyor, her şey yıkılıyor!” cümlesi, kafamda epey zamandır teşekkül etmeğe başlayan bir fikir manzumesini hulâsa ettiği için doğruldum ve ona baktım: Ayakta, elinde kadeh, gözleri yanıp sönerek ve bütün vücudu, üstüne düşen yıldırımları hazmetmeğe çalışır gibi ihtilâçlar içinde, boş kalan elinin yumruğu sıkılmış, devam ediyordu:

- Bu dünyada herkes alçaktır, fakat alçak olduklarını bilenler daha az, daha az alçak.

Sükûnetle ayağa kalktım ve elini tutarak onun kadehini ağzıma götürdüm. Bu hareketim sinirlerini gevşetmek için kâfi geldi. Hasta beyaz renkli şakağının üstüne dudağımı kondurup çektikten sonra dedim ki:

- Dinle beni. Demin bir cümlen hoşuma gitti. Belki farkında olmadan bütün bir devri o cümle ile izah etmiş oluyorsun: “Yıkılıyor, her şey yıkılıyor!” Dinle. Hayatımda ben bunu çok hissettim. Hemen bütün kitaplarım yalnız bu cümleyi izah etmek içindir. “Tereddüt!” diye bağırıyorsun. Dinle ve sükûnetle düşün. Kim tereddüt ediyor? Şüphe yok ki, içinde en kuvvetli unsur olarak tereddüt bulunan bir hikâye var. Büyük bir epope. Fakat tereddüt eden kim? Muallâ Hanım mı? Bu, hâdiseyi basite irca etmek olur. Hakikatte sen de tereddüt ediyorsun; Roma ile İstanbul arasında, hile ile samimiyet arasında, ölümle hayat arasında tereddüt ediyorsun. Sonra ben ve benim olduğum zümre de tereddüt içindeyiz. Elimizdeki bu kadehler ve gecelerimizi dolduran bu çılgınlıklar nedir? Bütün sanatkâr dediğimiz sınıf ve münevver dediklerimiz hep tereddüt geçiriyorlar: İnanmakla inkâr arasında tereddüt; ferdî ve içtimaî temayüller arasında tereddüt; “moi”nın kendi üstüne doğru saldırışından başka bir şey olmayan kendi kendini tahrip aşkıyla, yaratıcı hırslar ve sevdalar arasında tereddüt. Bütün Avrupa ayni tereddüt içinde: Almanya, Fransa ve İngiltere sağla sol arasında gidip geliyorlar. Millî ve beynelmilel cereyanlar, dinî lâzühdî cereyanlar, katolik izdivaç ve serbest aşk cereyanları, ahlâkî ve gayri ahlâkî cereyanlar bütün beşerî iradeyi ikiye bölüyor ve tereddüde düşürüyor. Onun için izdivaçlar azalıyor ve gençler tereddüde düşüyorlar, izdivaç, en azından bir tek şeye inanmaktır. Bu çılgın, bu kudurmuş tereddüt ve şüphe devrinde sarsıntıyı en çok hisseden müessese izdivaçtır. Fakat şüpheye ve tereddüde lânet savurmadan evvel hakkını verelim. Zekânın en sivri noktası şüphe ve tereddüttür. Bütün Rönesans bir şüpheden doğdu. Bütün yeni felsefe zaferini Descartes’ın şüphesine borçlu-

dur. Fakat mücerret sahada zekânın evcini işaret eden bu şüphe ve tereddüt, amelî sahada ölümden başka bir şey değildir. O noktaya kadar çıktıktan sonra, insanın hayat ve müşahhas dünya içindeki azamî kıymetine varabilmek için, tereddütten karara geçmesini bilmek lâzımdır. Çünkü bu, ölümle hayat arasındaki hududtur. İşte ben dünyada ve kendimde bu dönümü hissediyorum. Yeni bir devir doğuyor, şüphesiz. Fakat bu siyasî ihtilâl nazariyelerinin bekledikleri devirlerden pek farklı olacaktır. Sol cereyanların tahmin etmedikleri bir devir, "Harp sonu" devresi kapandı. Anarşiye, "vice"lere, şüpheye ve tereddüde paydos. Ölmeyeceğiz. Kendini tahrip modası kalmayacak. Harp sonu kızı ihtiyarladı ve şakaklarında mısır püskülü gibi ak saçlar kabarıyor. Ne o saçaklı, viran kâşanelere sinen karanlık ve ahmak burjuvazi, ne de 1918-1932 modernizmi, ne mehtaplı gecelerde, şatosunun parkındaki ıhlamurlar altında izini belli etmeden "vice" yapan monden kız, ne de kabarelerin arka odalarına gizlice girerek kokain çeken münevver hanım. Ne o, ne sen! Hatta ne de ben diyeceğim, fakat ben kalmak istiyorum, yeni bir klasisizm istiyorum, bundan anladığım mâna büsbütün başkadır, şimdilik doğan dünyanın işaretlerine sükûnetle bakıyorum, marksistler gibi ayak patırtısı ve kuru gürültü yapmak yahut da giderayak hemen bir iktisadî siyaset nazariyesi, genç nesilleri avlayan şöyle bir sistem kurmak niyetinde değilim. Ona, sana ve kendime ve dünyaya bakıyorum. "Yeni" tahminimizin fevkinde olacaktır, bununla beraber gayet sade, beşerî ve klâsik. Her halde çok samimî. Yıkılıyor, her şey yıkılıyor, diyorum. Yıkılmıyor, sallanıyor. Her şey, başkalaşmak üzere, yerinde kalacak. Her şey: Aile, milliyet duygusu, beşerî alâkalar, her şey. Giden nedir, biliyor musun? Kökleri yurdunun toprağından kopmuş, sadece millî duygularını kaybetmiş "deracine"ler. Pierre Loti'nin "Desenchante"leri, Andre Gide'in veya Oscar Wilde'ın ahlâksızlıkları, bütün o harpten evvelki ve sonraki züppe dünya edebiyatının kahramanları, bütün o hiç bir şeye inanmamayı bir ibadet ve bir süs yapan, spontane bir değişmeden başka hiç bir şeyi hakikat olarak kabul etmeyen ve ruh azabını "vice" olarak taşıyan münevver cici beyler ve hanımlar, onların Bodleryen edebiyatı ve Niçeen felsefesi gidiyor ve yerine Karl Marks'tan büsbütün başka bir insan tipi gelecektir. Kimsin sen? Ben senin ve sizlerin birer casus olmanızdan şüphe ediyorum. Çünkü birer "deracine"siniz, "desenchante"siniz, itiraf ediyorsunuz. Bütün içtimaî ve beşerî bağların bir anda kopması için bu şüphemiz kâfidir. Bir insanın her fenalığa

muktedir olabileceği yerde cemiyet iflâs etmiştir. Böylece bir sarsıntı devresi geçiriyoruz.

Gözlerimle onun tahammül derecesini daima takip ediyordum. Sakin, dikkatli ve metin dinliyordu. Pek az kımıldadı. İçmiyor ve sigarasının dumanlarını içine ağır ağır çekerek temkinini muhafaza ediyordu.

- Asır tereddüt ediyor, dedim. Her insan, hatta senin kapıcın bile devrinin ifadesidir. Onu yirmi dakika söylet, “anlamıyorum, anlamıyorum, zamane başka!” diyecektir. Öteden beri zeki adamlar tereddüt etmişlerdir. Septisizm yeni bir fikir hareketi değildir. Fakat şüphemizi ve tereddüdümüzü ancak zekâmıza mahsus bir hak addedelim ve irademize çelme takmasına izin vermeyelim. Tembelliğin mazereti halinde bir şüphe ve imansızlık en kötü şeydir. Dünyanın azgın faaliyetinde ve gaye ne olursa olsun bu ezelî ve ebedî oluş içinde hepimiz dinamik rollerimizi yapmağa mecburuz. Yeni kadınların çoğu ana olmağı zarafete mugayir bir şey sayıyorlar ve çocuk viyaklamasından nefret ediyorlar. Sen de onlardan değil misin? Fakat bu nihayetsiz bedbinliğin nereden geliyor? Kadının ebediyeti zekâsında değil, rahmindedir. Yeni kadın, yaratıcılığın merkezini şaşırmıştır. Senin ümitsizliğin buradan geliyor. Pirandelli mütercimi değil, bir çocuk anası olarak ebedîleşebilirsin. Bunlar Eflâtun’un ağzına yaraşan pek eski sözler, değil mi? Fakat “Ziyafet”i bir kere daha oku, onu daima yeni bulacaksın. Emin ol ki sana “evlen, çocuk yap, yuva kur!” diyen bir mahalle imamı, bir kadın nine, bir papaz veya aksakallı bir bunak, zannettiğin kadar haksız değildirler. Mütearifelere karşı isyanımızı bir orjinalite sanıyoruz; bu senin ve sizin kabahatinizden ziyade, tesiri altında kaldığınız Avrupa fikriyatının züppeliğine ait bir şaşkınlıktır. Klâsik memelerden süt emmeyen bütün fani yeni cereyanlar, senin gibi milyonlarca kurban veriyor. Analığa karşı hürmetsizliğimizin cezası, aynı zamanda, hem tabiattan, hem de cemiyetten geldiği için iki misli dehşetli olacaktır. Onun için, ben sana derim ki, saadetin ve idealin ve her şeyin karnındadır. Daima olduğu gibi kâinatı senin karnın idare edecektir. Bilmem ki bana hak veriyor musun?

Yüzüne baktım. Uzun müddet kımıldanmadı. Fırtına gittikçe şiddetleniyordu. Sualimi tekrar ettim. Derin bir nefes aldı, bıraktı:

- Anlamıyorum, dedi, senin kafana bir şeyler olmuş. Vaaz veriyorsun. Şimdi birbirimize çok uzağız. Anlaşamayacağız. Ne diyeyim? Sen bana müthiş imkânsızlıkları hissetmiş bir muharrir gibi görünürdün. Seni onun için severdim. Bir insan ıstırabının gideceği en son noktada seni de buluyor-

dum. Bir takım kelimelerin, nazariyelerin kalıpları üstüne çıkmış, sözle anlatılması kabil olmayan felâketleri hissetmiş bir adamdın sen. Şimdi nedir bu tabiatlar, cemiyetler, analıklar, idealler, saadetler... Bu söylediğin şeyleri İncil de yazıyor, Kur'an da yazıyor.

Sustum. Fakat bu onu en kuvvetli delilden ziyade sarstı.

- Evet, dedi, belki haklısın. Fakat ben hak aramıyorum ki. Ben bir şey aramamanın azabını çekiyorum. Bu azaptan şikâyet ediyorum, fakat onu sevmiyor muyum? Belki aradığım yegâne şey bu azap değil mi?

- Ruhumuzu tasfiye ettiğimiz vakit buraya varırız, doğrudur. Fakat ben hayattan bahsediyorum, hayattan! Her şeyi bahsedelim, anlayalım, peki; fakat yaşayalım, yaşayalım.

- En kuvvetli yaşamak bu değil mi?

- Hayır! Bir kadın için bu akim yaşamaktır. Doğurma sancısı çekmeyen kadın hayat şiddetinin evcine varmış değildir.

- Ya erkek?

- Onların içinde de yaratmak için ruh sancısı çekenler müstesna; baba olmayanlar ana olmayanlardan farksızdırlar. En az inkâr edebileceğimiz şey tabiattır. Üst tarafı az çok safsataya müsaittir ve birçok nazariyelere esas teşkil edebilir.

Tekrar divana uzandım ve ciddiyetimden ağır ağır sıyrılarak kafasının veznini azaltmağa çalıştım. Gülümseyerek dedim ki:

- Biz hakikaten gayritabiî adamlarız. Burada güzel bir içki ve daha güzel bir kadın var, yalnızlık ve rahatlık var, biz nelerden bahsediyoruz! Şimdi şu kadehin içinden Ömer Hayyam'ın başı yükseliyor ve bana: "Ahmak!" diye bağırıyor. Gel uzan şuraya. Birer kadeh çekelim. Yaşadığımız anın mânâsını anlamakta gecikiyoruz. "Ey güzel, diyor o, kederler sana gece baskını yapmadan evvel gül renginde şarap getirilsin. Behey âkil geçinen kara cahil, sen altın değilsin ki toprak içine gömüldükten sonra tekrar topraktan dışarı çıkarılasın!"

Vildan'ın meşrebi ansızın değişti. Sarsıla sarsıla gülmeğe başlamıştı. Dağılıp toplanan kesik saçlarından, kırpılıp açılan gözlerinden, sıçrayan göğsünden ve kıvrılan belinden, yerde çırpınarak burkulan ayaklarından, her tarafından kahkahalar boşalıyordu. Kadehlere rakı doldurmak istediği halde, iki teşebbüsünde de muvaffak olamadı ve kahkahalarını boğmak için avuçlarını karnına bastırdı.

Sonra düzeldi ve kadehleri doldururken dedi ki:

- Ne kadar doğru! Kendimizi kaybetmiştik, sen ikimizi de buldun.

İçtikten sonra arka üstü uzandık. Bir eli saçlarımın arasında serserilik ediyordu.

- Kabul et ki, dedim. Muallâ Hanım mükemmel bir kızdır ve bir daha seninle bu mevzuda hiç bir şey konuşmayalım. Bütün dedikodular yalan. Fakat sen bana anlat bakayım: İsmin Vildan değil de nedir?

Bir Hıristiyan ismi söyledi. Fakat biz Anjel diyelim.

Hayretle döndüm:

- Anjel mi?

- Evet.

- Hıristiyan mısın sen?

- Suriyeliyim.

Bütün dirayetimi sıfıra indiren bir hayret içinde yüzüne bakakaldım.

- Sen! Hıristiyan! Anjel! Vildan! Matmazel Anjel! Suriyeli!

Sonra hayretimin ilân ettiği saflık derecesini fazla bularak toplandım.

- Hiç belli değil, dedim.

- Bizim bütün ailemiz Türk kültürü içinde büyümüştür. Dayım fevkalâde iyi Türkçe ve Acemce bilirdi. Hatta babanın dostu imiş. Türkçe birçok eserleri vardır. Fakat bana ismimi sorma. İki sebepten dolayı söyleyemem. Bu iki sebebin de yalnız birini söyleyebilirim: Senin nazarında daima az çok meçhul ve hayalî bir insan olarak kalmak istiyorum. Senin karşına da öyle, bir hayalet gibi karanlıklar içinden birdenbire çıktım. Gene de böyle kaybolmak isterim. İsimler ve hüviyetler üstünde fazla ısrar etme.

- Hayret! Hayret! Münevver bir Türk ve Müslüman erkeği gibi konuşuyorsun. Bütün tabirleri ve ıstılahları biliyorsun.

- Dedim ya, bizim Türk'ten farkımız yoktur.

- Ben sana gene Vildan diyeceğim. Anjel sinirime dokunuyor. E... Anlat bana. Sen...

- İstanbul'da doğdum, büyüdüm ben. On sekiz yaşımda bir Fransızı severek Paris'e kaçtım. Hem de annemin bütün mücevherlerini ve babamın evdeki bütün paralarını çalarak.

- Sen!

- Ben.

- Parlak. Devam.

- Ayıplıyor musun? Sakın gene vaaz vermeğe kalkma!

- Sonra?

- Annemi de, babamı da bir daha görmedim. Babam ölürken son sözü şu olmuş: "Anjel'i affetmedim." Annem babamdan sekiz ay sonra ölmüş ve belki yüz kere demiş ki: "Anjel'i doğurduğum için mutlaka cehenneme gideceğim."

Vildan'ın vücudu birdenbire takallüs etti: Saçlarımın arasındaki eli bir yengeç gibi başıma yapışmıştı, öteki elinin yumruğunu sıktı ve dizlerini kendine doğru şiddetli bir hareketle çekti. Yüzü de fena büzülmüştü. Hıçkırıklar toplayan bir sesle:

- Bu vicdan azabını taşıyamıyorum, dedi, intihara kalkmamın illeti de bu.

- Müthiş!

- Değil mi? Fakat ben sana daha müthiş bir şey söyleyeyim: Kendi içimi yokladığım vakit anneme babama bu darbeyi vurduğum için derin bir sevincin gizlendiğini hissediyorum. Azabımın arkasında böyle bir sevinç var. Onları ben öldürdüm. Bunu bilmek, için için hoşuma gidiyor. Fakat bir taraftan da onlar için hüngür hüngür, haykıra haykıra ağlıyorum. Senin bir kitabında genç bir kız İzmit'ten kaçar, babası ölür. O ölüm beni çıldırtmıştır. Senin bütün kadınların bana benziyorlar.

- Hayret ediyorum.

- Benim hayatım, benim hayatım... Fakat her insanın hayatı mühimdir, değil mi?

- Manâlarına bağlayarak düşünürsek aynı derecede mühim ve ehemmiyetsiz.

- Ah bu boşluk... Evet, kendimde en iğrenç arzuların tohumlarını buluyorum.

- Bütün insanlar böyledir.

- Emin misin?

- Sevmek öldürmektir. Bunu çok söyledim ben. Böyledir. Hepimiz kaatiliz.

- Fakat bilmeyerek, istemeyerek azar azar öldürerek değil mi?

- Evet.

- Fakat bende bile bile kaatil olma arzusu var.

- Daha samimîsin.

- Fakat bazen de müthiş hilekâr.

- Birbirine bağlı şeyler.

Vildan birdenbire boynuma sarıldı:

- Ah, dedi, benim pırlanta zekâlı dostum! Seninle beraber ölmeği ve yahut beraber yaşamağı ne kadar isterdim, bilir misin?

- Teşekkür ederim. Fakat dur. Şüphesiz, vicdanımızın vahşi ormanlarına sinen ejderhaları, canavarları tanımalıyız; içimizde gizlenen ve pusu kuran müthiş ihtimallere cesaretle bakmalıyız; bunları şuurumuzun aynasında pervasızca seyrederek hem kendimize hem de başkalarına göstermeliyiz; ben de senin bu itiraflarını ve samimiyetini beğenmiyorum. Şüphesiz, insan, bütün hayvan nevilerinin seciyelerini kendinde toplamış bir mahlûktur, bir behime yekûnudur: Kaplan gibi yırtıcı, tilki gibi kurnaz, geyik gibi ürkek, arslan gibi cesur, köpek gibi sadık ve kedi gibi nankörüz, ilh... Fakat bu vahşet imkânlarını beşerî seciyemizin çelikten kafesleri içinde hapsettiğimiz için insanız ve boğa yılanından farkımız budur. Tırnaklarımızı ya kesiyoruz yahut cilâlı maddelerle parlatıyor ve güzelleştirmeğe çalışıyoruz, yani tırnağımızın çıplaklığını gideriyoruz. Pirandelli bundan bahsetmiyor; hâlbuki manikür, en çirkin tarafımızla mücadelemizdir ve ellerimizde gizlenen vahşî pençeye insanî bir şekil vermek içindir. Sevdiklerimizi öldürüyoruz, çünkü onlar da bizi öldürüyorlar; fakat darbelerimizi insanca vurarak, açtığımız yaraları namütenahi şefkatimizle iyi etmeğe çalışarak ve tekrar yaralayarak, sevdiklerimizi hazla keserek güzel tezadını tattırarak öldürüyor ve ölüyoruz. Yaşamak, yaralamak ve yaralanmaktır; fakat insanca... Bizim tıynetimiz, ruhumuzun hayvan ve Allah'a giden iki yolunun köşesinde mündemiçtir. "Ne melek, ne hayvan!" - "Hem melek, hem hayvan!" Bununla beraber yüzümüz meleğe doğrudur, gayemiz Allah'a doğrudur. Fakat bu bir gaye değil, mânevî teşekkülümüzün kendi kendine aldığı bir veçhedir, bizatihi bir gidiştir.

Vildan beni bütün ciddiyetiyle dinlerken ansızın güldü:

- Şimdi de Hayyam bana sesleniyor, dedi.

- Mübarek adam, pekâlâ, haydi şu masaya uzan ve kadehleri doldur.

- Bu akşam biz güç sarhoş oluruz.

- Fazla gevezelik ettiğimiz için.

- Haydi, bir çekişte.

- Eyvallah.

Gene arka üstü uzandık. Fakat ellerimizde boş kalan kadehler bizi rahatsız ediyordu. İkimiz de bir anda ve birbirimize hiç haber vermiş olmadan,

kadehleri odanın ortasına fırlatıp attık, parçaladık ve sustuk. Vildan başını göğsüme koydu, ben de başımı yastığa iyice yerleştirdim ve gözlerimi kapadım. Uzun müddet hiç konuşmadık. Fırtına aynı şiddetle devam ediyor ve camları sarsıyordu. Fakat artık, bana korku vermiyor, içimdeki tatlı sükûnu yenemiyordu.

Bir aralık:

- Mesudum, diye mırıldandı.

Sonra dakikalar geçti ve göğsümün teninde sıcak bir ıslaklık duyarak gözlerimi açtım. Ağlıyordu. Sessiz ve derin.

Gözlerimi gene kapadım ve tenime geçen sıcak gözyaşlarının bana verdiği hürmet hissiyle, daha ağır, daha az kımıldayarak nefes aldım.

Bu ruhî üzülüşten, yavaş yavaş, insiyaklarımızın davetine doğru gidiyorduk. Hareketlerimizi birleştirdik.

Yarım saat kadar sonra Vildan'la musahabemiz bir mırıltı halinden çıktı ve seslerimiz yükseldi. Her teslimiyetten sonra kadının gözlerine dolan yeni muhabbet ve merbutiyetle, yüzüme uzun uzun bakarak dedi ki:

- Sen benim itiraflarımı seviyorsun, değil mi? Bak, biraz sonra ben sana en gülünç ve korkunç itiraflarımı yapacağım. Fakat ondan getirdin mi? Ver. Ver şimdi. Gene içelim biraz. Biraz değil pek çok. Ah fakat, sahi, kadehleri kırdık, dur kadeh getireyim, yahut şişeden içelim, aman bir de sigara... Tütün bu an için icat edilmiştir, değil mi? Haydi...

Beş on dakika sonra Vildan elini divan yastıklarından birinin içine soktu ve küçük bir hançer çıkardı. Bunu görür görmez gülmeğe başladım. O da utancını daha kuvvetli bir kahkaha ile ezmeğe çalışarak:

- Ben sana evvelce söyledim, dedi, bu hem gülünç, hem de korkunç bir itiraf.

- İkisi birden nasıl olur, merak ediyorum.

- Şu berbat istihzanı biraz cebine koy da bak bu hançerin üstüne.

Baktım üstünde İtalyanca bir cümle hâkkedilmişti:Entrero in un cuore!

Yüksek sesle bunu okudum ve beceremediğim için Vildan, İtalyan şivesiyle cümleyi tekrar etti.

- Evet? dedim.

- Mânâsı nedir biliyor musun? "Bir kalbe gireceğim!" demek.

- Ah, bir hançere en yakışan iddia.

- Ve bu, senin kalbin.

- Daha güzel. Bu hançeri sapına kadar kalbimin içinde hissetmek isterdim.

- Fakat âlâ...

- Alay etmiyorum, ciddî söylüyorum.

- Bir hançerin keyfini kaçırmak için bundan daha kurnazca bir muvafakat olur mu? Bu hançer, kendisini istemeyen kalpler arıyor. Fakat bırakalım lâtifeyi. Bak bunun hikâyesi nedir?

Hatıralarını yoklarken yüzünden tebessümü silinmişti. Bir iki yudum rakı içti:

- Bu hançeri ben İtalya'da kendimi öldürmek için aldım, dedi, fakat orada da burada olduğu gibi yapamadım, beceremedim. Bununla oradaki âşığımı da öldürmeği düşünmüştüm, onu da yapamadım, beceremedim. Bu yazıyı İtalya'da ben kazdırdım: Entrero in un cuore. Güzel değil mi? Bir hançere en yakışan iddia. Fakat bu bir kalbe girecek, mutlaka girecek. Belki senin kalbine değil; hayır, onu da yapamayacağım, beceremeyeceğim. Coşkun, çılgın bir gecenin sabahında, bunu evvelâ senin, sonra da kendi kalbimin içine saplamak istiyordum. Seni tanıdım tanıyalı bu hayal için deli oldum. Bu odayı seninle ya burada her zaman beraber yaşamak için yahut da burada beraber ölmek için hazırladım.

Hançeri elinde evirip çeviriyordu. Bir kaç kere: "Bir kalbe gireceğim", "Bir kalbe gireceğim" diye tekrarladı. Sonra derin bir kederi cebrî bir istihza içinde eritmeğe çalışarak:

- Zavallı hançer, dedi, sen de, ben de bir kalbe giremedik. Ah ne kadar korkağım, ne kadar alçağım.

Elinden hançeri bıraktı ve ansızın sustu. Hançer yere düşmüştü.

- Daima bir rüya âleminde yaşıyorsun. Arada bir uyanıyorsun. Felâketin oradan geliyor. Yaşadığın içeri dünyada bu hançer, üstündeki ibaresiyle, mefkûresiyle, korkunç gayesiyle güzel bir hayal unsuru. Onu daima yastığının altında saklayacaktın ve kınında sayıklamasına mâni olmayacaktın. Onu niçin hakikat âlemine çıkarıyorsun? Rüyalarımızın fotoğrafileri birer karikatürdür. Fakat onlar kendi mantıkları ve kendi kanunları içinde birer hakikattirler ve ölçülerinin kendilerine nispetleri şe'nî ve tabiîdir.

Vildan beni dinlemiyor gibiydi. Kadehini bitirdi. Elini uzatarak bir şey daha istedi. Küçük şişeyi verdim. Söylemeğe devam ediyordum.

- Sus, dedi. Seni dinleyemem. Fena oluyorum. İçime bir baygınlık geliyor.

Telâş etmeden lâzım gelen şeyi yaptım. Kendini topladı. Benzi uçuktu. Alnına ve şakaklarına soğuk su serperek başını ovalamağa devam ettim. Bir kibrit gibi muhayyilesine sürtünüyor ve alev almıyordu. “Bir kalbe gireceğim!” diye mırıldandıktan sonra yumruğunun birini dizime vurdu:

- Bu hançer gayesine kavuşacak! diye bağırdı.

- Düşünme artık bunu, düşünme... Biraz kendine geldikten sona bu bahsi konuşuruz. Sen “hançer” dedikçe benim güleceğim geliyor.

Yüzüme çirkin bir kinle baktı:

- Sus! dedi.

- Rüyandaki hareketlerini uyanıkken tekrar ediyor ve gülünç oluyorsun, Vildan.

- Kalbim çarpıyor.

- Fırtına hafifledi. Gel şuraya uzan.

Pencereyi açtım. Rüzgâr bir anda odaya girerek havadaki dumanı ve zehirleri savurdu, ben de geniş bir nefes almıştım.

Vildan:

- Oh, iyi... diye mırıldandı.

Vücudu da ruhu gibi zıt haletlerin birinden ötekine kolayca atlayabildiği için derhal yerinden sıçramış ve ellerini çırpmıştı:

- Hava, hava, ne güzel şey! Haydi, birer tane daha!

- Yooooook, dur artık.

- Hayır, bırak.

Kadehe doğru giden elini yakaladım:

- Dur, fazla olur. Bak kalbine dokunuyor.

Kolunu şiddetle silkeledi:

- Ne olmak ihtimali var? diye sordu. Ölür müyüm?

- Ölürsün...

- Kendi kendine olursa bu, razıyım.

Romanesk muhayyilesinin ısrarı hoşuma gitmiyordu. Yüzümü buruşturdum:

- Seni bu halinle sevmiyorum, dedim.

- Ben de şimdi senin sevgini değil bunu arıyorum.

Dedi ve bütün bir kadehi tamamıyla içti.

Sonra divana boylu boyuna ve yüzükoyun uzandı. Elleriyle bir yastığı mıncıklıyor, göğsünü divanın üstüne bastırarak ve sürterek yuğuruyor,

ayaklarını havaya kaldırıp indiriyor, az görülmüş hareketler yapıyordu. Onu biraz keyifle, biraz endişe ile ve biraz nefretle seyrettim. Birdenbire hareketsiz kaldı.

Anî bir arzu ile elimi uzattım ve raftaki Shakespeare külliyatından birini çektim, rasgele bir sahife açtım:

“Les joyeuses comméres de Windson”daki bir şarkı çıktı. Sefahatten bahsediyor ve bunun pis arzular tarafından kanda alevlenen bir yangın olduğunu söylüyordu. Bu fikri hazmetmeğe çok müstaittim, çünkü midemde bulantılar başlamıştı. Kitabı kapadım, masanın üstüne attım ve odanın içinde biraz gezindim.

Divan tarafından bir inilti geldi. Hemen başımı döndürdüm. Vildan belinden yukarısını yana doğru çevirmişti ve başı yastıkta, arkaya doğru cansız bir gevşeklikle sarkıyordu. Ağzı ve gözleri yarı açık, yüzü bembeyaz, her tarafı hareketsiz.

Yanına koştum ve nabzını tuttum. En büyük tehlike vaki değildi. Fakat elbisesini çözdüm, gevşettim, iskarpinlerini çıkardım, kollarını, bacaklarını ve ayaklarını oğmağa başladım. Refleks hareketleri çok zayıftı. Başının altından yastığı çektim ve yüzüne fiskeler halinde su serptim. Gözlerini açtı, fakat bakışlarında idrakten ve şuurdan ziyade, büyük kederlerden boşalmış garip bir derinlik vardı.

- Vildan! dedim.

Sonra nabzını tekrar elime alarak asıl ismini söyledim. Bir iki defa yutkundu ve geğirdi. Dizlerini ve ayaklarını oğmağa devam ediyordum.

Sayıklar gibi ismimi mırıldandı.

Tekrar elini tuttum ve bir elimle de saçlarını, alnını okşadım, öptüm. Nefesleri derinleşmeğe başlamıştı.

- Bitti, bitti... diye mırıldandı.

Sayıklayıp sayıklamadığını anlamak için sordum:

- Ne bitti Vildan?

Gözleri daima yarı kapalı duruyordu. Alnında ve şakaklarında ter damlaları belirdi.

Sualimi tekrar ettim:

- Vildan ne bitti?

- Hayatım, hayatım...

Sonra bir yazı cümlesi kadar mânası ve âdeta notaya alınabilecek kadar musikisi olan uzun bir inilti salıverdi. Ürperdim. Üstüne biraz daha eğildim.

Dolaşık ve tutuk bir dille, yarı anlaşılır, yarı anlaşılmaz cümleler mırıldanmağa başladı:

- Görmeyeceksin... Möble tuttum... Benim eşyam az... Yarın, yarın gideceğim... Uzaklara, ta uzaklara... İsmini bilmediğim memleketlere. Franco da bir daha beni görmeyecek... Cins, cins, ben de cinsim... Entrero in un cuore... püff...

Ağzından kahkahaya benzer bir ses çıktı. Bir cinnet vakasından endişe etmeğe başladım.

Devam ediyordu:

- Gideceğim, gideceğim... Suyun üstünde geminin direkleri benim için sallanıyor. Denizlerin, dağların, memleketlerin ötesinde... Oralara, oralara... Tek başıma vahşî ormanlardan geçeceğim. Sayıklamıyorum, sana projemi söylüyorum, inan bana, cinsim ben cins, çırıl çıplak öleceğim, fakat leşimi kimse görmeyecek ve bu hançerin haysiyetini kurtaracağım. O bir kalbe girecek, benim kalbime girecek, ah, kaçmak, gitmek, gitmek, oralara, vahşî ormanlara, vahşî ormanlardan sahralara... Ve insan ayağı basmamış yerlerde, bir ağaç altında ebediyyen kalacağım. Asırlarca iskeletim o ağaca yaslanmış duracak. Beni kimse bilmeyecek, bulamayacak... Gideceğim, emelsiz, imansız oralara gideceğim ve ıssız dağlarda ilk aşkımın türküsünü söyleyerek gideceğim. İnan bana, inan bu sefer rüya içinde değilim. O, bir kalbe girecek. Ah, vadediyorum.

Sesinde roman yapmak ihtirasının bütün lirizmi vardı. Buna rağmen inandırıyordu, muktedir görünüyordu, beyaz yüzünde hiç bir küçük hareket olmadan devam etti:

- Meçhul yerlere doğru gideceğim, oradan kendimi en meçhule atacağım. İnan bana, artık beni görmeyeceksin, unutmayacaksın da beni eminim, eminim. Daima benim hasretimi taşıyacaksın, her kadın yarası aldığın vakit beni özleyeceksin, çünkü ben seni yaralamadım, kırmadım seni, değil mi benim zavallı tontonum, ah ne kadar bedbahtsın sen... Hissetmiyor muyum sanıyorsun? Kırmadım seni ben, değil mi?

Yüzünün temiz ve beyaz taşı üstünde iri damlalar yuvarlanmağa başladı. Böyle, buruşuksuz bir ağlayış ilk defa görüyordum.

Alnına avucumu koydum, gözyaşları daha ziyade fışkırmağa başladı:

- Tek başıma tek, tek... Saçlarımın arasına rüzgârları doldurarak, üstünde elbisemi paralayacağım. Göğsümü güneşlere ve gecelere açarak, haykırarak

ve türkü söyleyerek, ağlayarak ve kahkahalar atarak gideceğim. Ve kaybolacağım, ölüme giden kediler gibi kaybolacağım, çıplak öleceğim, fakat beni kimse görmeyecek. Bak, Erzilya gibi söylüyorum: Şayet evlenirsen ona de ki, çıplak öldü, fakat kimseye göstermedi ve şimdi iskeleti hiç bir insanın göremeyeceği bir ağacın kütüğüne dayalıdır.

Gözlerini kapadı. Gene yüzünde hiç bir hareket olmadan, ses çıkarmadan, fakat şiddetle ağlıyordu. Göz kapakları bir anda şişti ve kızardı. Mendilimle sık sık yanaklarını kuruladığım halde yüzü çabucak ıslanıyordu. Kurulamağa yetişemiyordum. Mendil sırılsıklam oldu.

Bütün şefkatimle onu okşamağa, kucaklamağa, öpmeğe başladım. Vücudu kollarımın arasında gevşiyor ve başı sarkıyordu. Bir kaç defa ümitsizlik ve dehşet içinde kaldım.

Teselli kabul etmez bir halde olduğunu anlıyordum. Tutunacak hiç bir şey kalmamıştı. Büyük kederlerin o kuvvetli ve anî sirayetiyle, gayriihtiyarî, kendimi onun yerine koyuyor, ben de teselliye muhtaç bir hale geliyordum. Gözümün önünde bir insan dağılıyor. İçtimaî köklerinden kopunca mevhum ferdî şahsiyetimizin bir anda nasıl kuruyuverdiğini, soluverdiğini görüyorum. Yalnız içtimaî değil, aynı zamanda beşerî, mistik ve ilâhî bağları da çözülen insanın bu perişanlığı bana ibret, merhamet, nefret ve dehşet veriyor. İçimizde sıraya dizilen sayısız benliklerimiz ipi kopmuş bir tespih gibi nasıl dağılıveriyorlar! Kâinatın ahenginde bir muvazene unsuru olmaktan çıktığımız vakit, muhitimizle ve mevcudatın ruhiyle münasebetimizi kaybettiğimiz vakit, bir maddeden ötekine konan ve fasılalarla ısınıp soğuyan vefasız ve serseri muhabbetler içinde sendelediğimiz vakit, birdenbire ayağımız nasıl kayıyor, böyle nasıl yuvarlanıyor ve dinmeyen gözyaşlarıyla nasıl ağlıyoruz!

Bu durmadan dönen çark, bu göz karartıcı hız, bu namütenahi yaratılış, oluş ve gidiş, tereddüdü ve tembelliği affetmiyor; hiç bir şeye inanmayanların da en imanlılar kadar kendi faaliyetine karışmasını istiyor ve iradeye kadar işleyen bir septisizmin, bir şüphe ve tereddüdün cezasını böyle veriyor. Akrabam ve tanıdıklarım içinde, buna benzer bir ruhî sefahatle perişan olan insanları ve aileleri düşündüm. Hepsini bu tereddüt mahvetti. Kimi kozmopolit ve millî duyguların meddücezri arasında, kimi cinsî ve âşıkane meyilleriyle aile ve dostluk vefasının çarpışması içinde ve hepsi, mevcudatla alâkaları kesilerek, enerjilerini kaybederek, bir muvazene unsuru olmaktan çıkarak, tereddüdün çocukları olan fuhuş, alkol, sefalet ve şifasız bir bed-

binlik içinde hastalandılar, parasız kaldılar, süründüler, perişan olup gittiler. Hiç biri klâsik ve ezelî ahengi hissetmemişti ve hepsi, asrın geçici anarşisini devrin hakikî işaretlerinden biri sanmıştılar ve nihayet canlarından usanmıştılar.

Kollarımın arasında bayılan veya hıçkıran ilk kadın bu değildi. Böyle kaç tane ağlayan, bağıran, saçlarını yolan, başını yumruklayan ve nihayet nefes tüketici bir yorgunluk içinde katılıp kalanlar gördüm. Hepsi de bu asrın bir nevi insan fasilesine mensuptular. Karılarından veya kocalarından ayrılanlar, çocukları olduğu halde ana veya baba sevgisini kaybedenler, hiç evlenmeyenler, millî ve içtimaî duyguları zayıflayarak ecnebi muhitlerinde yabancı istinatlar arayanlar, hayatlarını Avrupa'da geçirerek nihayet boğucu bir can sıkıntısı içinde, bezmiş ve ihtiyarlamış olarak ana yurda dönenler, sanatla oynadıkları halde, bütün tecessüsleriyle beraber bediî heyecanlarından da mahrum kalanlar, tersine dönmüş cinsî itiyatlar ve hulyalarla kendilerini gece gündüz alkole, iğrenç bir boheme verenler, her gün korkunç bir idare felciyle, sabahtan akşama kadar yatakta kalarak ümitsizlik, ter, kuruntu ve abes hülyalar içinde paslanarak şişenler veya kuruyanlar, bir takım "métempsycose" hayalleri içinde felsefe yapmakla ve dehalarına inanmakla şuurlarını kaybetmeğe başlayanlar yahut da mesleklerine alâkalarını ve sevgilerini tamamıyla kaybederek değişik bir cinsî münasebet serisi yapmaktan başka bir şey istemeyenler, hedefsiz ve mücerret heyecanlarını tatmin için kendilerini kumarhane ve batakhanelere atanlar, intihar edenler, verem olanlar, insandan kaçanlar, çıldıranlar... Bu saydığım tiplere mensup ve pek yakından tanıdığım insanların hepsi, tüyler ürpertecek kadar korkunç, bayıltacak kadar hazin bir kafile halinde gözlerimin önünden geçtiler. Aralarında akrabam, dostlarım, pek sevdiklerim vardı. Bunların içine ben de kaç defa girip çıktım!

Başı yastıkta hareketsiz duran ve kızarmış gözlerinden hâlâ yaşlar akan Vildan'ın yüzüne bakarak, bir an içinde hep onları hatırladım.

Sonra elimi tekrar Vildan'ın başına koydum. Fakat avucumda teselli enerjisini haiz bir elektrik seyyalesi kalmamıştı. Sıcak alnında ellerimin üşüdüğünü hissettim. Bir kelime söyleyecek halde değildim. Başımı çevirdim ve masanın üstündeki tepsi ve şişelere büyük bir nefretle baktım. Yerimden kalktım, hepsini topladım, mutfağa götürüp attım ve kadının yatak odasından bir kolonya şişesi alarak geldim. Artık eşyanın vazifeleri değişiyordu. Vildan'ın başının altındaki yastıkları düzelttim ve divanı rahat bir hasta ya-

tağı haline getirdim. Kollarımla omuzlarını kaldırarak yastıkları düzeltirken Vildan'ın başı gene sağa sola düşerek sarkmıştı. Bu cansızlık bana bir ölüden ziyade korku veriyordu. Bütün sertliğini, maddesini, ağırlığını kaybeden bu vücut, ince ipek elbisesinin içinde yalnız beyaz bir rengi ve belirsiz çizgileri olan bir ruh gibiydi. Arada bir dudaklar kıpırdıyor ve mahut hançerin üstündeki İtalyanca sözü mırıldanıyordu.

Artık onu okşamaktan da vaz geçmiştim. Çünkü onun için biricik teselli, ancak, ümitsizliğin en son derecesine inerek tevekküle düşmekten ve teslimiyetten ibaretti; dışarıdan gelecek zayıf imdatlar, uzak ihtimalleri cazibesiyle korkunç vaziyeti arasındaki farkı dayanılmaz bir ıstırap haline sokacaktı. Nitekim her elimi alnına götürüşümde gözyaşları artıyordu.

Biraz sonra sabah olacağını düşündüm. Ne yapacaktım? Onu bu halde nasıl bırakıp gidebilirdim? İstanbul'da kimsesi yok mu? Hüviyeti nedir? Bir anda onun her sözünden şüphe ettim: İsminden, Suriyeli olduğundan, hayatından, her şeyinden... Birincisinde olduğu gibi ikincisinde de baştanbaşa yalan söylemiş olabilirdi; belki de ilk söyledikleri doğru idi, fakat bana karşı fazla açıldığını düşünerek, hüviyetini gizlemek için ikincide yalan söylemişti.

Onu bu sızmış halinde sorguya çekmek ve dirayetinin kontrolünden azade kalan samimî hislerini, hakikî vaziyetini öğrenmek istedim. Yüzüne su serptim. Başını biraz daha yukarı kaldırdım ve bir gazete ile yüzünü yelpazeledim. Kızarmış göz kapakları içinde iki ıslak siyah bakış, bir mermerin üstüne düşen iki katran damlası gibi ağır ağır yayılarak, bembeyaz yüzünde büyüdü, genişledi.

- Vildan! dedim.

Gözlerini daha ziyade açtı, sık sık yutkunuyordu. Telkin yaptım evvelâ:

- Bak rahatladın. Yavaş yavaş ayılıyorsun. Ne kadar çok içmiştin biliyor musun? Hem de üst üste. Birdenbire başına, sinirlerine dokunuverdi. Fakat hava aldın, istirahat ettin, artık açılıyorsun. Demin sızmıştın. Oh, bak, yüzüne tatlı bir renk de gelmeğe başladı, ayna olsa da göstersem...

Başıyla kuvvetli bir ret hareketi yaptı. Kendini görmek istemiyordu.

- Fakat sızdığın vakit ne kadar güzelleşiyorsun! Demin -şimdi de ve daima öyle ya- hele demin peri gibiydin. Seni kucakladığım vakit öyle hafiftin

ki, vücudunda hiç bir madde, ne et, ne kemik hissedilmiyordu. Âdeta beyaz bir ses, bir melodi haline gelmiştin.

Yüzüme büyümüş gözlerle, ya hiç bir şey anlamayarak yahut her şeyi en mücerret, mutlak ve ilâhî mânalarıyla anlayarak, bakıyordu.

- Sayıkladığın şeyleri hatırlıyor musun? diye sordum.

Hafifçe kaşlarını kaldırdı. Onun böyle işaretle, sır dolu bir yüzle cevap vermesi de beni ürpertti. Sesini duymak ve kımıldadığını, yaşadığını görmek istiyordum. Konuşturmağa çalıştım.

- Sen bana ikinci seferde de yalan söylersin, ha? dedim...

Gene bembeyaz yüzünün taş kabartması hiç kımıldamadı. Israr ettim:

- Senin ismin Anjel de değilmiş. Bana her şeyi itiraf ettin!

Birdenbire o taştan yüz, tuğyan eden birçok hislerinin pençesi içinde küçük bir ipekli kadın mendili gibi buruştu ve açıldı. Gözlerini gene sık sık kırparak doğruldu, bir yutkunuşun ikiye böldüğü titrek sesle:

- Ben mi? dedi.

- Evet.

- İtiraf... mı ettim?

- Evet.

- Ne dedim?

Bir anda kadınca zekâsının yerine geldiğini anladım. Benim kendisi hakkında bildiğim yeni şeylerin hududunu veya blöf yapıp yapmadığımı öğrenmek istiyordu.

Zihnini faaliyete getirdiğim için sevinerek, fakat bu memnuniyetimi yeni bir şeylere vâkıf olmaktan gelir gibi göstererek:

- Hiç, dedim, itiraf ettin ki ismin Anjel değilmiş. Suriyeli de değilmişsin.

- Hakikati söyledim mi?

- Söyledin.

Başını arkaya bıraktı. Ağlamamak için yaptığı büyük bir ceht gayesine varmadı ve gözyaşları boşandı. Ekseriya olduğu gibi içime anî surette doğan şüphem gene hakikatin üstüne basmıştı. Bu müthiş sevincimi de hissetti ve büsbütün hıçkırdı. Teselliye koşmakta gecikmedim:

- Ne çıkar? dedim, sen bana zaten itiraf etmemiş idin ki hakikî hüviyetini daima gizleyeceksin? Şüphesiz üçüncü söylediğin şey de yalandır. Bana hüviyet varakanı göstermedikçe senin hiç bir sözüne inanmam.

Fakat bu tesellinin faydasız ve mantıksız tarafını, yani sarhoşluk esnasında hesapsız itirafların pek mümkün olabileceğini derhal anlayarak başını

silkeledi.

Birdenbire iki avucunu da yüzüne kapadı ve gayet kısa süren bir hıçkırıkla omuzları yukarı kalktı, çırpındı ve düştü. Avuçlarını yüzünden ayırmadan başını sallıyor ve yorgun, sönmüş, karanlık bir sesle mırıldanıyordu:

- Artık benim yüzümü görmeyeceksin. Bu sefer kararımı tatbik edeceğim. Bu sefer eminim. Çünkü hayal yapmıyorum. Fikirlerim çok müspet. Yarın, yani bugünü istirahatla geçireceğim, öbür gün bavullarımı hazırlayacağım ve gideceğim. Göreceksin o gidiş, bu gidiş. Bir daha senin yüzüne ve hiç kimsenin yüzüne bakmam. Başımı, tuvaletimi ve makyajımı bile ezbere yapacağım, aynada kendi yüzümü görmeyeceğim. Bitti. İsmini bilmediğim bir memleket. Bir vadinin sonu. Bir dere kenarı. İnsan ayağı basmamış bir toprak parçası. Bir ağaç altı. Oraya oturacağım ve asırlarca yerimden kımıldamayacağım. Hiç, hiç...

Terziye veya sinemaya gideceğini söyleyen bir kadın gibi tasavvurlarını gayet sade bir eda ile anlatıyordu. Başını yana doğru çevirdi ve yüzünü benden gizledi, sonra derin bir nefes alarak:

- Ne kadar yorgunum! diye mırıldandı.

- Uyu biraz... Dinlen. Sana bir örtü getireyim.

Gittim, yatak odasından bir örtü ve bir de karyolanın başucundaki Fransızca kitaplardan birini aldım, geldim. Vildan'ı örttüm, kendi haline bıraktım ve kitabı açtım.

Fakat okuyamıyordum. Gözüm hep onun üstünde idi. En küçük bir hareketiyle bütün dikkatimi kendisine bağlıyordu. Bir kolunu divandan aşağı sarkıtıyor, arkasına ve yana dönüyor, yüzünü bana hiç göstermemeğe çalışarak, yastıkta başına en rahat vaziyeti arıyor, ayaklarını örtüden dışarı çıkarıyor ve içeri çekiyor, nihayet kendini bırakıyordu. İki üç defa sıçradı. Dalmağa başladığını anladım. Fakat her sıçrayışta uyanıyor, bir inilti bıraktıktan sonra tekrar dalıyordu.

Onu son defa mı görüyorum? diye düşündüm. Bu fikir bana ağır bir keder veriyor. Âdeta söylediklerime inanamıyorum, korkuyorum. İsmini bilmediği bir memleket. Dağların, denizlerin ötesi. İnsan ayağı basmamış bir toprak parçası. Bir dere kenarı. Bir ağaç altında oturan genç bir kadın. Göğsü kıpkırmızı ve başı arkaya sarkmış. Gün geçiyor: Islak kan elbisesinin üstünde kurumuş ve solmuş. Yüz sapsarı. Ay geçiyor: Yüz, eller simsiyah, kupkuru. Yıl geçiyor: Bir iskelet. Ve yıllar geçiyor, asırlar geçiyor, Vildan

orada, aynı vaziyette, hiç kımıldamıyor. Şu Vildan; şu, şu, bir adım ötemde nefes alan Vildan.

Mümkün mü bu? Yapar mı, yapabilir mi? Yüzde yüz bir kestirişle "yapamaz!" diyemiyorum. Hatta o ânın, hailevî imkânları kolaylaştıran muhayyilesiyle bunu yapmağa mahkûm olduğuna hükmediyorum: Yapacak, zira ümitsiz. Hiç bir şeye inanmıyor, tutunacak hiçbir şey bulamıyor. Buna benzer genç bir Fransız romancısının intihara teşebbüs ettiğini hatırladım: Baudelaire'i, Nietzsche'yi, Dostoyevski'yi okuyarak, Allah'a, cemiyete, insana, kendine isyan etmiş bir çocuk. Onsekiz yaşında Paris'e geliyor ve hedefsizlikten çıldırarak kendini sefahate atıyor. Zekâsı tam bir anarşi içinde...

Hiç bir mesleğe girmiyor: Zaman zaman avukat kâtibi, arabacı, bankacı... Bir taraftan da, yarım yamalak darülfünun tahsiline devam... Sonra kendini dünyanın dört bucağına atıyor. Seyahatler: İtalya, İngiltere, İsveç, İspanya, İsviçre, Cezayir... Hep şüphe. Ümitsizlik, çıkmaz. İntihar fikirleri. Hep tereddüt, tereddüt. Bu, bütün bir harp sonu neslinin romanı.

Hatta, o anda elimde bulunan kitabın bir çok bahisleri de bu şüpheyi ve tereddüdü ilân ediyor. Rasgele bir sahife daha açtım. Meşhur bir genç muharrir, şu küfürle söze başlıyor: "Her şeyin canına okunuyor."

Sonra bütün bir âlemin, bütün eski Avrupa ve Asya medeniyetlerinin, bütün bu güzel mazinin, vücuduyla da, ruhuyla da suya düştüğünü anlatıyor ve teessüs etmiş kıymet sistemlerinin yıkılmağa mahkûm olduğunu, kurtulamayacağını iddia ediyor: Artık Allah, artık aristokrasi, artık burjuvazi, artık şahıs, mülkiyet, artık vatan, artık millet yok! diye bağırıyor, fakat amele sınıfının da bunlarla beraber gideceğini ve komünizmin de kapitalizmle beraber mahvolacağını ilân ediyor. O halde nereye gidiyoruz? Tereddüt. İnsanlık 1918'den sonraki kadar hiç bir zaman tereddüt etmemiştir, bu muhakkak; fakat muharrir de büyük bir harbin sarsıntısını yıkılış zanneden imansızlardandır. Hayır. Büyük harpten sonra bütün dünya bir ağaç gibi silkelenmeğe başladı. Bu sarsıntıya mukavemet edemeyen müstehase kıymetler, birer çürük yemiş gibi sapır sapır dökülecekler; anarşiye istinat eden bütün aykırı yeni sanat şekilleri ve anarşi içinde kalan bütün zekâlar da beraber gidecek. İşte bir tanesi de şu, şu önümde yatan, uykusunda bile ruh ihtilâlleri geçiren ve sıçrayan kadın.

Tercüme ettiği piyesi sardığım ve biraz evvel onun yüzünü yelpazelediğim Fransızca bir edebî gazetede de bu kıymet değişmesinden bahsediliyor.

Her tarafta, bu mevzuda neşriyat. Fakat o muharririn zannettiği kadar değil. Her şey, üstüne yıldırım düşen bir ağaç gibi çatırdayarak yıkılmayacak. Bu ağaç yalnız büyük bir kasırga ile silkeleniyor. Bu devrenin ihtilâcı. Kasırga dinmek üzere. Bu devre kapanıyor. Büyük bir zelzelede, kulak zarımızı patlatan gürültüler ve toz duman arasında içimizi bastıran korku ile fantastik bir muhayyile ile her şeyin yıkıldığını sanırız; fakat zelzele durunca, titreyen eşya sabit şekillerini alınca, ancak temelleri çürüyen binaların devrildiğini ve sağlamların tozlardan silkinerek vakarla hayata çıktığını görürüz.

Paris'ten buraya, dostlarımdan biriyle evlenmek için, Amerikalı bir kadın gelmişti. Hep: "Kendi kendimden kaçmak istiyorum, kendime ve hiç bir şeye tahammül edemiyorum, dolaşmak, diyardan diyara gitmek... Başka tesellim kalmadı, boğuluyorum!" diyordu. Burada da oturamadı ve dostumla nişanlı olduğu halde kalkıp gitti. "Asrın hastalığı" dedikleri bu ruh buhranı, bu şüphe ve tereddüt, bu yer değiştirme ve kaçma ihtiyacı artık sonuna geliyor. Bunu hissediyoruz. Şu uyuyan kadın ve bütün ona benzeyenler, son kurbanlar. Vakıâ insan ruhunun azabı ebedîdir; fakat bu azap mahiyetini değiştirmek üzeredir.

"Ufukta ne görüyorsun?" sualini birbirimize çok soruyoruz. Herkes yarını merak ediyor. Hatta bu dünya ahvaline pek vâkıf olmayan cahillerin gönlünde de aynı üzüntü ve merak var. Ben müthiş bir "tahmin düşmanı"yım. Kehaneti sevmiyorum. Bütün felsefe sistemlerinin iflâsını gördükten sonra büyük bir hakikati de görelim: Devrimiz nazariyenin ve sistemin umumî iflâsını ilân etmiştir. Nihayet anlamağa başlıyoruz ki her sistem, ölü bir kalıptır, statiktir, çünkü mantığımızın mahsulüdür. Sayısız değişmeleriyle, göz karartıcı hızıyla, tamamıyla dinamik olan bir mahiyeti, yani hayatı biz ancak sezişimizle takip ve bilgimizle izah edebiliriz; ona yol gösteremeyiz. İlim bugünü anlar, yarını keşfedemez. Böyle bir iddiası da yoktur. Her sistem, gülünç bir kehanettir. Nazariye kurmaktan geçelim. Yalnız müşahede. Hayatın namütenahi değişmelerine intibaktan bizi meneden kaskatı sistemlerin hepsi yıkılıyor: Marksizmle bugünkü Rusya'daki rejim arasında ne uçurum! "Sermaye" muharriri sağ olsaydı Sovyetlerin can düşmanı kesilirdi. Eski Yunanistan'dan beri, hayatı kafamıza uydurmak sevdasından vazgeçmedik; felsefe tarihinin tezleri ve antitezleri arasındaki gülünç münakaşadan hiç bir hakikate vâsıl olmadığımızı gördüğümüz halde, hiç bir "nedir?" ve "niçin?" sualine cevap verememiş olduğumuz halde yeni sistemler

kurmak ve bir sürü kalp fikirlerin peşine takılmaktan kendimizi alamıyoruz. Harpten sonra yıkılmağa başlayan şeylerden biri de nazariyelerin sonuna ilâve edilen “izm” edatıdır. Ancak “izm”siz düşünebildiği gün insan zekâsının hürriyetinden ve genişliğinden bahsedilebilir. Kafamızın zinciri bu “izm”dir: Sistemcilik ve nazariyeciliktir. Ammenin ruhu bunu çoktan duymuştur. Nazariye başka, tatbikat başka derler ve halk emindir ki: “Evdeki pazar, çarşıya uymaz!” Yalnız ahmaklar plân yaparlar. Şoförlerin umumî kaideler haricinde bir plânları olsaydı yüz metre ileri gidemezlerdi: yolun hangi köşesinden, ne zaman, ne şekilde, hangi araba, insan ve hayvan çıkacağını ve ne tarafa gideceğini aslâ bilmeyiz. Bütün hayat böyledir. Tarihteki büyük vakaların hangisi evvelce tahmin edilmiştir? Mademki hiç bir ânın ötekine benzemediğini ve tarihin tekerrür etmediğini öğrendik, yarını tahmin etmeğe niçin cüret ediyoruz ve ilimle fal kitabı arasındaki büyük farkı niçin anlamıyoruz? Kararsız, (instable) bir dünyada olduğumuzu bilelim ve statik fikirlerimizle hayatı kalıplamak gibi sonu gelmeyen maceralardan vazgeçelim.

Fikirlerimin bu serbest ve biraz kaba saba cereyanına kendimi bırakmıştım ve artık Vildan’a dikkat etmiyordum. Yalnız, bir aralık dışarının havası gözüme ilişti: Sabah oluyor. İçimde kuvvetli bir istek duydum. Bu doğan güneşle beraber doğmak, yenileşmek, bütün bu evi, bu kadını ve ötekileri, beni tereddüde sokan bütün alâkalarımı silkip atmak, hemen dışarı fırlamak!

Bir anda bana öyle geldi ki, sokağa çıkarsam yeni bir dünya göreceğim, havada mevcudatın içinden fışkıran yeni usareler koklayacağım ve beş hissimin o zamana kadar tatmadığı yeni ihsaslar duyacağım.

Belki de bana, karşımda yatan kadının zaâfından gelen yeni bir kuvvetle hemen ayağa kalktım, yanına gittim, başının altındaki yastığı sarsarak onu uyandırdım:

- Kalk, Vildan, seni yatağına yatırayım.

Gözlerini açıp da beni görür görmez gene avuçlarını yüzüne kapadı. Hâlâ yüzünü bana göstermek istemiyordu. Hızla doğruldu. İskarpinlerini giymesine yardım ettim. Koluna girmemi reddederek odasına koştu ve çabucak yatağına girdi, başını, duvar tarafına döndü. Avuçlarını gene yüzüne kapamıştı.

O uyuyuncaya kadar beklemeğe karar verdim. Ayakucunda bir sandalyeye oturdum ve elimdeki kitaba göz gezdirmekle oyalandım. Fakat o sinirli

sıçrayışlarından anlıyordum ki uyuyamıyordu. Uykusu arasında ellerinin gevşeyeceğini ve yüzünün bana döneceğini düşünerek başını duvar tarafından ayırmadığı için en rahat vaziyeti bulamadığına hükmettim ve ışığı söndürdüm. Birdenbire her şey simsiyah kesildi, her şey kayboldu, kısa bir zaman sonra camın biçimi, karyola, yorgan ve Vildan'ın vücudunun kabartması hafif ve kuru mavilikler içinde belirdi.

Gergin bir sükûtun üstüne, uyanan bir hayatın gürültüleri birer taş gibi düşüyor ve sanki bu sesler, karanlığı, geceyi kırıyordu. Gün, bu seslere binerek geliyor. Dışarıda, sabah ışıkları arttıkça, apartmanların arka ve kel tarafları arasındaki boşluklar kabarmağa, mesafeler şişmeğe başladı. Binalar kımıldadılar ve büyüdüler.

Geceden arta kalan ve bir tül gibi eşyanın üstüne gerilen karanlığın dokuması gevşemeğe, seyrekleşmeğe ve yer yer çatlayıp dağılmağa başlamıştı. Sabahın aydınlığına öyle susamıştım ki, her an biraz daha artan ışıkların içime buzlu su gibi dolduğunu ve hararetimi söndürerek bana tatlı bir serinlik verdiğini duyuyordum. Bu ışıklar vücudumu da diriltiyor, sanki bütün mesamelerimden girerek damarlarımın içine geçiyor, kanımı aydınlatıyor ve uzviyetimin içindeki tehlikeli karanlığı dağıtıyordu.

Bir an için Vildan'ı tamamıyla unutarak içime yeni doğan, fakat mahiyetini bilmediğim büyük bir isteğin verdiği hızla hemen yerimden fırlamak, dışarıya, havaya ve ışığa doğru koşmak istedim ve düşünmeden ayağa kalktım. Fakat gözlerim yorgan altında kabaran vücudun uyku arasındaki eziyetli kıvranışlarına gidince, kendi hudutlarımın dışarısında kalan bütün meselelerin korkunç davetini hissettim ve yatan kadına uzun uzun baktım: Uykusunda bile ne azaplar geçiriyor! İntizamlı nefes alamıyor, hava kümeleri boğazına, genzine takılarak ince hırıltılar çıkarıyor, başı yastığın üstünde çırpınıyor ve bazen bütün vücudunda sarsıntılar peyda oluyordu.

Bir iki defa sayıkladı. Gariptir ki hiç bir sözünü iyice anlamadığım halde bu belirsiz kelimelerin toplantısında makul bir izahı olmayan, fakat pek derin mânalar seziyordum. Bu bana ölümün, gizli dünyaların, meçhulün dili gibi geliyordu: Sözle musiki arasında, ikisinden de yarımşar mânâlar alarak teşekkül eden ayrı bir ifade; rüzgârlara karışarak ruhun uzaklarından gelen mırıltıların, henüz taazzuv halinde bulunan belirsiz duyguların ifadesi.

Daha iyi duymak için üstüne eğildim. Ellerinden bir tanesi hâlâ yüzünde idi ve boş kalan yanağı yastığa gömülmüştü. Ağzından kahkahaya benzer bir ses çıktı. O anda, bütün insanların uykuda muvakkat bir deliliğe uğra-

dıklarını düşündüm. Eğer cinnet, şuurumuzun murakabesinden kurtulan ilcalarımızın taşkınlığı demekse, uyku hali buna pek müsaittir. Rüyalarımız, bir delinin uyanık şuurundaki abuk sabuk hayallerin tecellisinden başka nedir? Hepimiz günün bir kısmında, yani uyurken deliriyoruz ve belki de aklın çemberinden, sıkıntısından kurtulan ruhumuz böylelikle dinleniyor. Biz rüyalarımızda çıldırıyoruz, deliler uyanıkken rüya görüyorlar. İşte bir kahkaha daha. Sonra hafif bir çığlık. Arkasından, kapalı ağzın içinde yuvarlandığı için bir türlü anlaşılmayan kesik sözler. Fakat bir kelimeyi iyice fark eder gibi oluyorum: “Cins”. Bunu çok tekrar ediyor! Cins kedilerin ölümü meselesi mi? Bana mı öyle geliyor? Ne muamma! Şimdi bu ruhun içinde kim bilir ne hâdiseler oluyor ve ben ne kadar uzaktayım! Şu yatan kadının Vildan olduğuna, benimle iki saat evvel makul bir tarzda konuştuğuna, az çok anlaştığımıza inanamıyorum. Zaten benim için hüviyeti meçhul olan ve ancak beşerî taraflarıyla uyuştuğumuz bu kadın, şimdi, önümde bir sır külçesi halinde uzanıyor.

Odada aydınlıklar bir kaç derece daha arttı. Sokakta hayat gittikçe azıyordu. Tramvay çanları her günkü didişmenin başladığını ilân ediyorlar. Horozlar susuyor ve insan sesleri yükseliyor. Bu hakikat âlemi içinde Vildan’ın muammalı yatışı daha korkunç.

Artık gitmeliyim.

Veda etmeyecek miyim? Onu bu halde bırakmalı mıyım? Fakat ben de çöküyorum. Uykusuzluktan beynimin ortası demirleşiyor ve sızlıyor. Biraz daha beklemeğe karar verdim ve oturdum. Artık hiç bir şey düşünmüyorum. Başım sabahın renkleri ve sesleriyle, bulanık bir su ile dolu, çalkalanan bir tas halinde.

Dışarıda bir gürültü. Yerimden kalktım, çıktım, koridoru geçtim. Apartman kapısından içeri güzel bir kadın giriyordu. Elinde bir anahtar.

Bakıştık. Ciddiydi.

“Kimsiniz?” diye sormak için tereddüt ettiğimi anlayarak:

- Ben, hizmetçi... dedi.

Ne güzel kadın! Yoksa dışarıdan gelen bir şey bana öyle mi görünüyor? Fakat mektuplarından birinde Vildan’ın bana bu hizmetçiden bahsettiğini hatırladım. Güzelliğini methediyor ve çiçek bozuğu, kara gözlü bir oğlana tutkun olduğunu yazıyordu.

- Dur! dedim, hanımefendi uyuyor. Hiç gürültü etme. Bırak istediği kadar uyusun. Uyanmadan evvel de ortalığı toplama, başucunda otur. Biraz hasta. Ben gidiyorum.

Şapkamı giydim. Vildan'ın oda kapısının eşiğinde durdum. Ona, belki son defa olarak, baktım. Hâlâ sayıklıyordu. Bir defasında ismimi söylüyor gibi geldi. Hemen geri döndüm ve bütün hızımla koridoru geçtim, dışarı çıktım, nihayet sokağa.

Bu apartmanda uyuyan bir kadın değil, kapanan bir devir bıraktığımı hissederek yürüdüm, her adım attıkça yeni bir sahada ilerlediğimi ve güzel bir meçhule doğru gittiğimi sanıyordum.

Önüme çıkan ilk taksiye bindim.

- Nereye? diye sordu şoför.

Bu sual bana insanın hedefi için sorulmuş gibi geldi.

- Açıklık bir yere, güneşli bir yere, buralardan uzaklara, git gidebildiğin kadar! dedim ve arkama yaslandım.

Ertesi gün öğleye doğru Vildan'ın apartmanına uğradım, kapısını çaldım, açılmadı.

Kapıcıyı aradım.

- Çıktı o bugün, dedi.

Yüzüme çok dikkatli bakıyordu. Anladım ki Vildan onun için de bir muammadır ve benim bir bakışımdan, bir halimden, asla halledemediği bir sırra ermek istiyor. Fakat benim de aynı meçhul karşısında hayretle ve düşünceye daldığımı görünce bildiklerini anlattı.

- Kontratının bitmesine beş aydan fazla vardı. Dün gece ev sahibini arattı, bulduramadı. Sabahleyin konuştular. Borcunun hepsini vermiş. Ev sahibi neden çıktığını sorunca: "Hastayım, Avrupa'ya gideceğim..." demiş. Dün de akşama doğru bir fenalık geldi üstüne. Ben doktor getirdim. Akrabanızdan mıdır, sizin?

- Hayır, diye mırıldandım, ismini bile bilmiyorum, başka bir mesele var da... Sen ismini biliyor musun?

- He... Vildan Hanım.

Demek hakikî ismi bu. Yahut herkese ayni yalanı söylüyor. Onu bulmak...

Gözlerim daldı. Bir rıhtım kalabalığı, dumanlar, vapur düdükleri, kayıklar, deniz, dağlar, ormanlar ve... Bir ağaç.

- Ne tarafa gittiğini biliyor musun?

- Bir şey demedi ki.
- Galata'ya mı, Sirkeci'ye mi, vapura mı, trene mi?
- Bir şey demedi ki.
- Hizmetçisi ne oldu?
- Onu da bilemiyorum.

Başımı önüme eğerek, hafifçe sallanarak, ağır ağır çıktım. Entrero in un cuore. Nedir bu hikâye? Onu arayayım mı? Bütün kuvvetim, derin bir dalgınlık haline giren belirsiz hayaller arasında kayboluyor. Peşine düşmek iktidarını kendimde bulamadım.

Gazeteye gelince bana bir büyük zarf verdiler. İçinde o piyes ve bir mektup. Tek satırdan ibaret: “Sana bunu bir hatıra olarak bırakıyorum.” İmza bile yok. Yazı çok titrek.

Oturdum. İçimde bir vapur düdüğü sesi ve bir duman uzanıyor. İkisinin de izine takılarak dalıyorum. Hep o ağaç.

*
* *

Artık ne o, ne Muallâ Hanım.

Bu, nikbin devirlerin masalları gibi, kırk gün kırk gece süren düğünlerin sevinciyle bitmiyor. Biz onlardan çok uzağız. Onlar kadar sevmiyoruz, kendimizi vermiyoruz, şüphe ve tereddüt ediyoruz.

Fakat bana öyle geliyor ki bu devre de kapanıyor. İçimde ve dünyanın her tarafında. Lâmbalar söndü. Yeni bir sahne üstüne perde açılmak üzere. Sol tarafta ayaklarını vuranlar ve sahnede kendi cennetlerini görmek için sabırsızlananlar var. Ben koltuğumda hareketsizim. Bakıyorum, bekliyorum ve nâmütenahi imkânlardan herhangi biri, ancak şe'niyyet âlemine geçtikten sonra, onu izah etmeğe hazırlanıyorum. Bir şey anlamak veya anlatmak için değil; sadece, beynimin herhangi bir şey çiğnemek için gıcırdayan dişlerinin arasına bir fikir sakızı atmak için.

-SON-

Kelimeler

abes: Akla ve sağduyuya aykırı olan, mantık dışı.

afâkî: Nesnel, objektif.

âkil: Akıllı, mantıklı.

akim: Kısır, verimsiz.

aklıselim: İyiyi kötüden ayırt edebilme yetisi, sağduyu.

alüfte: İffetsiz.

amelî: Uygulamaya yönelik, uygulamalı, pratik.

âmil: Sebep, etki, faktör.

amme: Bütün halk, insanlar, kamu.

bahrimuhit: Okyanus.

baliğ: Ulaşmış.

basübadelmevt: Ölümden sonra dirilme.

bedesten: Dokuma ürünleri, silah, mücevher vb. değerli eşyaların alınıp satıldığı kapalı çarşı.

bediî: Güzel, beğenilen.

behime: Dört ayaklı hayvan.

bermutat: Âdet olduğu üzere, alışıldığı gibi, her zaman olduğu gibi.

binnefis: Kendi kendisi, kendiliğinden.

cebrî: Zorlama.

chaos: Kaos, karışıklık, düzensizlik.

coulant: Akan, akıcı, çabuk sızan.

deracine: Kökünden kopmuş.

derunî: İçten, gönülden, ruhsal.

desenchante: Büyünün bozulması, düş kırıklığı.

elegans: Zariflik, şıklık, incelik, kibarlık.

epidemi: Salgın hastalık.

epope: Destan, kahramanlık şiiri.

eskiz: Bir sanat eseri için önceden yapılan alıştırma çalışmaları, taslak.

evc: Doruk, zirve.

exploiter: İşletmek, çalıştırmak.

faraziye: Bir olayı veya olaylar dizisini açıklayabilmek için gerçek gibi kabul edilen ilke, hipotez.

fasile: Aile, takım.

fevkalbeşer: İnsanüstü.

fistül: Sürekli işleyen yara akıntısı yolu.

gafilâne: Dalgın olarak, dikkatsiz bir biçimde, habersizce.

gaiyet: Amaçlılık, finalite.

gaşy: Kendinden geçme, baygınlık.

hicap: Örtü; utanma, sıkılma.

ıspazmoz: Aşırı titreme, çırpınma, kasılma.

ıttıla: İyice öğrenme, anlama, bilgi.

icaz: Sözü kısa ve özlü olarak söyleme.

ihsas: Üstü kapalı anlatma, sezdirme, duyum.

ihtikan: Vücudun bir yerine kan toplanarak orada şişme ve kızarıklık meydana gelmesi.

ihtilâç: Kasların istek dışı kasılıp gevşemesi.

ihtizaz: Titreme, sallanma.

ilca: Zorlama, mecbur etme.

inhina: Eğilme, bükülme, alçalıp yükselme.

İnnallahe maassabirin: “Allahım sabır ver”.

insiyakî: İçgüdüsel.

inşat: Güzel şiir söyleme, güzel konuşma; iç açma, ferahlatma.

intihap: Seçme.

inzimam: Katılma, eklenme.

irca: Eski biçimine getirme, geri döndürme, indirgeme.

istihale: Bir durumdan başka bir duruma geçme, biçim değiştirme.

istihfaf: Küçümseme, hor görme, hafife alma.

istinat: Dayanma, yaslanma, kuvvet alma.

istiva: Birden çok şeyin birbirine denk olması.

iştiyak: Derin özlem, hasret, şiddetli arzu.

izale: Yok etme, ortadan kaldırma, giderme.

haile: Acıklı olay, facia, trajedi.

hakir: İtibarsız, değersiz.

hâkkedilmiş: Kalemle, yazı yahut resim olarak oyulmuş.
hasbîlik: Bir karşılık beklemeden çalışma, gönüllülük.
hendese: Geometri, şekil.
hissi kablelvuku: Olacak bir şeyi olmadan önce haber veren duygu, önsezi.
jeu: Oyun, oyun takımı, oyun alanı.
kalp aksesi: Kalp krizi.
kari: Okuyucu.
kâşane: Büyük, görkemli ve çok sayıda cam kullanılarak yapılmış köşk.
koketri: Beğenilme merakı.
kokot: Hafif ahlaklı kadın.
küllü kavramak: Bütünü kavramak.
lâkayt: Kayıtsız, ilgisiz.
maatteessüf: Ne yazık ki.
mahsusî: Özel.
makul: Akla uygun gelen, mantıklı.
maruf: Bilinen, belli, malum.
mâvera: Bir şeyin ötesi, görülen âlemin ötesi.
mazruf: Zarf içine konmuş, kılıflı.
mazmun: Gizli anlam, saklı kavram.
meddü cezr: Gelgit.
mefkûre: Ülkü, ideal.
mehabet: Heybet, azamet, ululuk.
memul: Tasarlanan, umulan.
merbutiyet: Bağlılık, ilgi, birlik.
mesame: Gözenek.
métempsycose: Ruh göçü, tenasuh.
metanet: Zor koşullara, acıya ve üzüntüye katlanabilme.
methal: Giriş.
mevhum: Aslı olmadığı hâlde var sanılan, sanal.
meyanında: Arasında, ortasında.
mizantrop: İnsanlardan nefret eden, toplumdan ve insanlardan kaçan.
moi: Ben, ene, bencillik.
muadil: Eşit, denk, eşdeğer.
muaşeret: Birbiri ile sosyal ilişkiler içinde bulunma.
muhayyel: Hayal edilen, hayalî.
murabba: Kare.

musahabe: Sohbet etme, söyleşi.
mutedil: Ölçülü davranan, ılımlı.
mutmain: Emin, içi rahat.
muvakkat: Geçici.
mübah: Meşru, sakıncasız.
mücessem: Cisim halinde olan.
müesses: Kurulmuş, kurulu.
müfekkire: Düşünme gücü.
müfrit: Aşırı.
mündemiç: Bir şeyin içinde var olan, içinde saklı bulunan.
münebbih: Uyandıran, uyarıcı.
müphem: Ne olduğu kesin olarak anlaşılamayan, belirsiz, açık olmayan.
müsekkin: Sakinleştirici.
müselsel: Bir zincir gibi birbirine bağlı olan, arka arkaya gelen.
mükâleme: Karşılıklı konuşma, söz etme.
müsavat: Eşitlik, aynı durum ve derecede olma.
müstait: İstidatlı, kabiliyetli.
müstehase: Taşıl, fosil.
müteaddi: Sınırı aşan, saldıran.
mütearife: Gerçekliği apaçık, meydanda olduğundan ispatı icap etmeyen söz.
müteheyyiç: Heyecanlanmış, coşkulu.
mütemmim: Eksiği gideren, tamamlayan, tamamlayıcı.
müvellidül humuza: Oksijen.
müvellidülma: Hidrojen.
müziç: Bıktıran, usandıran, bunaltan.
nahif: Zayıf, cılız, çelimsiz.
nakzetmek: Bozmak.
namı müstear: Takma ad.
namütenahi: Sonu olmayan, sonsuz.
nefyedilmek: Sürgüne gönderilmek.
noble: Soylu, soylu kişi.
otokratik: Bir tek kimse tarafından idare edilme tarzıyla ilgili.
otosükjesyon: Kendi kendini bazı fikirlere alıştırma, kendine fikir aşılama.
peleseng: Konuşma sırasında yerli yersiz tekrar edilen söz.
perukâr: Erkek berberi, berber.

Püriten: Kutsal Kitabı, yeniden ve değişik bir anlayışla okumaya büyük bir önem veren ve çoğu Amerika'ya yerleşmiş presbiteryen tarikat üyesi.

riyazî: Matematikle ilgili.

romanesk: Çok tutkulu, hayal kuran, roman kahramanları yolunda.

rüyet: Görme, görüş, bakma.

saik: Götüren, sevk eden, sebep.

sansasyon: Kendinde bir durumun varlığını anlama; duyum, his, birçok kişi üzerinde uyandırılan heyecan.

sathî: Derine ve ayrıntıya inmeyen, yüzeyde kalan.

seciye: Huy, tabiat, karakter.

sefahat: Eğlence ve zevk düşkünlüğü, uçarılık; sahip olduğu maddi serveti sonunu hiç düşünmeden ve gereksiz yere harcama.

Septisizm: Olumlu veya olumsuz hiçbir kesin yargıya varmayan ve hep şüphe içinde kalmayı gerekli bulan doktrin, şüphecilik.

seyyale: Akan şey, sıvı.

snob: Züppe.

spontane: Kendiliğinden, anında.

sulfato: Kinin, sıtma ilacı.

şekva: Şikayet, yakınma.

şe'niyet: Gerçeklik.

taazzuv: Organlaşma.

tahakkuk: Hak kazanma, gerçekleşme.

tahammülfersa: Dayanılmaz.

tahattur: Hatırlama.

takallüs: Büzüşme, çekilme, kasılma.

teamül: Bir yerde önceden beri süregelen davranışlar.

tecazüb: Birbirini çekme, duygudaşlık, sempati.

tecrit: Ayrı bir tarafta tutma, ayırma.

tedaî: Çağrışım.

teessüs: Oluşma, yerleşme, kökleşme.

tekdir: Azarlama, paylama, kederlendirme.

tekerrür: Bir kez daha olma, yinelenme.

tenasüp: Birbirine uygun düşme, uyma, uygunluk.

tenebbüh: Uyarım, uyanma, kendine gelme.

teressüm: Resim gibi canlanma, şekillenme, biçim alma.

terkip: Çeşitli öğeleri ve parçaları bir araya getirerek bir bütün oluşturma.

tesanüt: Birbirine destek olma, dayanışma.

tesemmüm: Zehirlenme.

tetabuk: Uygun gelme, birbirine uyma.

tıynet: Yaradılış, huy, tabiat.

tournure: Akış, gelişim.

trajediyen: Trajedi sanatçısı.

ufkî: Yatay.

uzvî: Organlarla ilgili, organik.

valör: Değer.

veçhe: Tutulan yol, gidiş, yön.

vice: Kötülük, kusur, bozukluk, yanlışlık.

vodvil: Bir parça kaba komik unsur karıştırılmış, ustaca entrikaları bulunan hafif bir komedi çeşidi.

zümrevi: Topluluk, takım, kesim.